

XXVIII. ÉVFOLYAM, 2019. JANUÁR

TARTALOM

■	3–4	GYÖRE BALÁZS	
	3	halottak napja	
	4	döngölt	
	4	behatolás	
	4	falánk	(versek)
■	5	SÁNTHA JÓZSEF	
		Bohócok az ispotályban	(novella)
■	17	TERÉK ANNA	
		A sár fölött	(vers)
■	22	KOMPOLTHY ZSIGMOND	
		Pannon pestis	(regény, 4. rész)
■	42	GYÖRFI VIKTÓRIA	
		Bambusz	
		Ami maradt	(versek)
■	43	SZALAY ZOLTÁN	
		Faustus kisöccse	(regényrészlet)
■	47	VARGA IMRE	
		Ál(om)szonettek	(versek)
■	49	SZAPPANOS GÁBOR	
		Az anyagsűrítő, avagy bűn és bűnhődés a mennyben	(novella)
■	54–56	HALMI TIBOR	
	54	Bécs	(vers)
	55	Aszfaltdűnék	
■	57	VINCZE FERENC	
		Az utolsó történet	(novella)
■	62–63	DEÁK BOTOND	
	62	Egy Szent Iván-éj	
	63	A dallam	
	63	Egy kérvény	
	63	Fürdetési időben	(versek)
■	64	CSOMBOR RITA	
		Vénia	(regényrészlet)

■	70	ÉLŐ CSENGE	■
		elvirágzás nyolc szoba	(versek)
■	71	BOZSIK PÉTER	■
		Kubanap	(kubai napló)
■	75	CSEHY ZOLTÁN	■
		Virággá összefogott szirmokban (svájci ceruzatornák, úti jegyzetek)	
■	88	SMID RÓBERT	■
		Ki Kálban forgat, annak zimbes-zombis a táj (Térey János: <i>Káli holtak</i>)	(kritika)
■	90	MOHÁCSI ÁRPÁD	■
		A behódolás művészete (Daniel Kehlmann: <i>Tyll</i>)	(kritika)
■	92	PETHŐ ANITA	■
		Történjen már végre valami! (Csillag Lajos: <i>Túlsó part</i>)	(kritika)

VITA

■	94	SCHMAL ALEXANDRA	■
		Válasz Szilágyi Mártonnak	
■	96	SZILÁGYI MÁRTON	■
		válasza Schmal Alexandrának	

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:
Ágoston Attila (koordinátor)
oz.kalligram@gmail.com
Száz Pál

palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia
szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia
toth.czifra.julia@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor
TÖRDELŐ: Róth Andrea

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
Grendel Lajos

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Földényi F. László,
Keserű József,
Márton László,
Németh Zoltán,
Hizsniai Zoltán,
Rédey Zoltán

Szerkesztőség:
KALLIGRAM, spol. s r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box: 223
SK-810 00 Bratislava 1
Tel.: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Szigeti László

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint
a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská
pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlače;
Uzbeká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava
214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:
ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap
(Publikáciu z verejných zdrojov
podporil *Fond na podporu kultúry
národnostných menšín*)

Nemzeti Kulturális Alap

**KULT
MINOR**

Kiadja a Kalligram Polgári Társulás / OZ
Kalligram, Hlavná / Fő utca 37/19,
SK-929 01 Dunajská Streda / Duna-
szerdahely [IČO:42291810] és a
Pesti Kalligram Kft., 1094 Budapest,
Tűzoltó u. 8. sz. fél em. 2. Adószám:
12241273-2-43

Nyomja: Expresprint s.r.o., Partizánske
Példányszám/Náklad: 700 db/ks
Ára / Cena: 700 Ft / 2,5 EUR.

Magyarországon terjeszti
a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.
és a regionális részvénytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap
10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

halottak napja

(Robinson Jeffers emlékének)

öregasszony ül
a kerítés tövében
tabletje képernyőjét
görgeti egyik ujjával
mellette üres üvegpohár
egy fél szárú törött szemüveget
tart maga elé másik kezével
papucsban van lábán zokni
előtte néma fekete szatyor
a strand egyik padján
mécses pislákol
kora reggel
a tavon kacsák sirályok
tátogó csőrrel
hattyúk közelednek hiába
nem hoztam nekik eleséget
a macska eliszkol előlem
az égen varjúk köröznek
a parton egy férfi áll
akit becsaptak éjjel
flörtjeikkel a titkos robotok

döngölt

láttam a lányt az utcán
aki elvette szüzességemet
öregasszony lett
egy konyhai eszközt
vonszolt magával
s közben telefonált
döcögő láb
tőlünk nem volt mit elvenni
nem volt telefonunk
vizünk se
csak döngölt konyhánk
álltunk a falnál
könnyen ment
semmit sem éreztem
most viszont majdnem sírtam
de nem segítettem
tovább engedtem

behatolás

50 éve az utolsó repülővel
jöttem vissza moszkvából
ahol cseregyerek voltam
nyelvtanulás céljából
fogalmam sem volt róla
miért futkosnak izgatottan
az emberek a repülőtéren
60 éve elmentem nagyapámmal
a margitszigeti kápolnába
vasárnapi misére
2018. augusztus 19-én
mécsest gyújtottam ugyanott
és leültem néhány percre
az utolsó sorban az üres padra
a fűben a jógázókat kerestem
de nem találtam őket
rábukkantam viszont a sziget
első ültetett fáinak egyikére
fekete dió 200 éves
megsimogattam a kergét

falánk

mit kezdhetek
anyám palacsintáival
öt évvel halála után
befőttei még mindig arra várnak
a hideg kamrában
hogyan megegyem vagy kidobjam őket
anyám csínján bánt az érzéseivel
a töltelékkel viszont sosem takarékoskodott
celofánjai tartósak
kiállták az idő próbáját

Györe Balázs: 1951-ben született Budapesten. A *Fölőspéldány*-, a *Lélegzet*-csoport, az *Örley-kör*, a JAK-műfordításfüzetek, az *Újhold Évkönyvek*, a *'84-es kijárat* egyik alapító tagja, szervezője, szerkesztője. Verseskötetei: *A jámbor Pafnutij apát keze vonása* (1982, 2002), *Megszakítottam egy regényt* (2004), *kölcsönlakás* (2010). Prózakönyvei: *A 91-esen nyugodtan elalhatok* (1989), *Mindenki keresse a saját halálát* (1993), *A megszólítás ábrándja* (1994), *Ha már ő sem él, kérem olvasatlanul elégetni* (1996), *A valóságban is létezik* (1997), *Krízis* (1998), *Boldogkönyv* (2001), *Halottak apja* (2003), *Apám barátja* (2006), *Hová mész Budapest* (2010), *Barátaim, akik besúgóim is voltak* (2012), *Halálom után eltüzelni!* (2015).

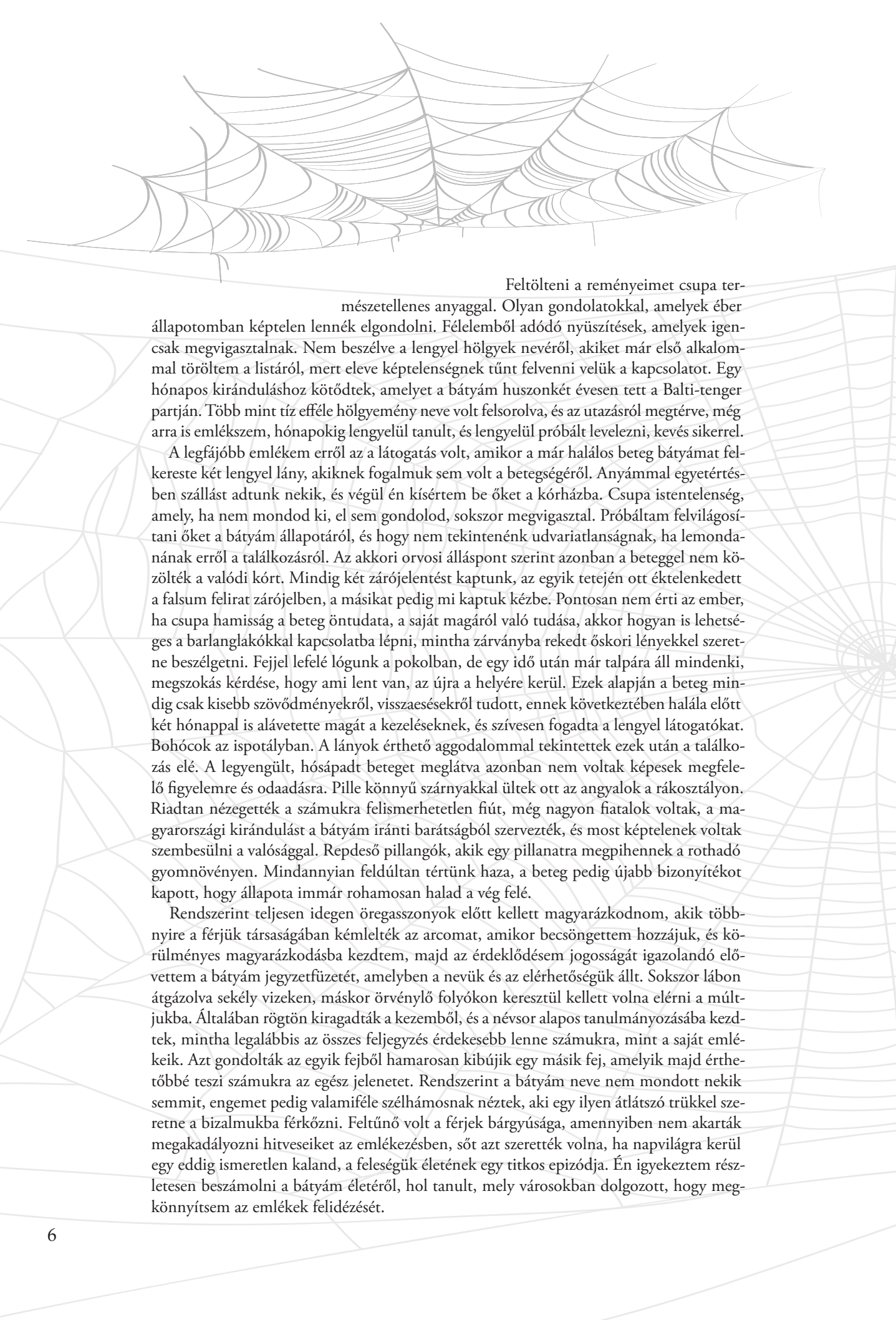
BOHÓCOK

az ispotályban

Lerágott csont vagyok. Föl-földobott kő vagyok. Kétes minőség. Szerelemgyerek egy neokon családban. Egy divatos álom vagyok, amelyben mindenki teljes kiőrlésű zsemlébe harap. A testi egészség a fontos, ha az őrzöngéstől eltekintünk. Ne válaszszuk ketté a nappalokat az éjszakáktól! A Nap nemcsak a függönyökön, de az asztalnál ülőkön is sejtelmesen átdereng. Pedigrém a hazafias giccs, de a füstölt halat citrommal bőven meglocsolva eszem. Nem vagyok képes érzelmek nélkül meghatódni. De aztán nagyobb darabokban hull ki belőlem, ha már belekezdttem. Pound nagyságát elismerem, annak ellenére, hogy fasiszta volt. Antiszemita is volt a lelkem, de talán kellően megbűnhődött érte. Joyce, Pound, Eliot különös szellemi közösködése. Néha olyan, mintha külön-külön ugyanazon a művön dolgoztak volna. Pound nyegle megjegyzése, amely szerint Robert Browningot is amerikai költőnek vélik.

Másnap a szállodában elővettem a bátyám noteszét, és végigolvastam azokat a neveket, amelyeket felkereshetnék. Azok a művek, amelyek hárfá szölamokkal kezdődnek... A hárfá és a nőiesség különös kapcsolata. Már régóta tisztában vagyok azzal, hogy ez a névsor mennyire esetleges, és alig árul el valamit bátyám fiatalkori életéről, mégis hol intenzívebben, hol pedig hosszabb érdektelenséggel próbáltam feltárni a régi, számára egykor fontosnak gondolt néhai barátnői emlékei révén a fiatalkorát. Ilyenkor mindig különös fényárnyékot érzek átvonulni a színpadon. Öreg bőrök után szimatolok, és nem vagyok finyngás, ha áporodott zugokba dugom be az orrom. Nem sok sikerrel, teszem hozzá, hiszen az általam kikutatott és felkeresett személyek a lehető legkevesebb újdonsággal szolgáltak a negyven éve halott bátyám fiatalkoráról. Nagyobb részt teljesen fellelhetetlen személyek voltak, akikről a régi címek, telefonszámok már nem árultak el semmit. Szerencsésnek gondolhattam magam, ha a megadott címen még pontosan tudták, hogy kit is keresek, legtöbbször azonban illetéktelen emberek házába törtem be, akiknek fogalmuk sem volt a néhai testvérem létezéséről. Az egyik szobámat éveken keresztül csak hárfaművészek bérelték, gondoltam. Fiatal, sudár hárfaművésznök, akik beszélgetésünk közben is minden mozdulatukkal mintha csak a hangszerükhöz közelednének, sőt vékony ujjjaikkal a levegőben meg is pendítettek egy húrt.

Feltölteni a reményeimet csupa természetellenes anyaggal. Olyan gondolatokkal, amelyek éber állapotomban képtelen lennék elgondolni. Félelemből adódó nyüszítések, amelyek igen csak megvigasztalnak. Nem beszélve a lengyel hölgyek nevééről, akiket már első alkalommal töröltem a listáról, mert eleve képtelenségnek tűnt felvenni velük a kapcsolatot. Egy hónapos kiránduláshoz kötődtek, amelyet a bátyám huszonkét évesen tett a Balti-tenger partján. Több mint tíz efféle hölgyemény neve volt felsorolva, és az utazásról megtérve, még arra is emlékszem, hónapokig lengyelül tanult, és lengyelül próbált levelezni, kevés sikerrel.

A legfájóbb emlékem erről az a látogatás volt, amikor a már halálos beteg bátyámat felkereste két lengyel lány, akiknek fogalmuk sem volt a betegségéről. Anyámmal egyetértésben szállást adtunk nekik, és végül én kísértem be őket a kórházba. Csupa istentelenség, amely, ha nem mondd ki, el sem gondolod, sokszor megvigasztal. Próbáltam felvilágosítani őket a bátyám állapotáról, és hogy nem tekintenénk udvariatlanságnak, ha lemondanának erről a találkozásról. Az akkori orvosi álláspont szerint azonban a beteggel nem közölték a valódi kórt. Mindig két zárójelentést kaptunk, az egyik tetején ott éktelenkedett a falsum felirat zárójelben, a másikat pedig mi kaptuk kézbe. Pontosan nem érti az ember, ha csupa hamisság a beteg öntudata, a saját magáról való tudása, akkor hogyan is lehetséges a barlanglakókkal kapcsolatba lépni, mintha zárványba rekedt őskori lényekkel szeretne beszélgetni. Fejjel lefelé lógunk a pokolban, de egy idő után már talpára áll mindenki, megszokás kérdése, hogy ami lent van, az újra a helyére kerül. Ezek alapján a beteg mindig csak kisebb szövődményekről, visszaesésekről tudott, ennek következtében halála előtt két hónappal is alávetette magát a kezeléseknak, és szívesen fogadta a lengyel látogatókat. Bohócok az ispotályban. A lányok érthető aggodalommal tekintettek ezek után a találkozás elé. A legyengült, hősápadt beteget meglátva azonban nem voltak képesek megfelelő figyelemre és odaadásra. Pille könnyű szárnyakkal ültek ott az angyalok a rákosztályon. Riadtan nézegették a számukra felismerhetetlen fiút, még nagyon fiatalok voltak, a magyarországi kirándulást a bátyám iránti barátságból szervezték, és most képtelenek voltak szembesülni a valósággal. Repdeső pillangók, akik egy pillanatra megpihennek a rothadó gyomnövényen. Mindannyian feldúltan tértünk haza, a beteg pedig újabb bizonyítékot kapott, hogy állapota immár rohamosan halad a vég felé.

Rendszerint teljesen idegen öregasszonyok előtt kellett magyarázkodnom, akik többnyire a férjük társaságában kémlelték az arcomat, amikor becsöngettem hozzájuk, és körülményes magyarázkodásba kezdtem, majd az érdeklődésem jogosságát igazolandó elővettem a bátyám jegyzetfüzetét, amelyben a nevük és az elérhetőségük állt. Sokszor lábon átgázolva sekély vizeken, máskor örvénylő folyókon keresztül kellett volna elérni a múltjukba. Általában rögtön kiragadták a kezemből, és a névsor alapos tanulmányozásába kezdtek, mintha legalábbis az összes feljegyzés érdekesebb lenne számukra, mint a saját emlékeik. Azt gondolták az egyik fejből hamarosan kibújik egy másik fej, amelyik majd érthetőbbé teszi számukra az egész jelenetet. Rendszerint a bátyám neve nem mondott nekik semmit, engemet pedig valamiféle szélhámosnak néztek, aki egy ilyen átlátszó trükkel szeretne a bizalmukba férkőzni. Feltűnő volt a férjek bárgyúsága, amennyiben nem akarták megakadályozni hitveseiket az emlékezésben, sőt azt szerették volna, ha napvilágra kerül egy eddig ismeretlen kaland, a feleségük életének egy titkos epizódja. Én igyekeztem részletesen beszámolni a bátyám életéről, hol tanult, mely városokban dolgozott, hogy megkönnyítsem az emlékek felidézését.

Ritka alkalmak voltak azok, amikor a rendszerint egyedül élő hölgyek valóban pontosabb információkkal rendelkeztek a bátyámmal való, több mint negyven évvel ezelőtti kapcsolatukról. Ilyenkor aztán előntötte az agyukat az emlékezés láza. Alig hihető részletekkel lettem gazdagabb életének egy rövid szakaszát illetően, hiszen ez a névjegyzék tizennyolc és huszonkét éves kora között készült, és soha nem tudtam arról, hogy ilyen sok kapcsolata lett volna, inkább arra gyanakodtam a jegyzetfüzet megtalálásakor, hogy ez csak egy amolyan hölgyismerősöket tartalmazó lista, amely, s ezt a későbbi találkozások is megerősítették, nem valóságos kalandok emlékeit, inkább ennek az esetleges lehetőségét jegyezték fel nagy alapossággal. Kinyílt a kíváncsi énük. Még olyasmire is szívesen emlékeztek, ami soha nem történt meg velük. Leplezetlenül éhesek voltak egy kalandra, amelynek részleteit tölem szerették volna megtudni. Amit egész életükben elmulasztottak, azt az én dokumentumaimból remélték életük fájó hiányaként pótolni. Még a hárfáknál is varázslatosabbak voltak a három méter magas hárfatartó állványok, gondoltam, amelyek teljesen elfoglaltak egy negyed szobát, és aranyozott díszekkel alig is illettek egy kispolgári lakásba. Leginkább egy egyiptomi múzeumban érezheti magát a látogató ennyire távol a saját ismerős tárgyi világtól.

Mindehhez azonban az kellett, hogy megtudjam, milyen állapotban is vagyok. Önmagamhoz és másokhoz hogyan viszonyulok. Rögtön belekezdtem egy hatlábú, négydimenziós szék kétdimenziós ábrázolásába. Ez mindig örömmel töltött el, mert szabadon ereszthettem a bennem dúló indulatokat. A széklábak egymásba tolódtak, és csak mélységükben ágazódtak szét. Az asztallapja nyitott szájként fogadta magába ezeket a gyökérszerű ágakat. A másik széle a lábak elé lógott, akár egy alaktalan nyelv nyaldosni kezdte őket. Hirtelen kinyitottam Joyce regényét, azt a részt kezdtem el olvasni (Szentkuthy, 62.), amely annyira emlékeztet az *Átokföldjére*: *Cock tava felől hosszú lasszókkal futott felém a víz, elborítva gyíkszöldellő aranylagúnák homokgátjait, folyton dagadva, folyton folyva. Vándorbotom is hullámra kél. Majd odébb: Arrafele öt öl. Öt öl mélyen porhüvely, ott fekszik apád. Azt mondta, megfulladva találták. Magas a víz Dublin zátonyzárainál. Laza zúzalékot hajt maga előtt, Alraune, halraj, hülye csigák. Egy hulla sőféhéren az alsó áramból a part felé hullámvasúton mint déli delfinek.*

A bátyám inkább visszahúzódozó, kevésbé barátkozó ember volt, nálam természetesen sokkal kedvesebb és nyitottabb figura, már-már egymás ellentétei voltunk ebben a tekintetben. Neki sok barátja, és tudtommal több barátnője volt (halraj), mint nekem, aki alig is tartottam fontosnak az emberi kapcsolatokat, és még kevésbé voltam afféle Don Juan, amely dolog már abban a tényben is megmutatkozott, hogy szinte gyerekkorom óta ismerem a későbbi feleségemet, és néhány közeli baráti kapcsolaton túl nem is igazán vonzódtam az emberekhez. A jegyzetfüzet megtalálása persze egyből egészen más megvilágításba helyezte a bátyám fiatalkorát, hiszen ez a majdnem száz név mégiscsak különösnek tetszett a jellemét jól ismerők számára. Tehát volt elég okom a kutakodásra, mégha ez a megkésetttségében mások számára kellemetlennek, zavarónak, vagy egyszerűen csak ostobaságnak tűnt is. Becsöngetek egy tisztas nyugdíjas házaspárhoz, és bármilyen körülményesen és kíméletesen, de lényegében azt szeretném megtudni, hogy negyven évvel ezelőtt az illető hölgynek volt-e komolyabb kapcsolata a huszonhat évesen elhunyt bátyámmal. Csak ritkán kerültem egészen kellemetlen helyzetbe, amikor még alig érvén a mondandóm végére, máris egyértelmű elutasításban részesültem, és az előre készült, begyakorolt monológomat az utcán fejezhettem be. Végül is csak a csontok maradnak meg nagy bizonyossággal az ember halálában, míg a hús, a bőr, a haj, s minden külsőhöz tartozó dolog olyan átváltozáson megy keresztül, amihez már az élő ember nem igazán közeledhet. Amikor a harmadik hölgy is hárfásként mutatkozott be, egyszerre megszakadt bennem valami, és szó nélkül letettem a kagylót.

A padlízán színű ingben mellém telepedő férfi nagy figyelemmel hallgatta a nagyanyám halálának körülményeit részletező elbeszélésemet a vonaton, és a titokza-

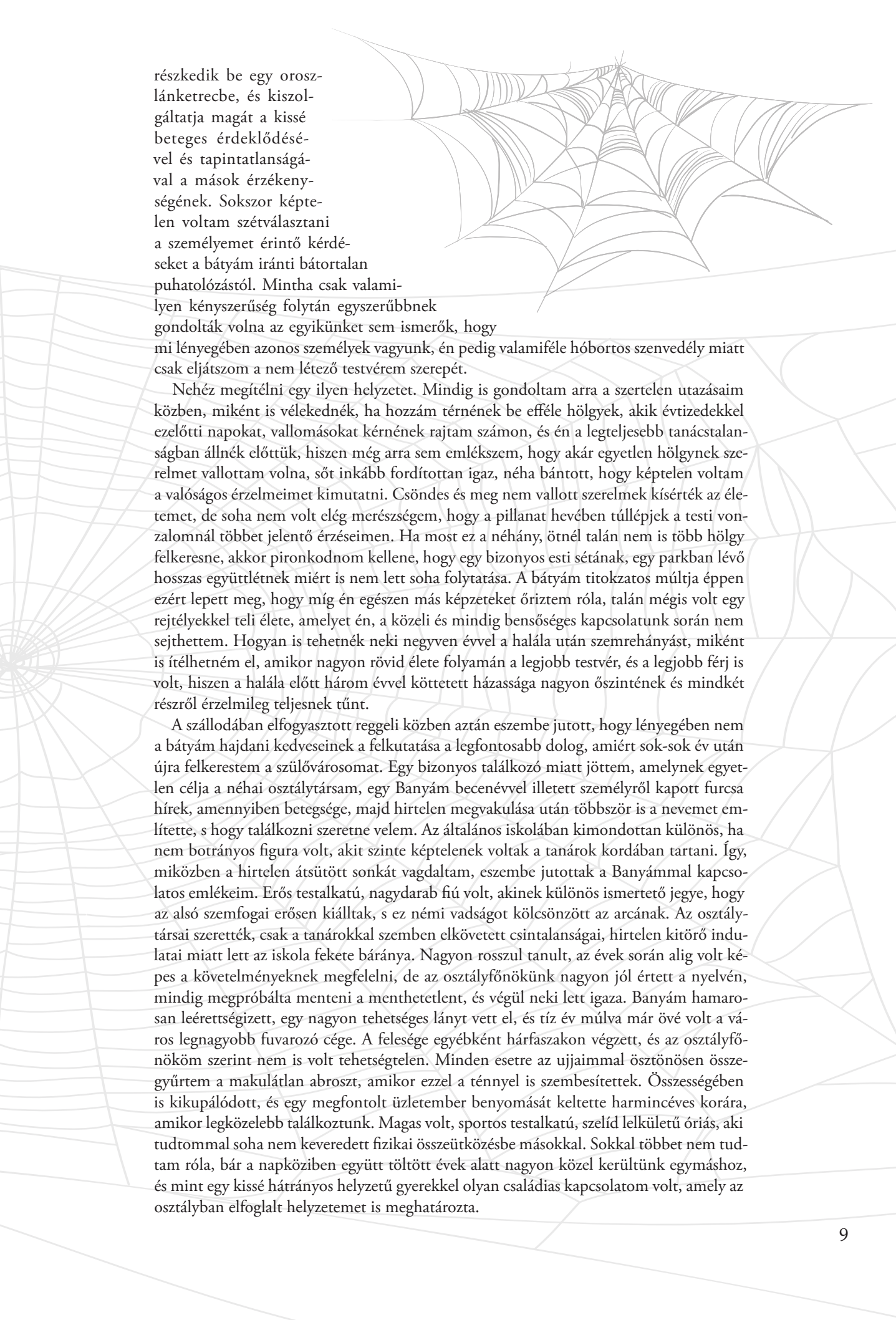
tos ukrán hercegő levelei is felkeltették az érdeklődését. Mint megtudtam, maga is jár-
tas az efféle személyes emlékeket tartalmazó forrásanyagok feldolgozásában. Csak néhány
éve végzett az eperjesi illetőségű néhai keresztanya naplójának a nyomda alá rendezésével,
amelyre ugyan nem talált még kiadót, hiszen becslése szerint az ötven éven keresztül veze-
tett feljegyzések majdnem tíz kötetet tennének ki, de sosem adja fel a reményt, már több-
ször felkereste az említett város előjáróit, némi támogatásban reménykedve, de még közel
sincs meg az az összeg, amely a tetemes nyomdai költségeket fedezné. Ha megengedem, ő
szívesen belepillantana ezekbe a levelekbe, mert meggyőződése, hogy számtalan igazi kin-
csot rejtene az efféle, nem is a maradandóság számára készült feljegyzések. Azzal váltunk
el, hogy mielőbb telefonálok a fiamnak, s ő majd postán küldi el nekem az egész anyagot,
s akkor megbizonyosodhat a dokumentumok vélt vagy valós értékéről.

Meggyőződésem volt, hogy kisebb-nagyobb mértékben mindannyiunkat kétségekkel
és gyötrődésekkel teli emlékek tartanak alattomosan a fogságukban. Ahogy egy süllye-
dő hajó szerencsés körülmények folytán megmenekült kapitányát is évekig foglalkoztatja,
hogy mennyiben hibázott, s hogyan is kerülhette volna el a katasztrófát, úgy az életük so-
rán a legkülönbébb helyzetekben döntésképtelen, vagy éppen nagy határozottságot mu-
tató emberek is elgondolkodnak utóbb a szerencsétlenség, és az őket megkímélő szeren-
csés fordulat apróbb részleteiről. A halottak, a tragikus körülmények között elhunytak hi-
ányzó visszaemlékezéseit a veszteségek közé illesztettem, ahogy a lengyel lányok vallomá-
sairól kényszerűen le kellett mondanom. Már a harmadik hárfa-művésznővel való talál-
kozásról is szándékosan tekintettem el. Soha nem gondoltam volna, hogy képes vagyok
megtenni a legkedvesebb hangszerem művészeivel egy hasonló árulást.

Nekem nem voltak efféle élményeim, de a bátyám hajdani nőismerősei révén hamar
szembesültem ezekkel az életvitelbeli, személyes döntéseket érintő problémákkal. Miköz-
ben persze alig is találkoztam olyan hölgygel, aki emlékezett volna a bátyámra, némikép-
pen mégis megértőnek mutatkoztak a kíváncsiságom iránt. Meglepő módon a férjek nem-
hogy akadályozták volna az efféle vizsgálódásaimat, inkább nagy figyelemmel hallgatták
a feleségük múltját érintő emlékeket. Minő sebek, mondhatták, egész életükben soha nem
gondolták volna, hogy Mona Lisa szép, de ezek szerint létezik egy belső szépség is, ame-
lyet csak az arra érdemesek képesek érzékelni. És így a szépség már nem a nő láthatóságá-
ból következik, a néző intellektuális tevékenysége, amely a hozott anyagból képes érzéki
tárgyat varázsolni. És ha már a hölgyek részéről a legeggyértelműbb elutasításban részesül-
tem, akkor ezek a hiúságukban esetlegesen megtámadott urak még hajlamosnak mutat-
koztak, hogy akár az állomásig kísérve újabb részletek iránt érdeklődve próbáljanak olyan
dolgokat is megtudni tőlem, amelyekről a feleségükkel való beszélgetésben egyetlen szó
sem hangzott el. Hogy mintegy tovább építsék álmaik bálványát, s egyben önigazolást
kapjanak esetlegesen elrontott életükre.

A füzetemben mindössze tíz, a kisváros hölgyeit is érintő név volt feljegyezve, amitől
semmit nem reméltem, hiszen a bátyám hamar elhagyta a szülővárosunkat, és már tizen-
négy éves korában a fővárosban folytatta tanulmányait, ám gyakran visszajárván nagyon
is valóságosnak tűnt, hogy találkozott a régi osztálytársaival, s ezeknek a neveknek a kiku-
tatása is fontos volt az előéletét feltáró vizsgálódásaimban. Én, aki a bátyám feljegyzése-

it követve az utóbbi tíz évben bejártam a fél országot, most egy véletlen
üzenet kapcsán utaztam vissza a szülővárosunkba, és ennek fo-
lyománnyaként néztem végig a noteszt, hogy a még hiányzó,
és a számomra ismeretlen hölgyeket is felkeressem. Nem
mondanám, hogy sokat reméltem volna ezektől a ta-
lálkozásoktól, hiszen ezek a régi osztálytársak, isme-
rősök még a gyermekkorához kapcsolódtak, mivel
azonban valamilyen oknál fogva a nők irányában
nagyon is visszahúzódo bátyám mégis említésre
érdemesnek találta ezeket a találkozásokat, én
sem lehettem közömbös a kapcsolatuk pontos
értelmezését illetően. Néha úgy gondoltam ezek-
re a látogatásokra, mint aki saját akaratból me-

részkedik be egy orosz-lánketrecbe, és kiszolgáltatja magát a kissé beteges érdeklődésével és tapintatlanságával a mások érzékenységének. Sokszor képtelen voltam szétválasztani a személyemet érintő kérdéseket a bátyám iránti bátortalan puhatolózástól. Mintha csak valamilyen kényszerűség folytán egyszerűbbnek gondolták volna az egyikünket sem ismerők, hogy mi lényegében azonos személyek vagyunk, én pedig valamiféle hóbortos szenvedély miatt csak eljátszom a nem létező testvérem szerepét.

Nehéz megítélni egy ilyen helyzetet. Mindig is gondoltam arra a szertelen utazásaim közben, miként is vélekednék, ha hozzám térnének be efféle hölgyek, akik évtizedekkel ezelőtti napokat, vallomásokat kérnének rajtam számon, és én a legteljesebb tanácstalanságban állnék előttük, hiszen még arra sem emlékszem, hogy akár egyetlen hölgynek szerelmet vallottam volna, sőt inkább fordítottan igaz, néha bántott, hogy képtelen voltam a valóságos érzelmeimet kimutatni. Csöndes és meg nem vallott szerelmek kísérték az életemet, de soha nem volt elég merészségem, hogy a pillanat hevében túllépjek a testi vonzalomnál többet jelentő érzéseimen. Ha most ez a néhány, ötnél talán nem is több hölgy felkeresne, akkor pironkodnom kellene, hogy egy bizonyos esti sétának, egy parkban lévő hosszas együttlétnek miért is nem lett soha folytatása. A bátyám titokzatos múltja éppen ezért lepott meg, hogy míg én egészen más képzeteket őriztem róla, talán mégis volt egy rejtélyekkel teli élete, amelyet én, a közeli és mindig bensőséges kapcsolatunk során nem sejtettem. Hogyan is tehetnék neki negyven évvel a halála után szemrehányást, miként is ítélném el, amikor nagyon rövid élete folyamán a legjobb testvér, és a legjobb férj is volt, hiszen a halála előtt három évvel kötöttség házassága nagyon őszintének és mindkét részről érzelmileg teljesnek tűnt.

A szállodában elfogyasztott reggeli közben aztán eszembe jutott, hogy lényegében nem a bátyám hajdani kedveseinek a felkutatása a legfontosabb dolog, amiért sok-sok év után újra felkerestem a szülővárosomat. Egy bizonyos találkozó miatt jöttem, amelynek egyetlen célja a néhai osztálytársam, egy Banyám becenévvel illetett személyről kapott furcsa hírek, amennyiben betegsége, majd hirtelen megvakulása után többször is a nevemet említette, s hogy találkozni szeretne velem. Az általános iskolában kimondottan különös, ha nem botrányos figura volt, akit szinte képtelenek voltak a tanárok kordában tartani. Így, miközben a hirtelen átsütött sonkát vagdaltam, eszembe jutottak a Banyámmal kapcsolatos emlékeim. Erős testalkatú, nagydarab fiú volt, akinek különös ismertető jegye, hogy az alsó szemfogai erősen kiálltak, s ez némi vadságot kölcsönzött az arcának. Az osztálytársai szerették, csak a tanárokkal szemben elkövetett csintalanságai, hirtelen kitörő indulatai miatt lett az iskola fekete báránya. Nagyon rosszul tanult, az évek során alig volt képes a követelményeknek megfelelni, de az osztályfőnökünk nagyon jól értett a nyelvén, mindig megpróbálta menteni a menthetetlent, és végül neki lett igaza. Banyám hamarosan leérettségizett, egy nagyon tehetséges lányt vett el, és tíz év múlva már övé volt a város legnagyobb fuvarozó cége. A felesége egyébként hárfaszakon végzett, és az osztályfőnököm szerint nem is volt tehetségtelen. Minden esetre az ujjaimmal ösztönösen összegyűrtem a makulátlan abroszt, amikor ezzel a ténnyel is szembesítettek. Összességében is kikupálódott, és egy megfontolt üzletember benyomását keltette harmincéves korára, amikor legközelebb találkoztunk. Magas volt, sportos testalkatú, szelíd lelkületű óriás, aki tudtommal soha nem keveredett fizikai összeütközésbe másokkal. Sokkal többet nem tudtam róla, bár a napköziben együtt töltött évek alatt nagyon közel kerültünk egymáshoz, és mint egy kissé hátrányos helyzetű gyerekkel olyan családi kapcsolat volt, amely az osztályban elfoglalt helyzetemet is meghatározta.

Jól esett a vékonyra vágott, alaposan átsült sonka, egy olivabogyóval gazdagon ízesített tekercs formájúra gyúrt kenyér, és még egy pohár sört is rendeltem szokásom ellenére, és a kávé után rágyújtottam egy cigarettára, végül is nagyon kellemes előérzeim támadtak a további napokat illetően, bár még mindig úgy éreztem, hogy fejjel lefele lógok, és csak képtelenül nagy intellektuális munka után lennék képes a talpamra állni.

Amikor a szálloda előtt elhaladt egy másik volt osztálytársam, aki a városházán az anyakönyvi hivatalt vezette, hirtelen a székre helyezett csomagra esett a pillantásom, némi lelkiismeret-furdalásom támadt, hiszen a benne lapuló tárgy is szorosan az utazásom céljához tartozott. Két listám is volt, részben a már említett, bátyám előéletét feltárni akaró jegyzék, másrészt a felkérésre hajdani osztálytársaim névsora, akik reményeim szerint a segítségemre lehetnek az ügyeim intézésében. És mennyi minden még! A pincérnő rokonszenvesnek tűnt, nem lehetett több harmincnál, és miközben leszedte az asztalt, aziránt érdeklődött, milyen alkalomból érkeztem a kisvárosba, és meddig maradok. Szívesen meséltem a fiatalságomról, a családomról, hogy az itt töltött gyerekkorom mennyire meghatározó volt egész életemben. Sajnos nem sikerült közös ismerőst találnunk, a szüleim, a nagyszüleim, az iskolatársaim neve nem mondott számára semmit. Amit én különösnek és megőrzendő emlékek gondoltam, az a fiatalabb nemzedék számára már múltba süppedt dolgok tárháza volt. Amikor távozásom előtt még egyszer udvariasan odamentem a pulthoz, és némiképpen újabb magyarázkodásba kezdtem a családomat, az osztálytársaimat illetően, már fel sem pillantott a magazinból, amelybe láthatóan elmélyedt, én pedig kissé csalódottan vettem tudomásul, hogy azok a kóborló árnyak, akikkel még találkozni szeretnék a következő napokban, igazából már nem részesei a város számon tartandó közösségének. Természetesen elfeledkeztek rólunk, egy régi és kihalt törzs utolsó képviselői vagyunk, akik már nem érdemesek arra, hogy a nevüket, a tevékenységüket számon tartsák.

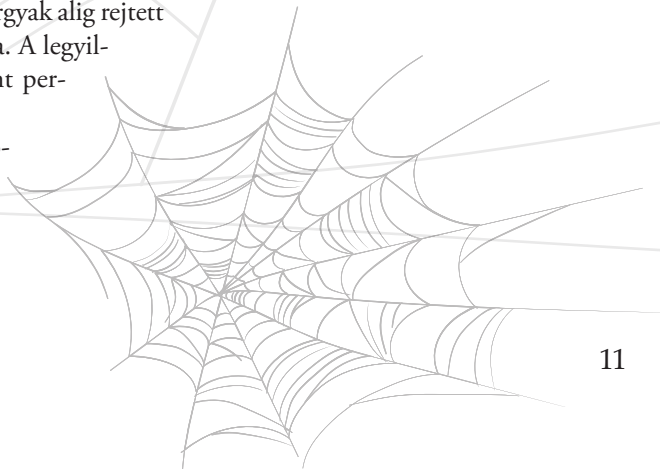
Mi, eleven testrészei a halálnak, mondta nagyanyám az öccsének, amikor a bátyja felkötötte magát a szélmalom lapátjára, és napokig nem tudták leszedni a nyári melegben a lassan oszladozó hullát; ne indulj el a temetés előtti napon a motoroddal Kuncsorbára, mert az előjelek semmi jót nem ígérnek. Ilyenkor csöndben meghúzza magát az okos ember, amikor a zsák még nyitva van. Soha nem a legrosszabb rossz az, ami a legfájóbb kínokat okozza, sokkal később érti meg az ember, ha egyáltalán túléli ezeket a tragédiákat, csak akkor érlelődik meg benne, hogy az elfogadás idején pusztul igazából el mindaz, amit a sajátodnak hittél. Egy hosszú folyamat végén lesz világossá, hogy a szenvedésed fabatkát sem ért. Hogy nem lehet se előre, se hátra megszenvedni mindazért, ami majd végzetesen elsorvasztja elméd minden józan megfontolását.

Most a pincérnő mégis rám emelte a tekintetét, de az ujjaival tovább lapozott. Lassan megfordultam, és a kijárat felé indultam. Még mindig úgy éreztem, hogy a plafonról lógok le, és talán ezért nem tekint igazán hiteles személynek. Csak annyit hallottam, hogy az újságjával valószínűleg agyon csapott egy legyet a pulton. Hogy mennyire más kihívások mozgatnak egy kitérni igyekvő fiatal, mint egy magát már megszüntetni vágyakozó öregembert, akiben kihalt minden hiúság, és csak a maga megtervezte észrevétlenségével szeretné kitüntetni a kacérságát. Hogy a tudatáról visszaverődő bensőségnak is megvan a maga érvényessége.

Kezemben a csomaggal sétáltam a város főtere felé, semmiképpen nem szerettem volna, ha a szálloda takarítószemélyzete felfedezi a nem éppen egy utazó szükséges kellékeihez tartozó poggyászt. Szándékaimnak megfelelően nem is egy ember voltam, legalább három személyiség, aki legkülönbözőbb célok miatt vállalkozott annyi év után, hogy meglátogassa a szülővárosát. Ezt már a vonatról való leszálláskor is éreztem, és nyugalansággal töltött el, hogy soha nem lehetek egészen őszinte. Most az egyik közelünkben lakó

barátomat szerettem volna felkeresni, akinek talán pontosabb ismeretei vannak a közben megvakult egykori osztálytársamról. Tudtam, hogy az utóbbi években miféle megpróbáltatásokon ment keresztül. Néhány évig még börtönben is ült, bár erről nagyon foggyatékos ismereteim voltak. Egyesek nők futtatásáról beszéltek, mások kábítószer-kereskedésről, de egészen bizonyos, hogy az ukrán maffiával való kapcsolata miatt kellett majdnem egy évtizedig a rabság keserű kenyerét ennie. Számomra azonban ő valóságosan egy tiszta ember volt, tökéletes úriember, aki tudomásom szerint a légynek sem ártott, és csibészes kedvességével mindenkit elbűvölt. A főtéren áthaladva szembe jött velem egy másik ismerősöm, akivel ugyancsak szoros barátságot ápoltam annak idején. Az édesapja volt évtizedekig a temetkezési vállalat vezetője. Egy széltében-hosszában hatalmas test, aki a halottas házba lépve szinte jelentéktelen eseménnyé fokozta le az elmúlást. Gyakorlatilag semmi részvétet nem mutatott a halott családtagjaim és a gyászolók iránt. Olyan hihetetlen profizmussal tette a dolgát, mint nagyanyám halálakor is, hogy a háznál felállított ravatal körül könnyes szemmel álldogálók hamarosan tevékeny munkálkodásba kezdtek az utasításai alapján. Nagyszerű ember volt, egy igazi színpadmester, aki túllépett a hozzátartozók érzelmein, és praktikus tanácsaival a gyászba merülteket újra életre ébresztette, a holtakat pedig egy kiállítás legfontosabb kellékének tekintette. Talán egy tucatnyi rokonom temetését ő vezényelte le, nagyszüleimét, akik az érkezésekor még földön fekvő, lepedővel letakart testből, hamarosan egy fekete leplekkel bevont szoba ravatalának tetején találták magukat, olyan előkelő magasságba emelkedtek, amely a hófehér arcukat megszelídítette, és valamilyen elérhetetlen előkelőség mázával bevonva váltak számomra örök időre felejthetetlenné. Duchamp ready made-jei csak zárt ajtók voltak ezekhez a ravatalokhoz képest, hiszen a gesztuson kívül semmiféle mélyebb metaforikus elemet nem tartalmaztak, s inkább a műalkotás funkcionális lényegét kérdőjelezték meg, mintsem önálló értelmezésre érett jelentéssel bírtak. Ehhez képest mindig nagy csodálattal nézegettem a moszkvai mauzóleumot, amikor még Lenin és Sztálin egymás mellett feküdtek az üvegkoporsóban, ennél abszurdabb dolgot el sem tudtam képzelni. Mert beszélgettek, egy pillanatra sem állt be a szájuk. A két múmia olyan tartalmas eszmecserét folytatott, amit az éjjeli őrképtelenek voltak feljegyezni. Beszélgetett a bajszuk egymással, a kabátjuk, de még a kabátgombjaik is beszélgettek egymással. Eszmét cseréltek a látható végtagok, a kezek, az ujjak, a cipők. Ugyanígy csevegtek egymással a bőr alatti tömörsanyagok. A formalinnal átitatott szövetek, a koponyacsontok. Az egykor elfogyasztott ételek, a legínyencebeknek való kaviárok, a Fekete-tenger legízletesebb halaiból készült pástétomok, nem beszélve a francia pezsgőkről, és a Párizsból szállított finomságokról. Valóban lázban égtek egymás közelségétől, ha az egyik kissé megmozdult, a másik mindjárt menekülésfélének érezte. Képtelenek voltak kiismerni egymást. Miféle két elme, utánozhatatlan koponyák, a tűrés, a vakmerőség két, ellentétében is hasonló gyümölcsei. Csak nagyon ritkán adódott a történelemben, hogy két ennyire fontos ember egymás mellett pihent, egymástól szinte karnyújtásnyira időzött. Valódi szadizmusként értékeltem, egy mély gyökerekkel rendelkező remekmű megsemmisítésének, amikor a vén tömeggyilkost kiemelték a bűntársa mellől. Ezzel valójában megsemmisítették az orosz avantgárd legeredetibb alkotását, amelyet én ugyan soha nem láthattam, ám minden részletében, és a jelenet mindenféle értelmezésében a legegységibb mondanivalóval bírt. A tárgyak helyett a test, akár a színpadi, eleven gesztusokkal dolgozó színészek, akár pedig a minden érzékelhető elevenségüktől megfosztott halottak látványa sokkal gazdagabb és erősebb anyagnak tűnt, mint ezek az ideologikus, csak korlátozottan értelmezhető tárgyak alig rejtett nyelvnyújtogatása, erősen lecsupaszított fintora. A legyilkolt milliók panaszja ténylegesen némafilmként pergett ebben az esszenciális csöndben.

Épp ilyen pompás látványt teremtett a motorbiciklijével fának rohant nagybátyám a felravatalozásakor. A félig összeroncsolódott, pályával átkötött koponyát kissé kiemelte a koporsóból, és egy félbevágott fekete kalapot illesztett a fejére, ami aztán tökéle-

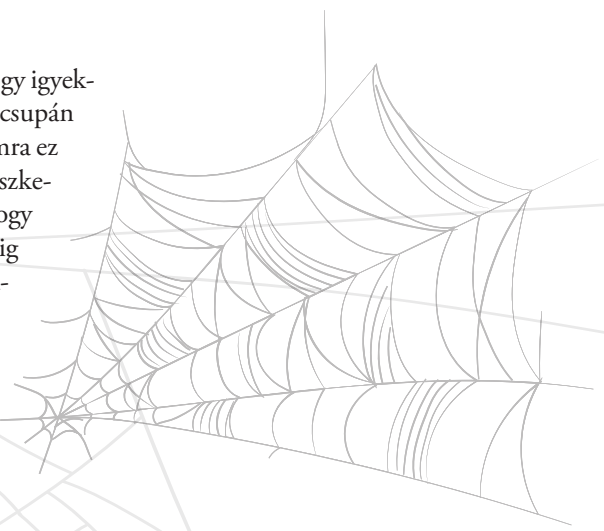

tes úriembernek mutatta holtában is. Olyasféle hatást keltett, mintha semmi másért nem időzne a ravatalon, minthogy a felesége hűtlenségéből származó fiát meglesse, és agyonlője. Az ősz hajából ugyan semmi sem látszott, de tömör, fehér bajusza különös elevenséget kölcsönzött a ruhája és kalapja sötét árnyalataihoz képest. Ilyenkor éreztem úgy, hogy az ember megtudja, mi is a halál, és mi az élet, és mi az, ami között van, maga a tetem, amelyik a maga bábszerűségében még igazi jelenlétért és látványért kiált. Gyermekkoromban mindezek a látszódások, képek, a szertatás komorsága, a dolgok egyszerűsége valamilyen eufóriával töltöttek el, amely éppen arról szólt, hogy a temetés után nagy erővel és elevenséggel vissza leszek taszítva az életbe, és éppen ez a lényege a gyásznak, a búcsúnak, a komor ünnepélyességnek.

A barátom, a temetésrendező fia nem ismert meg, hiszen míg én minden szembe jövőben az ismerős arcvonásokat fürkésztem, ő elgondolkodva sétált, egyetlen pillantásra sem méltatta az idegent. Ismerős utcákon jártam, sőt túlságosan ismerős utcák voltak ezek, amelyeknek egykor minden házát, a házak ablakait, a fakerítéseket léceit, az azokon található öreg görcsöket is jól ismertem. Habár nagyon is sokat változtak ezek az épületek, de összességében mégis ismerősök voltak. Megcsaltak, de én tovább őriztem a hozzájuk kapcsolódó szemérmesen tiszta érzéseimet. Mintha csak az egyik felvonásban még az emlékeim szerinti képek tűntek volna a szemembe, a másik pillanatban pedig egy kicsit odaadták magukat a következő történés emlékeimet törölő nagy változásnak, ahol már csak kívülről lehettem. Egy kis kitérőt tettem épp ezért, hogy még jobban elmerülhessek a múlt dolgaiban, betértem egy nagyon régi utcácskába, amely girbe-gurba hajlataival még az ezer-nyolcszázad évszázad nagy tűzvész előtti portáinak a kisebb változásokon átesett egyszerű paraszt épületeit, keskeny tornáccal, nádtetővel, fehérre meszelt, tapasztott falakkal rendelkező nyomait mutatta. Valamilyen oknál fogva ezek a házak alig változtak. Mintha csak valamilyen muzeális értékkel bírtak volna, habár tudomásom szerint semmiféle védelem alatt nem álltak. A lakóik akaratából nem voltak hajlandók tudomásul venni az idő múlásáról. A régi Mokka-ba is úgy zuhantam be, mintha valamilyen történelem előtti korszak embere lennék, aki nem hajlandó elfogadni a valóságot, és lázasan keresi a saját jelenlétét, amely a múlt szétfoszott hamujaként még bizonyára ott kering a levegőben. „Browning-tól eredek – miért tagadnám meg az apámat?” – vallotta Ezra Pound.

Tüzetesen szemrevételeztem az ötvenes pincért, rossz svádájú fickónak nézett ki, fekete nadrágja, fehér inge nevetségesen állt rajta, mintha éppen most vette volna csak fel, mielőtt kibújt egy csatornából, vagy egy sírgödörből. Sem a kávéház szellemével, sem pedig egy pincér figurájával nem voltam képes azonosítani. Hosszan töprengtem a dolgon, miként is lehetséges ez. Sovány volt, aránytalanul nagy volt a feje, a fülei pedig elállóak. Nem lehetett ötven kilónál több, de a mozdulatai határozottan begyakoroltak voltak, ügyesen rakosgatta a poharakat, s egy vörös hajú hölgynek, aki a bárpultnál ült, menta koktélt készített, és ezt is rendjén valónak találtam. Lényegében, összegeztem magamban a látványt, semmi kifogásom nem lehet vele szemben, csupán én vagyok szertelenül távol, szinte idegen ezen a helyen.

Mondja, uram, fordultam hozzá, amikor az asztalomhoz lépett, nem mondták még, hogy ön nagyon hasonlít Nagy Britannia trónörökösére, szinte megszólalásig azonos kül-sővel bír. Ahogy a közelemben ért, egyből rájöttem, hogy Károly herceg ez a satnya alak, s hogy nem lehetek egyedül, aki ezzel a felismeréssel él. A pincér arca semmilyen érzelmet nem mutatott, azonnal beismerte, hogy már évek óta a wales-i herceg alteregójaként tölti a mindennapjait, és hogy a törzsvendégek nem is hívják másként, mint a brit birodalom trónörökösét. Egyszerűen Károly hercegnek, vagy éppen királyi fenségnek szólítják.

Van ebben valamilyen szándékosság, úgy értem, hogy igyekszik-e hasonlítani a koronaherceghez, vagy mindez csupán a természet különös játéka, fordultam hozzá. Számomra ez nagyon is kényelmetlen dolog, mondta félszeg leereszkedéssel, amelyben éppen a nagyúri kegy volt a bántó, hogy magyarázattal szolgál egy idegen alaknak, akivel pedig nem is kellene szóba állnia. Nézze, mutatott rá a bajuszára, az a bizonyos úr visel-e az arcán efféle férfiúi dísz. Csak most vettem észre sihederesen ritkás bajszát, minden második sorban hajladozott egy szál, de gyorsan tovább folytatta: vörösre festetem a hajam, hogy még véletlenül se ismerjenek fel. Mit tehetnék még az ügy érdekében, hogy ne Diana hercegnő gyilkosaként, ne egy világbirodalom várományosaként tekintsenek rám? Most, hogy mindezt végighallgattam, az egész história már annyira képtelennek tűnt, nem is akartam többé ránézni. Valóban, ahogy az első pillanatban megéreztem, a wales-i hercegtől való különbözésének akarása tette ezt a szegény fickót annyira hiteltelenné, hogy még egy kéregető koldus is nagyobb respekttel bírt volna a szememben, mint ez a félnótás herceg-hasonmás. Ugyanakkor feltűnő volt a pultnál ülő „Ophéliával” való bizalmas kapcsolata. A hölgy egy hamar eltűnt szépség nyomait viselte, és nem lehetett sokkal több harmincnál. A szandál magas sarkai olyannyira kopottnak és ápolatlannak tűntek, hogy kíváncsi lettem volna, miként is lenne képes ezeken a csorba felületeken nőiesen elegáns járásra. Sörömet hörpölgetve most nagyon kellemetlen gondolataim támadtak, de igazából én voltam az, aki kiereszkoltam ezt a furcsa vallomást, mintegy végtelenségig túljátszottam egy szerepet. Hogy minden támadástól megvédjem magam, elővettem a bátyám jegyzetfüzetét, ahonnan kihullott egy levél, amelyet már bizonyára többször is elolvastam, de most a kényes helyzetemet leplezendő a legnagyobb elmélyedéssel tanulmányoztam. Essentiális urram, szólított meg tréfásan, valószínűleg nem sokkal a házassága előtt, egy ojjan hadffy barátsága révén, ki e hon méjjségében él, és ojjan apa társaságában, ki vallja, hogy nem köl a bikának ety tehén, ha ott van nekije az egész csorda, sokk tanultsággal levék gazdagapp. Ellen mondani semit nem tudnék a mataematikai argumentumainak, ám a buta ember akkor is buta marad, ha okosan cselekszik, s az okos sem lösz talány butább, ha butamód adja oda magát szíve möleg érzelmeinek.

A pincér pontosan megértette a helyzetemet, leolvasta az arcomról a beszélgetésünk során bennem feltámadt kétségeket, nem is nézett felém többé, egyszer csak a korszóm mellett találtam a számlát, én pedig egy nagyobb borraivalóval, és egy semmit mondó kézlegyintéssel búcsúztam el tőle, de még midig fejfel lefelé lógva a manézsról, amit képtelen voltam értelmezni.

Nem mentem vissza a zezzugos utcába, helyette a fő úton haladtam tovább, hiszen minden mellékutca visszavezetett az előre tervezett célomhoz. Mindig elcsodálkoztam ezekben az években, hogy ha aprólékosan veszem szemügyre szülővárosom egyes portáit, néhány apróságon kívül szinte semmiféle lényeges változást nem vagyok képes felfedezni a gyermekkoromhoz képest. Csak a fák nőttek meg, a kertek belső rendje változott, de az épületek kopársága, az utcák paraszti egyszerűsége semmiféle újdonsággal nem szolgált. Más hol pedig éppen az emlékeim szerinti hatalmasra nőtt növények hiánya bosszantott. Voltak egészen lecupaszított, pörére vetkőztetett utcák, ahol csak az épületek maradtak meg, anélkül, hogy némi elgondolással, a széperék esetleges nyomaival találkoztam volna. Valahogy úgy éreztem, ezek az épületek rég elhordták a ruháikat, anélkül, hogy eszükbe jutott volna valaha is újat venniük. Minek is vennének, feleseltek velem, hiszen nem mennek sehova, és még abban sem reménykednek, hogy valamiféle előkelő vendég keresi fel őket. Nemcsak az egyes épületek és porták, de az egész utca is a régi, elrongyolódott gönceiben időzött. Furcsa érzés, ha ötven év múlva sem találsz semmi szemrevalót, semmiféle életre utaló jelet egy környéken. Ha az emlékeid beleöregednek egy valóságos környezetbe, úgy érzed, hogy képtelen vagy kiszabadulni a gyerekkorodból.

A barátom házához igyekeztem, hogy végre pontosabb ismeretekkel rendelkezzen Banyám állapotát illetően. Mehettem volna a hajdani osztályfőnökömhöz is, de nem akartam váratlanul beállítani hozzá, hiszen a hírek szerint régóta gyengélkedik, már csak egy négykerekű mobillal képes közlekedni. Ahogy befordultam a mellékutca, hirtelen hiányérzetem támadt. Nem tudtam volna megmondani, hogy a rám törő emlékek sokasága – hiszen az ötven évvel ezelőtti múltamban jártam, és lényegében mintegy betörtem ebbe a régen elhagyott világba, anélkül, hogy pontosan megfogalmazható célom lenne –, vagy az előttem álló találkozások miatti félelem bénította meg. Már a régi óvodám mellett lépkedtem, ahogy benéztem a kerítésen, szinte semmi sem változott azóta, az óvodások kíváncsi-an lestek felém, miközben a homokozóban a váracskaikat építették, az óvónők pedig kis-sé várakozóan figyeltek, nem mondanám, hogy bizalmatlanul, csupán szerettek volna beazonosítani, melyik gyerek nagyapja is lehetek, aki esetleg az unokáját meglesni áll a kerítés mögött. Ahogy ott álltam, éreztem, hogy minden pillanatban csak tovább öregszen, először még apának képzeltem magam, de alig múlt az idő, már vénségesen vén aggasztyánnak. Néhány másodperc múlva tovább mentem, és a hiányérzetem újra csak elviselhetetlenül felerősödött.

A barátomat nem találtam otthon, hiába is csöngettem, tökéletesen kihaltnak tűnt a ház. Most egy nagyon hosszú, eddig a bizalom jegyében töltött utazás értelme vált számomra kérdésessé. Útban a főtérről újra csak elfogott a hitványságomon való töprengés melankóliája. Milyen egyszerű a zenészeknek, gondoltam, megragadják hirtelen a lelkük mélyén gyökeret eresztő eszelős bánatukat, képesek egy dalban mások számára is érzékívenni gondolataik kuszaságát. Míg nekem szótlanságba hurcolnom kell, anélkül, hogy találnék egy ismerőst. Egyik kezemmel a kerítések léceit kopogtattam, másik kezemmel pedig az akácfák törzseit csapkodtam. Mivel nem volt harmadik kezem, hirtelen döbbenem rá, hogy a számomra olyan fontos csomagot valahol út közben elveszítettem. Most már csak az volt a kérdés, hogy hol. Talán a szállodában hagyhattam, az étteremben. Nagyön kényesnek tűnt a feledékenységem, hiszen egyáltalán nem volt ártatlan dolog, semmiképpen nem olyasmi, amit egy átlagos utazó magával hurcol, és különösen nem olyan, amit egy érzékeny lény elveszíthet. Sietősen és zavarodottan indultam vissza a szállodába, mennyi halogatás, töprengés, lelkiismeret-furdalás is zsúfolódott össze bennem, szinte egy nagyon öreg fa évgyűrűiként szorította a nem létező bensőmet. Évekig nem csináltam semmit ezzel a csomaggal, holott már régen meg kellett volna szabadulnom tőle. Azt sem tudtam biztosan, hogy nem bűntény-e, amit elkövettem. Ha a szálloda kedves pincérnője megtalálta a csomagot, akkor mit kezd vele. Mit gondol rólam? Nem értesíti-e egyből a rendőrséget?

Efféle gondolatok kavargtak bennem, amikor a főtér előtti parkban egyszer csak a legkedvesebb csibész osztálytársamba botlottam. Későbbre várt, mondta, majd többször is megölelt, és biztosított holtáig tartó barátságáról. Ezután már csak a birkáról beszélt, amit kora reggel levágtak, megnyúztak, és már a hűtőszekrényben várja, hogy holnap egy igazi pörköltet főzzenek belőle. Azonnal karon fogott, és beültetett egy közeli sörözőbe. Hirtelen minden félelmem elpárolgott, annyira hiteles és lendületes volt az érdeklődése, hogy nem kell semmitől tartanom, ha ő mostantól a kezébe veszi a dolgaik irányítását, bízam benne, hallott róla, miféle súlyos lelki terheket rótt rám az élet. De senki sem szabadulhat ezekről a sorstragédiáktól, mondta, és már bele is kezdett a saját történetébe.

A szálak egy vidéki labdarúgó klubba vezettek, de a mellékszálak egyéb személyeket is érintettek. Egy ideig a kártya iránti olthatatlan szenvedélyéről beszélt, majd egy híres kapusról, aki a válogatott tagja is volt. Hirtelen felbukkant az egyik osztálytársnőnk neve is, akibe szerelmes volt, majd pedig a család által üzemeltetett kocsmákról érkezett szeszabban. Ezek később nőttek-növekedtek, egyik-másik motellé terebélyesedett, és ekkor

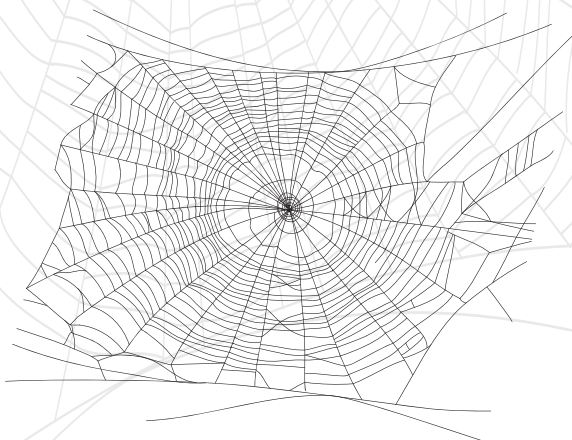
megjelentek bizonyos nők is az életében. Az egyik dolog hozta magával a másikat. A nők iránti vonzódása is szerepet játszott ebben, csuklott el hirtelen a hangja. S hogy már képtelen volt áttekinteni a családtagjai által vezetett vendéglátó-ipari helyiségeket. Mindig is a szolid haszon volt az üzleti tevékenységének a filozófiája. Hirtelen azonban olyan gazdag lett, hogy szinte belefulladt a temérdek pénzbe. Ekkor aztán, ugye az ukrán kamionosok, és ha az ember beereszti a farkas egyik lábát, akkor már úgyszólván... És itt újra csak elcsuklott a hangja. Egy reggel arra ébredt, hogy számot kell adnia magának és persze a hatóságoknak is az eddigi életéről. Mindezt derűs arccal, csillogó szemekkel mesélte el, még a megbánása is csak egy vígjátéki figura megjátszott grimaszaként suhant át az arcán, mint aki nem az elszenvedője, csupán szereplője lett volna az életének. Nálánál egészségesebb, kiegyensúlyozottabb emberrel ritkán hozott össze a sors, s mindez annál is érthetlenebb volt, mert mint később megtudtam, még mindig folyik ellene néhány büntető eljárás, s az üzleti tevékenysége, annak ellenére, hogy a város egyik leginkább köztisztviselőjében álló figurája, kétes kimenetelű perek tárgya.

Ahogy a történet végére ért, hirtelen újra csak belekezdett. Talán úgy gondolta, hogy nem volt eléggé meggyőző az első előadása, és képes akár többféle változatban is elmesélni életének fontosabb fordulóit. Mint ahogy egy drámát többféleképpen is értelmezhet a néző. Hirtelen teremtem ott, ahol nem kellett volna, és sokat kitértem azokról a helyekről, ahol a dolgok a maguk kuszaságában ellenem fordultak, magyarázta ballépéseit. Most az érzelmi szálak kerültek előtérbe, a szerelme, aki később a felesége is lett, s akiért lényegében magára vette mindezeket a terheket, hogy bizonyítson egy életen keresztül, mire is képes ő, a legkisebb fiú, a leggyöngébb, a legtörekenyebb. Most nagyobb hangsúly helyeződött a családi életére, a testvéreire, akikről gondoskodnia kellett, gyermekkorának megalázó szegénységére, s hogy mennyire szélesre tárult az a kapu a rendszerváltozáskor, alig vette észre halandó, hogy hol is húzódik a törvényesség, és hol kezdődik a bűn. Egy tárcából fényképeket húzott elő, sorra kirakta elém, tengerparti nyaralások, egzotikus vidéken tett utazások a családjával. Amit a közeli Adriának gondoltam, az egy New York-i strand volt, amit egy görög étteremnek, az egy indonéziai nyár emléke.

Miközben a barátom beszélt, hamarosan észrevettem, hogy míg én már negyedik korsó sört iszom, ő még csak az első melengette két tenyerével. Ekkor jelent meg az ajtóban egy tekintélyes úriember, akit én nem ismertem meg, a barátom azonban azonnal az asztalunkhoz invitálta. Az öregség szemétdomb, gondoltam hirtelen. Mint kiderült, Banyám egyik legjobb, legbizalmasabb barátja, egy fa-nagykereskedő, aki szintén bukdácsolva végezte el az általános iskolát, ennél többre nem is vágyott, faipari munkásnak ment, majd maga is egy céget alapított, immár külföldi üzletkötői vannak, és az akácon kívül más honos fákkal nem is üzletel. Érdekesnek találtam, hogy míg a hozzám legközelebb álló figurák milyen kis változáson mentek át, addig az általam csak kevésbé számon tartott osztálytársaim nagyon is megöregedtek a félévszázad alatt. Még különösebb volt, hogy számomra ismeretlen neveken szólították egymást, amelyeket én értelemszerűen nem ismertem, mivel azonban sosem kellett bemutatkoznom, hiszen itt mindenki mindenkit ismert, még véletlenül sem tudtam meg az igazi nevüket, miközben a közösségben használt, mindenki által köztudott megszólításukat nem tudhattam. Nagy figyelemre volt szükségem, hogy az éppen beszélő kiről is mesél, s hogy ezek a másodlagosnak tűnő elnevezések kiket is takarnak. Az igazi, a hivatalos neveket itt régen elmosta már az idő mássága, a megváltozott társadalmi megítélés, talán már ők maguk sem lennének tisztában, ha a gyermekkori megnevezéseket használnám. Ha jól emlékszem, most Pityu és Sanyi ült az asztalomnál, akikből Lord és Görbe lett.

Hiába is próbáltam rájuk figyelni, az elvezett csomag lehetlenné tette, hogy igazából érdeklődő, a sza-

vaikat leső hallgató legyenek. Hirtelen álltam föl, és elnézésüket kérve valamilyen ostoba magyarázattal, hogy a gyógyszereimet hagytam a szállodában, s egy félóra múlva viszont látnak, megindultam a külváros felé. Rögtön úgy éreztem a tekintetükön, mintha egy madárfészket gyűjtöttem volna fel, és a fiókák mind elszenesedtek a kikutathatatlan szándékaimtól. Nem volt messze a szálloda, mondhatom a város legrosszabb hotelje, és nem azért foglaltam itt szobát, mert a többi drágának találtam, ösztönösen is vonzódtam ehhez a sugárúthoz, amelyen annyiszor hazakísértem az egyik osztálytársamat. Viszonylag nagy kitérőt kellett tennem, de mivel együtt ebédeltünk minden délben az egyik leghitványabb étteremben, már csak néhány száz méterre volt a szálloda és mellette a házuk is. Az utazásom pillanatáig reménykedtem benne, hogy harminc év után újra láthatom, és ez még ilyen idősön is különös kíváncsiságot ébresztett bennem. Amikor az utazásomról és a találkozások lehetőségéről érdeklődtem, természetesen megemlítettem a hölgy nevét is, azaz annak a kislánynak a nevét, akivel annak idején emberileg a legbizalmasabb kapcsolatom volt. Ekkor tudtam meg, hogy már tizenhat éve halott, egy autóbalesetben vesztette az életét a kisebbik fiával együtt, miközben a férje és a nagyobb fiú túléltek a jeges útról való lesodródást, s ekképpen immár számban, érzelemben megfeleződve, gondolom, súlyos önvádakkal sújtva, az elviselhetetlen margóján tengette tovább az életét a megcsonkított család, amiről természetesen semmit nem tudhatok. Már annak a feltételezése is, hogy én ezt gondolom róluk, súlyos büntudattal terhelt. Hogyan is lehetne a mások agyával gondolkodni, s miként mondhatok véleményt ilyen alamuszi módon mások érzéseiről? Talán neki tudtam volna őszintén beszámolni az elmúlt fél századról. Sokszor gondoltam rá az elmúlt években, és még a feleségemnek is gyakorta meséltem róla, mint gyermekkorom legfőbb támaszáról, és egy érzelmileg ki nem bontott kapcsolat csírájáról. Pontosan éreztem mindig, hogy ez a hasonlóság, azonosságtudat mindkettejük számára kellemetlen érzéseket okozna, sosem voltam egészen őszinte egyikőjükhez sem. Megfordítva a dolgok logikáját, csak kettejükkel voltam képes minden gátlás nélkül beszélni a már gyerekkoromban is engem sújtó problémáimról. A feleségem, gondolom, nem tulajdonított különösebb jelentőséget ennek a barátságnak, hiszen neki is voltak már egészen fiatalkorától efféle bizalmas árnyékszerelmei, és nem lehetett lelkiismeret-furdalásom az általános iskolai barátnőmmel szemben sem, hiszen nagyon korán igazi párra lelt, mint egyszer kifejtette harminc évvel ezelőtt, sajnos hiányzott a férjéből az a fajta érdeklődés, a világra való nyitottság, amely annak idején a mi szoros, kizárólag baráti kapcsolatunkat számára olyan emlékezetessé tette. Amikor halálának pontos körülményeiről tudakozódtam, hozzávetőlegesen a feleségem halálának a napját nevezték meg a szerencsétlenség időpontjául. ■ ■ ■

■ **Sántha József** (1954, Karcag): ELTE BTK. Kritikakötete: *Talányaink összessége* (Műút könyvek, 2011).
Novelláskötete: *A télgýűlűlő* (Tiszatáj könyvek, 2015), *A húgom operája* (Kalligram, 2016).

A sár fölött

Látod, végül mégiscsak
elfogy minden szó,
Szabolcs.

Markolja testem
négy sarkát a vágy,
hogy keresselek,
utánad menjek,
még megmagyarázzam,
még egyszer.
De nem maradt
sehol a testemben
egyetlen szó sem.

Ha mondanék is valamit,
már nem hallanád meg.
Állok.
Az ég szélét messze húzza
tőlem a délután, a nap mögé nyomja,
mint tudat a szem elől
a párolgó várakozást.

A szám elől futsz el,
hiába ígéretsz
halk hangon mindent,
te is tudod, hogy megint
elfogyott minden szó,
Szabolcs.

Amikor apám kórházba került,
ugyanígy fogytak el a szavak.
Nem maradt mivel imádkozni.
Próbáltam én akkor is,
de mindig van, nem igaz, amit
nem lehet kimondani?

Mert nehéz a kéz,
ami idő előtt akar
elengedni.
És nehéz a száj,
ami tele van félelemmel.

Talán, ha csontosabb lenne
ez a világ, vagy ha
hinni tudnék. Akármiben.
Mondjuk, hogy ennek
az életnek is van váza:
határai és vége,
vagy, hogy mindig marad
valami, ami az életet
egyben tartja és mozgatja.
Hogy nem törsz majd szét,
ha már nem vigyázok rád,
és hogy én sem
mállok szét nélküled a napon.

Ha állnánk egymással szemben,
akkor sem tudnál már megcsókolni.
Két nehéz száj:
az enyém félelemmel,
a tiéd hazugsággal teli.

Álmomban fekszel mellettem,
a számra szorítod a kezed,
és tolod vissza a testembe
a szavakat.
Ne mondjak ki már semmit,
csak várjak,
mintha az idő magától
fel tudna oldódni.

Az ablak aljába hajtom a fejem,
és nézem, hogy csillog az esti fény
a fém kéményeken.
Kint nyár van,
bennem mínusz negyvenkilenc.
A város térdig süllyed
a feketére olvadt járdában.

Minden mozdulatlan maradt
és érintetlen.
Mintha meghaltál volna,
pont olyan szótlanul,
minden válasz nélkül,
mint apám.

Már vasárnap rosszul nézett ki, rosszabbul, mint előtte,
de hétfőn megint kinyitotta a szemét, figyelt rám: morgott és nézett.

Kedden már lilák voltak az ujjai, a feje, a füle
és olyan sovány volt, az én kövér, nagy hasú apám
olyan kicsi és törékeny lett, hogy arra gondoltam,
fel is emelhetném akár, mint ő engem régen.
Összetört volt, ki sem akarta nyitni a szemét,
alig kapott levegőt, gondolom az oxigénhiány miatt volt lila.
Alig szuszogott, nagyon gyorsan szedte a kis lélegzeteket,

nem tudott köhögni, pedig tele volt a tüdeje.

Rémülten szölongattuk, mint akik nem hiszik el azt, amit sejtenek,
anyám végül annyira sírt, hogy inkább elment a gyógyszertárba,
hogy hozzon hidrogént, amit az ápolók kértek.
S addig egyedül maradtam vele és nagyon féltem.
Tudtam, hogy valahogy fel kéne oldozni, de én magam sem tudtam hogyan.

És akkor mondtam neki, figyeljen jól rám, bármit is tett, bárhog is volt, nem baj.
Nem baj semmi.
Volt ami volt,
az volt, ahogy volt,

minden úgy jó, ahogy megtörtént.

Hogy mindegy már az egész, nem csinált semmi rosszat,
mert a helyében senki sem tudta volna jobban csinálni
ezt az életet, ilyen feltételekkel.
Mondtam neki: ő erős és bátor ember és mindent megadott nekünk,
amit csak lehetett.

És ha bármi rosszat is csinált, azt mind jóvá tudtuk alakítani
és miatta lettem olyan: amilyen, és hogy ez nem baj, és hogy ez jó.
Továbbra sem reagált, nem nyitotta ki a szemét,

de kicsordult a könnye.

Aztán már nagyon sírtam, és visszajött anyám.
Még egy darabig ott voltunk, simogattuk, szólongattuk, anyám imádkozott,
aztán ötkor mondtam, hogy mennünk kell haza.
Még a homlokához nyomtam a homlokomat és mondtam,
vigyázzon magára, holnap újra jövünk, ne féljen semmitől, majd találkozunk.

És kimentünk.

Épp vacsoráztam, amikor hétkor telefonált az egyik nővér, hogy 6 órakor meghalt az apám.
Akkor még egy ideig ettem, mert nem akartam tudomásul venni,
tudtam, hogy utána már nem fogok tudni semmit sem lenyelni.

Később csak járkáltam fel-alá a lakásban és sírtam, egy jó darabig.
De valahogy, egy idő után nagyon megnyugodtam.

Mint mikor elengedi a szívedet valami,
és ki tud simulni végre minden
görcsbe rándult izom.

Mintha megkettőződött volna bennem és körülöttem minden,
egyszerre több helyen éreztem a kezemet, mintha lassan
összeértem volna az egész világgal. Sütött be az ablakon
a nap, a fénnel is valahogy összeértem,

belemosódtam az életbe, amikor megtudtam, hogy apám meghalt.

Tudtam, hogy többé már sehogy sem tud bántani,
és tudtam, hogy többé már ő sem szenved.

Egyszerre szabadultunk meg.

Néztem az arcát a koporsóban és fájt,
hogy már húsz éve nem volt bőr cipője,
hogy soha nem volt elég pénze,
pedig úgy szeretett volna vásárolni
kacatokat.

Hogy húsz éve nem látta a tengert,
hogy átvágták sorban az albánok,
a bosnyákok, a makedónok.
Hogy nevettek rajta a munkatársai,
mikor részeg volt, és fájt, hogy van, amikor
ennyire nehéz tud lenni minden,
hogyan embernek innia kell,
hogyan nem tudott erősebb lenni, hogy
nem látta senki egészben soha ezt az embert.

Talán csak a gyerek
látja a saját apját
mindig élesebben,
hogyan milyen esendő
mennyire önző,
mennyire részeg,
s hogyan milyen szánalmas,
ahogyan tántorog.

Mert előbb vagy utóbb,
minden szeretet ellenére,
kiélesednek a képek, Szabolcs,
elég fény jut az ember szemébe,
hogyan látni kezdje,
ki, hogyan hazudik.

Aztán a gyerek meg,
vakító fénnel a szemében,
maga próbál már hazudni,
hogyan amit lát, az nincs is,
csak holmi tükröződése
a világnak.
Nehéz kifakult szemekkel
szétválogatni,
hogyan mi volt az igazság,
és mi volt csak az árnyéka annak.

Az alkohol apró szeletekre vág mindent,
csak a tántorgást látod,
csak az üvöltést hallod,
csak a félelmet érzed,
csak a tehetetlenséget szorítod.

És talán ő is lehetett volna erősebb.
Ha nem lett volna annyira magára hagyva,
mindenben.
Pont, mint te, Szabolcs.
De persze, egyetlen gyerek
sem lehet felnőtt
a saját apja helyett.

Nem te fájsz,
nem te hiányzol.
Ez is csak apám.
Valami belőle jövő
régi fájdalom,
ami rajtad keresztül tör
magának utat bennem.

Hisz végül te sem lettél több,
te sem tartottál tovább,
mint a többiek.
Nem szültem neked gyereket,
nem szerettelek eléggé,
nem kiabáltunk egymásra,
és nem tudlak téged sem elengedni.

Távolról tartod csukva
a szájam, ujjaid az orromig érnek.
Az állkapcsomba kapaszkodsz,
az tart csak meg
az alólad kifutó világ fölött
az én befogott szájam,
az én csendem.

De mi tart majd meg téged
a sár fölött, Szabolcs,
ha már az egész
állkapcsomat letépted?

Terék Anna (1984, Topolya, Jugoszlávia): költő, drámaíró. 2012-ben szerzett diplomát pszichológia (MA) szakon, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, Budapesten. 2007 óta négy könyve jelent meg, legutóbbi kötete *Halott nők* címmel jelent meg, 2017-ben. Első darabját 2013-ban mutatták be, *Нека се јаве најбољи!* /*Jelentkezzenek a legjobbak* címen a Szerb Nemzeti Színházban, Újvidéken. Budapesten él és dolgozik.

PANNON PESTIS

Tizenegy

A járvány létezésének hivatalos elismerése pillanatától, vagyis amikor már a legcsekélyebb remény sem lehetett, hogy a főváros bármely részét megkíméli a hullás, és amikor azok, akiknek vidéken házuk, lakásuk vagy barátaik voltak, a családjukkal együtt elmenekültek, hogy a lefizetett határőrök és embercsempészek révén keressenek valami kigázolást a helyzetből, nos, ettől a pillanattól kezdve mindenféle kereskedelem, kivéve a létfenntartási cikkek árusítását, teljesen megbénult. Valamennyi kézműves, a kevésbé fontos ruházati és lakberendezési holmik készítői bezárták műhelyeiket, szélnek eresztették segédeküket és összes alkalmazottjukat, és behúzódtak a lakásaik mélyére, ahol ugyan eltengődtek valahogy (miközben folyamatosan rettegtek családtagjaiktól, a családtagjaik meg tőlük), de annyi pénzük már nem volt, hogy a provinciákba költözzenek. Persze valahogy nekik is tartaniuk kellett a kapcsolatot a külvilággal, ezt legkivált hajléktalanok vagy köz munkások felfogadásával intézték, akik némi fizetségért, élelemért, de főként alkoholért lebonyolították a még kapható élelmiszerek beszerzését, és vállaltak bizonyos futárszolgálatokat is. Persze a hamarosan életbe lépő úgynevezett hajléktalan-törvény erős ellenjátékosnak bizonyult, de erről ejt még majd pár szót a krónikánk.

Az építkezéssel és tatarozással, netán lakásfelújítással, karbantartással, etc. foglalkozó valamennyi iparos elvesztette munkáját, mert senkinek sem jutott eszébe építkezni vagy lakását szépíteni, amikor a házak ezrei egyik pillanatról a másikra kiürültek, hogy a lakosok átadják helyüket az önkényes lakásfoglalóknak, no meg az ezrével betelepülő pettyes poloskáknak; így szinte órák alatt kenyér nélkül maradtak mindama kétkezi munkások, akik ebben a foglalkozási ágban dolgoztak.

Mindenféle árukereskedelem szünetelt; a vasútforgalom és a légi közlekedés voltaképpen teljesen leállt, a külföld már régen, a vidék az utóbbi időkben semmit sem szállított; a kalauzok, vonatvezetők, vasutasok, pénztárosok, pilóták, légiutas-kísérők, légiirányítók, hordárok stb. mind munkanélkülivé váltak, és aztán a legsúlyosabb nyomorba süllyedtek.

A legkínosabb mozzanatok közé tartozott, hogy ekként voltaképpen a hulladék elszállítása is csődöt mondott, az utcákat, kapualjakat, köztereket, egyszóval szinte mindent bokáig érő és a nyári hőségben hánytatóan bűzlő szeméthegek borították, melyek az uniális pannon epidémia mellé még egy teljesen hétköznapi járvánnyal is fenyegettek, és a roppant hőségben fennállt az öngyulladás veszélye. Ezt megelőzendő, igyekeztek a nyílt utcán elégetni a hulladékot; a gyakran felkerengő szélben ez kisebb tűzvészekhez vezetett,

és mivel a hivatásos tűzoltóságnak a folyamatos elhullások miatt szinte semmi kapacitása nem maradt, önkéntes tűzoltók meg nemigen akadtak, vagy ha mégis, akkor olyannyira kontár módon dolgoztak, hogy olykor csak még tovább szították a lángokat, így fővárosunk a pannon pestis végső, azaz mindent elpusztítóknak látszó, az autokefál-összkeresztén kormányzatot mondhatni cafatokra tépő szakaszában harsányan lobogó máglyák színterévé alakult, melyek fölött és mellett idegtépően zümmögő kórust alkotva húztak el vagy lebegtek hedonista duruzsolással a poloskafelhők.

Valamennyi szakmában megállt az élet. A szegények vagy prolik elvesztették munkájukat, ezáltal kenyerüket, és részben hajléktalanok lettek (hacsak nem voltak olyan merészek, hogy jogcím nélküli, rosszhiszemű lakáshasználóként betelepüljenek egy üresen hagyott ingatlanba, vagy szolgálatot teljesítsenek bizonyos jobb módú embereknel, amiről az imént már szóltunk). Sok ilyen szerencsétlen földönfutón lett úrrá a kétségbeesés, és ennek következtében pusztult el. Azt lehetne mondani, hogy nem közvetlenül magának a dögvésznek, hanem a következményeinek váltak áldozataivá, vagyis az éhségnek, a nyomorúságnak, a nélkülözésnek, továbbá az emberi szív kikapálthatatlanul meggyökeresedett gonoszságának, hiszen nem volt se szállásuk, se pénzük, se barátjuk, kenyerüket nem tudták megkeresni, és nem akadt senki, hogy adjon nekik, mert egyeseknek még úgynevezett lakhatási engedélyük sem volt, és így nem igényelhetek semmiféle támogatást a keresztén-familiáris, autokefál egyházközségtől, legfeljebb alamizsnáért folyamodhattak a városi hatóságokhoz, amelynek egyetlen feltétele volt, hogy bevonuljanak a stadionokban frissen létesített táborok egyikébe, de ezt sokan – talán szabadságvágyból, talán félelemből – kategorikusan megtagadták. A folyamatosan szigorodó és korlátozó intézkedések, a hajléktalanságot minden módon tiltó és kriminalizáló rendeletek miatt már régebben is kiszolgáltatott helyzetben éltek az úgynevezett fedél nélküliek, de amúgy sem kis létszámú csapatukhoz immár valóságos tömegek csatlakoztak, ami tovább fokozta a helyzet súlyosságát. Mindazok, akik most szinte a pária szintjére süllyedtek, védtelen áldozataivá váltak az utcákon és köztereken járőröző terület-felügyelőknek, rendőröknek, valamint a legkülönbébb család- és járványügyi alkalmazottaknak, akiket „a járvány féken tartása és terjedésének leküzdése érdekében” kis, kézi lángszórókkal (a Goldweiss zsoldjában álló sajtó elnevezése szerint „maroklángszórókkal”) szereltek fel, melyekkel aztán jó kedvvel és szívörömmel gyújtották fel a nyomorultak utcán heverő matracait, pokrócait, sok verítékkal kikukázott holmiját, ráadásul személyes iratait is, melyek utólagos beszerzése tökéletesen reménytelen volt számukra; és ha eközben olykor maga az illető is lángra kapott, azt megjátszottan sajnálkozó vagy nyíltan kárörvendő vállvonogatással vették tudomásul a laikus terep-gondnokok, mondván: „tetszettek volna igénybe venni a stadionokban felkínált alamizsnási szállást. A keresztén-pannon állam senkit sem hagy az útszéli árokban”. Hogy ily módon hányan haltak irtózatossá válva az utcákon, tereken vagy a város peremén található csenevész bozótokban, erdőcskében összebarkácsolt kalyibáikban, sátoztáborokban, arról nem álltak rendelkezésre megbízható adatok, hiszen a hatóságok már a szabályos járványban elhullottakat is csak hevenyészett és eléggé pontatlan listákon voltak képesek számon tartani.

Igaz, egy Adorján, Béládi (aki még mindig nem tett le arról, hogy a *pestis pannoniensis*-ről szóló kutatásaival egyszer megjelenjen a *Nature*-ben, és megszállottan dolgozott a járványt lebirkózó vakcina előállításán, és az állatok terén voltak is már biztató eredményei) és mások által összeállított statisztika szerint a fertőzés (eltekinthető a kezdetétől) legújabb szakaszában alig érintette a hajléktalanokat, még kevésbé a közösségi munkásokat, akik körében eddig egyetlen áldozatot sem regisztráltak, sem a fröcskölők, sem a lefröcsköltek

körében; minden jel arra vallott tehát, hogy a dögvész legkivált a közép- vagy a még magasabb társadalmi osztályba tartozókat szemelte ki kedvenc vacsoravendégeinek, megfűszerezve eleinte néhány proli, de inkább félproli elragadásával. Ennek okára persze semmiféle tudományos (még kevésbé laikus vagy szakrális) magyarázat nem született, éppoly megfejtethetetlen háttérű tény maradt, mint magának a kettős járválynak a léte, vagy az, hogy a vidéket miért hagyta érintetlenül a dögvész folyamatosan őrlő malma.

Vagyis a nincstelenek számára az egyetlen menedék a közösségi munka maradt. A munkájuk elvesztése révén frissen földönfutókká vált emberek naponta megtapasztalhatták, hogy a közösségi munkások makkegészségesen élik világukat, annak ellenére, hogy szinte szakadatlanul a hullák és lángoló romok, olykor fertőzött hulladékhegyek eltakarításával telnek napjaik. És bár a fizetség a létminimumot alig haladta meg, a rongcsok és az elhullottak közt mindig gazdag zsákmányra leltek; milliókat érő karórákra és ékszerekre, vadonatúj okostelefonokra, laptopokra, napszemüvegekre, rendkívüli minőséget képviselő és olykor meghökkentően ép ruhadarabokra tettek szert, és persze tetemes készpénzre is az átkutatott zsebekben, az autokefál elitüzletekben vagyonokért vásárolt táskákban, neszeszerekben, vagy a kiégett, de a kesztyűtartóik mélyén sokféle piacképes csemegét (a koka-in vagy amfetamin mellett olykor egyenesen szakrális államtitkot) rejtő autókban. Mindeme leletek (a pénzt kivéve) természetesen (ha nem is teljes egészében...) a feketepiacra kerültek, melyet a járványügyi osztály és gyónásügyi hivatal laikus előljárói tartottak kézben, szoros együttműködésben a közösségi munkások művezetőivel – legalábbis ezt állította a Goldmann-hálózat úgynevezett oknyomozó sajtója. „Már meg se lepődünk” – replikáltak a „spirituális hivatásukban és emberi méltóságukban mélyen megsértett” szervezettek és személyek, és úgy érveltek, hogy a Goldberger által fenntartott *falsenews-kisüzemek* végképp a bohócsajtó nivójára süllyedtek. Hiszen ők, nyilatkozták a saját sajtójukban, csak annak érdekében vettek részt az említett (és egyébként merőben színlelt és számukra semmiféle hasznot nem hozó) üzletelésben, hogy visszaszolgáltassák jogos tulajdonosaiknak a szóban forgó értéktárgyakat, netán aktákat. Mely: „emberi és spirituális kötelességünk a minket négyötöddel megválasztó, autonóm pannon emberek kapcsán”.

De lett légyen bárhogya is, az vitathatatlan, hogy a közösségi munkások számára mindenképpen hasznosnak bizonyult a kettős járvány (megjegyzendő: e kitétel, és még ennél is inkább a „pannon pestis” megnevezést a legszigorúbban kerültk a kormány médiában); nem csoda, hogy többször is demonstráltak *Éljen a dögvész!* feliratú táblákat hordozva, melyek előállítását többnyire álcivil szervezetek végezték – állították a *Hőn Szeretet Párt* magasabb beosztású tisztségviselői a *Hőn Szeretet Párt* magasabb beosztású tisztségviselői által tulajdonolt és ellenőrzött sajtóban. Ugyanakkor az eddig tökéletesen homogénnek mutakozó, de a dupla epidémia miatt fokozatosan szilánkosodni kezdő köreikben sem volt teljes az egyetértés; a helyzet odáig fajult, hogy az egyik roppantul dekadens, egyébként makulátlanul aulikus médiacézár a hegyi birtokán rendezett egy *Döghalál party*-t; elegáns villája homlokzatára hatalmas molinót feszítettek ki, melyen ott állt a gyomorforgatóan pimasz felirat: *Éljen a dögvész!* Hogy aztán a buli kellős közepén éppen a házigazda igencsak inspiráló fiatal felesége halt dobbantós halált, arról végképp nem tehettek az ingyen (pontosabban: közpénzért) mulatozó közmunkások és hajlék nélküliek. Mindamellett utóbbiak (vagy előbbiek) közül az egyik, az asszony füléből bőséggel kispriccelő, de szinte a csodával határos módon senkit le ne fröcskölő véres habból begyűjtött magának egy nagyjából féldecis adagot a konyhából lopott kis fiolába.

E példa úgyszólván ragályos lett; az utcákon elhullottak füléből kifröcskölő váladék gyűjtése rendszeressé vált a közmunkások körében. Akiknek egy kisebb, lazán szervezett, az említett leleményes közmunkás által vezetett csoportja átszökött a zöldhatáron, hogy ott aztán (legalábbis a vidékiek szerint) úgynevezett „utolsó kenetkezéssel”, vagyis az üvegekben átszállított mérgező anyagok rákenésével (például kilincsekre, a közlekedési járművek kapaszkodóira, ablakpárkányokra) mesterséges járványt keltsen, így biztosítva a dögvész minél további fennmaradását. Ráadásul, szóltak egyes vidéki lapok „véleménycikkei”, mindezek mögött a kormányzat és a vele immár teljes szövetséget alkotó fővárosi vezetés áll, és pedig ama céllal, hogy a színmagyar vidékre is átterjessze a „pannon pestist”, és a kenetező csapattal, ezzel a mintegy előretolt hadosztállyal előkészítse a tényleges katonai beavatkozást a „határon inneni területeken”. Hogy mindebből mennyi volt igaz és mennyi a szorongás és gyűlölet, valamint a politikai érdekérvényesítés szülte pletyka, netán tévhit, esetleg komolyan megalapozott elemzés, azt sosem sikerült bizonyítani, ugyanis az egyik nagyobb vidéki városunk polgárőrsége elfogta, és bármiféle kihallgatás nélkül a helyszínen agyonverte (más források szerint agyonlőtte) a csapat összes tagját (egyes hírek szerint négyen, mások szerint hatan voltak), a hullákat felgyűjtötták, és a közösségi oldalakon kipoztolták az erről készült videót, mégpedig ezzel a felirattal: „Nem engedünk a zsarolásnak! Megvédjük határainkat! Így jár minden autokefál, aki a valóban autonóm magyar vidékre támad!”

Tizenkettő

A lassan lángba boruló, pettyes-szoknyás poloskákkal dúsított nyárban továbbra is csak haltak a fővárosban az emberek.

Lobogó szőke hajú amazon száguld pompás pej kancáján az autópálya mellett, nyakában tábla lóg: NEM BÍROM TOVÁBB! VÉGET VETEK NEKI! Felhajsolja a paripát a gyalogos felüljáróra, és a tökéletesen idomított, de most mégis vonakodó állatot ostorcsapásokkal és sarkantyúval rákényszeríti, hogy gyakorlatlan díjugratóként átszökelljen a korláton; így együtt zuhannak bele a nem túlzottan erős, de elég élénk reggeli forgalomba; két kamion összeütközik, az egyik tartálykocsi benzint szállít, a rakomány tüzet fog és felrobban, hozzájuk vágódik még pár személyautó, motoros, az eredmény: legalább 37, netán 43 halott, nem számolva a másik kamionból az útra kizuhant meztelen, félig már elrothadt, az eltemetésükre mindhiába váró hullák tömegét, akiknek szénné égett tetemeit pernyeként sodorja még órákon át a felforrósodott szél.

Ha már kamion, teszi hozzá egy gyűlölettől rikácsoló blog, akkor lássuk ezt: Egy napfényes délelőtt a szinte teljes parlamenti ellenzéket tartalmazó, a hajdani Országház környékén parkoló vendéglátós kamion sofőrje hirtelen lezárja a kánikula miatt nyitva tartott büfé kocsi ajtaját, beül a vezetőfülkébe, beleordítja a mikrofonba, hogy „Nem bírom tovább! Véget vetek neki!”; és a jelenetet a fedélzeti kamera révén a közösségi médiában valós időben közvetítve hatalmas sebességgel lehajt egyenesen a Duna-partra, belerohan a járvány-árvák javára rendezett maraton futóverseny mezőnyébe, legalább öt hullát és öt súlyos sebesültet hagyva maga mögött, míg végül elér ama helyig, ahol valamikor hatvan pár vascipőből összeállított emlékmű idézett fel egy azóta régen elfeledett, pontosabban feledésbe kényszerített, a turáni-pannon-keresztýén történelemtkönyvekből kitépett

eseményt. És mivel már semmi sincs a pszudocipők helyén, csak pár fémes heg, amolyan véletlenül keletkezett „botlatókő” a kövezeten, a kamion akadálytalanul rohan és zuhan bele a vízbe, és süllyed el mind a 31 ellenzéki képviselővel a rakterében.

Ez a baleset vagy tragédia, ahogy azt a kétségtelenül Goldzweig-hálózatához tartozó, gyűlöletpárti, hírportálnak álcázott mikroblog egyik bejegyzése írta, komoly gondot jelenthetett a *Hőn Szeretet Párt* számára. Először is: nem kis idő alatt, jelentős szellemi és anyagi erőforrások bevetésével a kormányzat jól bevált, tökéletesen kezes opposíciót nevelt ki, ha kellett, a legbestiálisabb karaktergyilkosságokkal, puha és kemény zsarolásokkal, a póre aljasságot leleményesen tarkítva a keresztyén-szubtilisan finom ötletekkel. „És most oda az eredmények, mert a nagy folyó fenekén hever azért a szar kis aprópénzért is olyannyira megbízhatóan és odaadóan dolgozó gárda! Szinte már hiányozni fog a csapat! Hiszen egy jó ellenzék aranyat ér!” – kajánkodott a nyilván szellemesnek vélt úgynevezett véleménycikkében a Goldhuber-faliújság egyik kispublicistája. Mivel a valódi ellenzéket különféle jogi trükkökkel nagyjából ellehetetlenítették, például a gyónási kötelezettség folyamatos elmulasztása címen képtelenül magas pénzbírságokkal sújtották, folytatja „elemzésében” a kézművespolitológus, most tényleg senki sem maradt, aki másodpercek alatt képes lenne beugrani a vízbe vesztettek elárvult szerepébe.

Ugyanakkor nem tagadható, véli krónikánk, hogy a keresztyén-aufklérista kormányzat valóban zavarba került ezzel a tömeghalállal. Azt nyilván nem mondhatták, hogy „az eset felettébb sajnálatos, de hát az ellenzék rosszkor volt rossz helyen”, mégis megtörtént a malőr, hiszen szó szerint éppen ezt nyilatkozta valaki, egy talán túlbuzgó *Családiügyi Sajtóreferens*, de át- és meggondolatlan kijelentése még a *Hőn Szeretet Párt* legintimebb köreiben is visszatetszést keltett. Mert – fejtegették az *Első Pannon TV* aktuális csatornáján az önmaguk által előre megírt kérdésekre felelgetve az önmaguk által meghívott riportalanyok – bár kétségtelenül (ha nem is tisztán a szó jogi értelmében) hazaáruló volt az ellenzék mindegyik szereplője, azért ők is csak pannon emberek voltak valahol, és valahol nekik is lehettek családtagjaik, netán szeretteik, akiknek a gyászat senkinek, legkevésbé a Goldsinger zsoldjában álló, nyilván zsirosan megfizetett hálózat kiskatonáinak sincs joguk megkérdőjelezni, még kevésbé kigúnyolni. „Az ellenzék a demokrácia garanciája”, jelentették ki a sugógépről leolvasva a különféle laikus és szakrális előadók a televízióban, és még akkor is így van ez, ha egyesek – persze tudjuk, kik – ezt képtelenek tudomásul venni. Ráadásul, húzták alá, semmi sem törheti meg a „szeretet és a vele történő összefogás pannon erejét”, végül pedig azt javasolták, hogy a tragikus hirtelenséggel elhunyt és egy emberként elveszett ellenzék-ről mindenütt emlékezzenek meg a munkahelyi *Három Perc Szeretet* foglalkozásokon; nem sokkal később pedig bejelentették, hogy a kamionban és a vízben megfulladt összes ellenzéki politikuszt a kárpát-pannon, autokefál-keresztyén állam a saját halottjának tekinti, és a magáénak vallja földi maradványaik „hozzájuk méltó” elparentálásának összes költségét is.

Tizenhárom

A temetési menet méltóságteljes léptekkel indult el az elföldelésre kijelölt stadionba; szükségmegoldás volt ez, hiszen a hagyományos sírkertek már legalább egy hónapja képtelenek voltak több holttestet üzemszerűen befogadni. Szólt a gyászzene (az *Öröm-óda* amo-

lyan lassított verziója, amelyet a *Pannon Nemzet Zenésze* cím egyik viselője szerzett DJ-pultra), és a lelátókon helyet foglaló, nem túl nagy létszámú, ámde annál prominensebb közönség (köztük állítólag az *Első Keresztyén* is) majdnem tapsviharban tört ki (írta a féktelen hisztéria szításában érdekelt Goldberger-sajtó), amikor a játékos kijáróban feltűnt a különféle celebek és *youtube influencerek* vállán nyugvó harmincegy koporsó. Elindultak a kezdőkör felé, a már megásott sírgödrök irányába, és bár az előző nap, persze koporsók nélkül, viszont kis térképpel a kezükben tartottak két bejárópróbát, mégis támadt némi zavar; a rendezőbizottság (úgyszólván az utolsó utáni pillanatban) felismerte, hogy a 31 prímsszám, ezért belátta, hogy lehetetlen két egyenlő számosságú halmazba rendezni a sírgödröket, és valamiféle szimmetriát teremteni köztük, de az apró útmutatókkal, és az *Ön itt áll* utasítással a kézben úgy tűnt, végül magán az előadáson is minden koporsó megtalálja a maga gödrét, miközben a hangszórókból a *Főalamiznási Hivatal Szakrális Osztálya* által kiválogatott bibliai sorok szóltak, a *Pannon Nemzet Színművészei* előadásában. Úgymint: „Az élők annyit tudnak, hogy meg fognak halni; de a holtak semmiről sem tudnak, semmiből sincs hasznuk többé, még az emléküket is elfelejtik. Szeretetük is, gyűlöletük is tovatűnik, és nincs részük soha többé semmiben.” Vagy ez: „Akik a jót tettek, az életre támadnak fel; akik pedig a rosszat cselekedték, az ítéletre támadnak fel.” De volt ilyen vigasztalás is: „Az emberek fiainak vége hasonló az oktalan állatnak végéhez”.

És amikor már úgy látszott, hogy végre – bármiféle sírbeszéd nélkül – megkezdődhet maga a temetés, az egyik tizenhatosnál álló, a fellépésre külön felkért alkalmi gyászhuszár (valami „pannoncelebdizájner”) szép ívben elhajította a gyászkoszorúját, mellyel a gödör mellett álló sírásót találta fejen, jobbjaival az egyik koporsóvivőre, civilben egyébként hivatásos pannontest-építő nőre mutatott; hadonászott, szájából morzsalékosan dőltek ki a keszekusza szavak, aztán baljával kettőt dobantott, a földre zuhant, miközben füleiből erős sugárban tört elő az immár államilag is elismerten fertőző és ekként rettegett véres hab. De mi sem bizonyítja jobban a fitnesszerként inspiráló nő lélekjelenlétét, hogy már a gyászhuszár haláltáncának első pillanatában felismerte, mi a pálya: félreugrott a vérsugár elől, válláról azonnal a földre lökte a koporsót, mely bezuhant az egyik sírgödörbe, hogy nem a sajátjába, azt persze mondanunk sem kell, miközben a hangszórókból ez a mondat úszott el méltóságteljesen a focipálya fölött: „És találtam egy dolgot, mely keservesb a halálnál; tudniillik az olyan asszonyt, akinek a szíve olyan, mint a tör és a háló, kezei pedig olyanok, mint a kötelek.” (Hogy mindezt, és a későbbiek, a krónikás kénytelen az úgynevezett Goldwieser-sajtó alapján felidézni, az nem kérdés, pusztán azért sem, mert az úgynevezett demokratikusan keresztyén-családi sajtóban egyetlen sor sem jelent meg a gyászos eseménysorozatról.)

A földhöz vágott és nyilván elégtelenül lezárt koporsóból persze kizuhant a halott, aki-ről, mindenki megdöbbenésére, most derült ki, hogy meztelen, és becsúszott a másnak kijelölt sírverembe, de senkinek sem akadt érkezője vagy ideje, hogy valami rendet tegyen a romokon, mivel máris előugrott egy újabb dobantós hullajelölt, mégpedig az átellenes 11-es pontnál, és a füleiből kisüvítő véres habbal szemén fröcskölte az ötös sarkán álló koporsóvivőt, aki üvöltve vágta földhöz keserű terhét, melyből ugyancsak meztelenül zuhant ki az egyik ellenzéki (szerfölött csinosnak mondott) képviselő teteme, bele egyenesen a büntetőterület mélyére; ám ekkor már legalább nyolcan hadonásztak és dobantottak mindkét térfele; mindenki üvöltött, a lelátókon tombolt a pánik, a nézők a kijáratok felé rohantak, de végül persze egymást taposták le, miközben a nagy számban kivezényelt

rendőrök, szakrális gyónügyiek és TEO-egységek a lefröcskölteket próbálták befogni, akik persze lélekszakadva menekültek; végül a fegyverhasználat sajnálatosan elkerülhetetlenné vált: a tűzparancs kiadatott, felugattak a maroklófegyverek, melyek célzott lövésekkel terítették le mindazokat, akik a lespriccelés gyanújába keveredtek. De ki tudná lefesteni ama meglepetést, írta egy magát függetlennek hazudó, valójában álcivil szervezetekhez köthető ún. sajtótermék, mely akkor támadt, amikor vértől habzó arccal az egyik terrorelhárító elüvöltötte magát, hogy nem bírja tovább és véget vet neki, azzal elkezdte válogatás nélkül agyonlőni a körülötte harcoló bajtársait, mi több, leterítette a rangidős előljáróját is, míg végül sikerült valahogy önmagát ugyancsak agyba lőnie a kettős döghalál törvényei szerint.

„És mi lett a végeredmény?” – tette fel a kérdést egy Goldblatter-blog az egyik posztjában, melyet – „gyomorforgató arcátlansággal” – a sportrovatban közölt. És ekként felelt: „Hát tényleg nem egy szalonremi. Minimum 83 hulla, és legalább két tucat, még szökésben lévő fröccsöntött. És még csak azt sem mondhatjuk, hogy a pártatlan nézők voltak a végig izgalmas, bár kissé hektikusra sikeredett találkozó valódi nyertesei.”

– Ez jó, *it's splendid...* – mondta Palánkay Klára Zsámbéki Zsoltnak az ismét kinyitott *Hajnalcsillag* kávéházban. – *Yes* – felelte a kedélyesen limonádéztató kultúrtörténész. – *It is the beginning of the end*, a poloskák elkezdték egymást irtani.

– Csak a gyerekeket sajnálom – sóhajtott a Klára.

Tizennégy

És ezzel alighanem a helyzet egyik legfájóbb pontjára tapintott. Ugyanis a szüleiktől megfosztott és bármiféle felügyelet nélkül maradt gyermekek magányos vagy részben bandákba verődött százai lepték el a főváros utcáit. Ők jelentették az emberi poloskákat, de hát őket mégsem lehetett minden további nélkül agyonütni, noha származásuk, vagy családi hátterük kétségkívül kétes volt a demokrata-keresztyén vezetés szemében, hiszen nagy részük akkor került az utcára, amikor szüleiket vagy gyámolítóikat letartóztatták és elhurcolták a *Hajnali Szeretet 12 perce* elnevezésű akció keretében, melynek névadója és ötletgazdája Csebika ezredes volt.

Úgy van, a krónikánkban már említett ász ezredes vette kezébe a dolgokat és dolgozta ki a lefröcskölteket regisztrálásának, elszigetelésének, befogásának és tágas stadiontáborokban való elhelyezésének eléggé komplikált akciótervét; akiket aztán a kormányzat és a fővárosi vezetés alvó ügynököknek nyilvánított és fenyegető öngyilkosságukat lappangó terrorcselekménynek minősítette. Az ellentmondást, miszerint önnön emberei is bekerülhetnek (és mint fentebb kiviláglott, nagy számban be is kerültek) a befogottak csapatába, vagyis a befogókból olykor befogottak lesznek, Csebika azzal igyekezett feloldani, hogy kijelentette: a törvény mindenkire egyformán vonatkozik. És ha éppen bajtársainkat éri a baj, akkor velük is ugyanúgy kell eljárunk, mint a civilekkel, azaz be kell szállítanunk az elkülönítő táborokba, és alapos kezelésbe kell részesítenünk őket is. Ilyenkor éppen a szeretet nevében kell cselekedni, hangoztatta Csebika a maga által szervezett különféle interjúkban. Mert emlékezzünk csak, így jártunk el a hajléktalanokkal is. Hiszen ép ésszel mindenki beláthatja, hogy a hajléktalanságból való kitörés valahol az átmene-

ti szállásokon keresztül vezet, onnan igényelhetnek segítséget, ruhát, munkalehetőséget, közmunkát vagy esetleg továbbképzést.

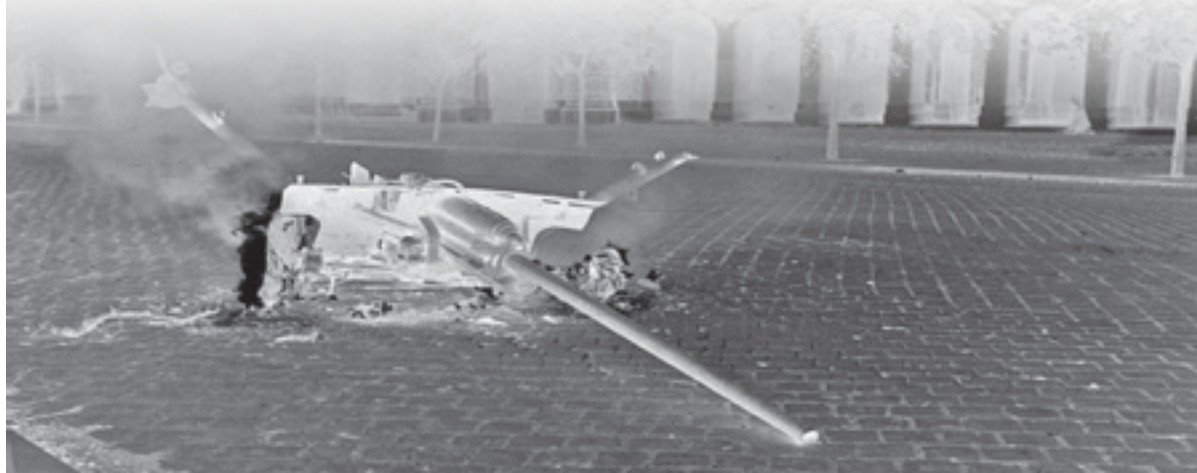
Ugyanez érvényes a lefröcsköltek, és ezért potenciálisan veszélyes emberekre, legyenek bár terrorelhárítók vagy egyszerű lakatosok, folytatta lendületesen a mokány ezredes. A stadionlágerekben segítséget, szakszerű felügyeletet kaphatnak, az állami szeretet által üzemeltetett remek konyhákban étel és ital várja őket, melyet bizonyos napokon pannon sztárséfkészítenek nekik. A közös hálótermek pedig minden igényt kielégítenek, nem is beszélve az első osztályú higiéniai körülményekről. Hogy tévé minden szobában rendelkezésre áll, azt mondanom sem kell. A szeretet nevében és fegyverével harcolunk a gyűlölet ellen. Így szólt a határozott ezredes, és megtörölte bajszát.

Csebika munkáját persze nagyban előmozdította, hogy a járvány hivatalos elismerése után szinte özönlöttek a postán feladott névtelen levelekben, e-mailekben leírt, és a mindenfelé felállított gyóntatófülkében elhangzott bejelentések avval kapcsolatban, hogy kik lehetnek az esetleges lefröcsköltek, azaz kiket kellene mielőbb lefogni és a pannon közjávára megmenteni a habzó vér által sajnos beléjük plántált és bármikor előtörhető terrorbűnöktől, hogy aztán az esetleg üresen maradt lakásból a szomszédok vagy az ismerősök, rokonok minél előbb elszállíthassanak minden mozdíthatót. Csebika persze nem véletlenül számított ásznak a maga szakmájában; olykor már első pillantásra képes volt megmondani, hogy melyik levél kamu és haszonelvű, és melyik az, mely valós veszélyre figyelmeztet a szeretet és összetartozás nevében.

De amikor úgy döntött, hogy tényleges a fenyegetés, akkor aztán roppant ambícióval vezette az akciót, melynek mindig hajnalban és maximum 12 perc alatt kellett lezajlania. A TEO-sok, hogy minél kevesebb zajt csapjanak, olykor símaszkban, biciklivel közelítették meg az inkriminált, többnyire valamilyen középosztálybeli házat, persze a mellékutakban több terepjáró is várakozott. És amikor csöngetésükre valaki álomittas szemekkel ajtót nyitott, az illetőt egyetlen mozdulattal „neutralizálták”, azaz valamiként elkábították vagy kiiktatták a maguk által létrehozott képből, és aztán előzönlöttek a lakást, miközben kollégáik a szomszédos lakhelyeket és a lépcsőházat tartották szemmel. A célszemély családtagjait elszigetelték; például beteretelték a fürdőszobába, a másodpercek alatt gúzsba kötve heverő gyanúsítottak pedig előadták, hogy foglyul ejtését ne tekintse letartóztatásnak vagy kényszerintézkedésnek, de sokkal inkább amolyan védőőrizetnek, melynek során – természetesen a szeretet nevében – megkíméltetik majd attól, hogy az önhibáján kívül beleköltözött gyűlöletvírus parancsára rettentő tetteket kövessen el, nem kímélve se pannon embertársai és hozzátartozói, se önmaga testi épségét. „Érted jöttünk, nem elled” – szokta ilyenkor mondani az ász ezredes.

Végül aztán – ami Csebika kreatív újítása volt, aki megoldást keresett a még az ő színre lépése előtt az utcára került, de legalábbis mindenképpen rendes felügyelet és óvás nélkül maradt gyermekek ügyében – megkérdezték az immár minden tekintetben gyámoltalan védőőrizetestől: van-e valami kifogása az ellen, hogy kiskorú vagy félig felnőtt gyermekeit a keblére ölelje és minden földi (és olykor mennyei) jóval gyámolítsa az autokefál-keresztyén kormányzat és a vele immár szinte teljes egyetértésben lévő, félautokefál fővárosi vezetés?

Hogy ellenvetés csak nagy ritkán érkezett a földön heverő, gúzsba kötött, nagyjából félholtra vert illetőtől, azt talán meg sem kell említenie a krónikásnak. Ekkor aztán az „alvó ügynökkel vagy ügynőknővel” együtt a gyermekek is elszállításra kerültek, persze egy másik, mindenféle kényelemmel és remek sztereó-berendezéssel, valamint videojátékokkal felszerelt autóban.

A keresztyén-felvilágosult állam őket nem táborokban helyezte el, hanem amolyan papi kollégiumokban, amelyben a gyónügyi hivatal szakrális tagozatának tagjai a szeretet nevében minden földi és lelki jóban gazdagon részesítették a kis novíciusokat és novíciákat, cserébe mindössze viszontszeretetet vártak el, semmi mást. Ami igazán nem volt nagy követelmény. És aki teljesítette, bekerült az *Intim Platform* vérkeringésébe, hogy ettől kezdve világi szolgálatban töltse luxuskörülmények közt az életét. És mégis akadtak, akik elutasították az ajánlatot. Őket ekkor kipenderítették a nevelőotthonokból, és visszakerültek az utcára. Legalábbis ezt állítja az ajvékolóan álfilantróp Goldsteiner-blogok úgynevezett tényfeltáró írásainak egyike.

Tizenöt

A főváros totális széthullásával, a küszöbön álló forró polgárháború kitörésével fenyegető, pattanásig feszült légkörben rendkívüli jelentőségű vallási, politikai, egyben társasági eseménynek számított Gereben atya prédikációja, melyet az összeresztyén mozgalom autokefál győzelme révén megszerzett egykori Nagyzsinagógában tartott, a hajdani Dohány utcában, a különösen verőfényes őszi elején. És noha ebben az időben már folyamatosan üresen kongtak a színházak, filmszínházak, hangversenytermek, múzeumok és könyvtárak, hiszen nemigen mert senki olyan helyre menni, ahol tíz embernél többen megjelentek, ezúttal pillanatok elkelt a majdnem háromezer jegy; a Rendezvényiroda busás árakat szabott, és számítása bevált; a bevételt természetesen a járvány-árvák javára ajánlották fel. Ugyanakkor, tanulva az ellenzék temetésén történetekből, példátlan biztonsági intézkedéseket foganatosítottak, mondani sem kell, hogy ismét Csebika ezredes operatív vezetése alatt; a környéken több tucat egyenruhás és civil TEO-s biztosította a helyszínt, rendőrök cirkáltak mindenfelé, két tűzoltóautó is készenlétben állt a valamikor Nikolaus Wesselényi nevét viselő utcában, miközben bent a templomban szintén fedett ügynökök vigyázták az eseményen megjelentek biztonságát, azaz igyekeztek nyomon követni mindenki minden egyes lépését, különösen azért, mivel állítólag az *Első Keresztyén* is megjelenend az eseményen, de persze inkognitóban.

Gereben atyát, heves konzultációk után, a *Főalamizsnás Hivatal Szakrális Osztálya* kérte fel a beszédre, noha az atya laikus beosztásban dolgozott, most éppen az *Őszövétség* újabb magyar-pannon fordítását készítette elő filológusok, irodalomtörténészek, költők és nyelvészek bevonásával.

(Egyes források szerint Kandra Kiss Tamás ugyancsak a munkatársai közt szerepelt, természetesen a legnagyobb titokban. Ugyanakkor azt már nem tagadta, és az ideiglenesen ismét üzemelő *Hajnalcsillag*ban jelentette be, hogy kapott meghívót Gereben fellépésére. És amikor Palánkay Klára feltette a kötelező kérdést, hogy elmegy-e, röhögve felelte: – Naná. Ezt a cirkuszt nem hagyom ki.)

Különbéle okokból, Gereben amolyan avantgardistának számított a klasszikus egyházi körökben. Hogy némileg szimpatizál a francia egzisztencializmussal, hogy nem idegen tőle a gnózis világa, akkor csak két olyan mozzanatot említünk, amely egyértelmű idegenkedést okozott, mi több, gyanút keltett. Viszont a legragyogóbb német és francia egyetemeken szerzett roppant tudását, megszállott elhivatottságát a szövegek értelmezése terén, széleskörű irodalmi és zenei ismereteit senki nem vitathatta el. A szellemi javakhoz

igen előnyös külső társult: széles vállú, az átlagosnál némileg magasabb, koromfekete fűrtű, erős szakállú, hidegen zöld szemű, a negyvenes évei közepén járó férfi volt. Röviden: a nők bálványa, különösen azóta, hogy a *Befejezetlen Forradalom* második ideiglenes befejezésekor eltörölték a papi nőtlenséget, és ettől fogva lazábban kezelték az egyházi emberek házasságon kívüli erotikus életének ellenőrzését vagy bírálatát. Hogy többek közt „ennek öröme” jött létre az *Intim Platform*, azt persze csak a Goldmeister pénzén sivalkodó, magukat roppant viccesnek tartó álcivilek hangoztatták. Mindamellet lányainknak, asszonyainknak csalódottan kellett beletörödniük, hogy Gereben úgyszólván megközelíthetetlen maradt; még legádázabb irigyei sem tudtak semmiféle szaftos történetet előkotorni róla; tette a dolgát, írt, kutatott, vezette a fordítócsoportot, megtartotta egyetemi előadásait, melyekre egy idő után csakis a legnagyobb befogadóképességű, többnyire édeskés parfümillatban úszó auditoriumokban kerülhetett sor.

Bársonyosan gordonkázó baritonja mikrofon nélkül is képes volt betölteni a nagyobb tereket; született színészi képességei, teoretikus és stiláris képzelőereje szinte ideális szónokká tette. Olyanná, aki képes volt a legbonyolultabb elméleti-vallásbölcseleti megfontolásokat is markáns képekbe öltöztetve, mintegy plasztikus költőiséggel elmesélni hallgatóinak.

És most éppen ezekre volt szükség, érveltek a felkérésekor lefolytatott konzultációkon még azok is, akik nem kedvelték, és bár irigyelték, elsősorban pragmatikus szemmel nézték a dolgot. Olyan beszédet akartak ugyanis hallani (és a hírek szerint ez egybeesett a legmagasabb helyről érkezett elvárással), amely felrázza és némileg mozgósítja az utóbbi napok mindennél pokolibb eseményei miatt katatón apátiába zuhant és cselekvésképtelen, vagy rettentő szorongások közt élő pannon közembereket, sőt a politikusokat is, legyenek akár szakrális, akár laikus beosztásban; azt remélték, hogy Gereben prédikációja ismét egységbe tereli a fokozatosan atomjaira hulló, iszonyatos szenvedéseket átélő főváros és ország népességét, mely ráadásul úgy gyötrődött irtóztató kínok közepette, hogy közben fogalma sem volt, miért és meddig kell még szenvednie. És mivel a beszéd előben csak korlátozott számú fővárosi lakoshoz juthatott el, kivételesen úgy döntöttek, hogy rádión, egyenes adásban közvetítik, nemcsak a főváros, hanem a vidék lakosai számára is.

Gereben állítólag nem könnyen adta meg magát, de végül beleegyezett, ám a felajánlott tévéközvetítést kategorikusan elutasította, és kijelentette, hogy mivel beszédét részben improvizálni fogja, ezért a szövegébe való előzetes betekintésre senkinek nem ad lehetőségét. És a *Főalamizsnás*, aki természetesen szintén roppant szellemi izgalomban várta az eseményt, ugyan mit tehetett volna? Telefonált, és miután beszélt a Gellért-heggyel, szó szerint közölte Gerebennel az üzenetet: „övé a pálya”.

Tizenhat

Már jóval a 13 órára meghirdetett kezdési időpont előtt zsúfolásig megtelt a templom, és noha mindenkit majd szétvetett az izgalom és a várakozás, senki egyetlen szót sem szólt, csak mintegy magában beszélt; és nem kellett feltörni a hetedik pecsétet, hogy csend támadjon a teremben, ha nem is mintegy fél óráig, ahogy *Jelenések könyvében* áll, de öt perccig bizonyosan.

És akkor hirtelen ott volt; nem látták, mikor jött be, de megérezték, hogy megváltozik a hatalmas terem légköre, minden ugyanaz volt, de mégis minden más. Ott volt, a gyülekezet előtt volt, közöttük volt, *közöttünk*, ha úgy tetszik, egy függöny mögül kibukkanva ott állt fedetlen fejjel az egykori frigyszekrény előtt, és aztán mintegy ballagva, előrejött a hajdani tóraolvasó asztalhoz. „Tud a szarházi”, gondolta Kandra, aki remek helyen ült, az első sorok egyikében, és kalapot viselt; az immár összkeresztyén zsinagógában ez a legkevésbé sem volt kötelező, de rajta kívül is sokan érezték úgy, hogy ezzel valamiképpen tartoznak a hely szellemének (valamint védeni is akarták magukat az esetleges lefröcsköléstől). „Tud a szarházi! És az öltöztetője, vagy a stylistja is tud. Bő, a combközépig érő, hófehér, gallér nélküli paraszting, szűk, kátrányfekete vászonnadrág, és csillogóra suvikszolt acélkék csizma, nem mondom, ez igen... – gondolta Kandra, és elővette a jegyzetfüzetét, hogy felírja mindezt.

Gereben megvárta, míg elül a megjelenését kísérő moraj, és aztán a szinte tapintható csendbe mondta bele halkán, aztán erős fokozással a végén már szinte kiáltva a következő szavakat:

– Testvéreim, a balszerencse utolért benneteket, testvéreim, megérdemeltétek! Testvéreim a bűnben, megérdemeltük. Magyarok, honfitársaim, megérdemeltük!

(„A kis ravasz, Paneloux atya, a Camus *Pestis*ből, kicsit magyarosítva” – gondolta Kandra. „De szerintem ezt nemigen veszik észre”).

És meglehet, igaza volt, de hogy évek óta talán ez volt az első alkalom, hogy nyilvánosan, pláne a legmagasabb helyek egyikéről érkező szónok nem a pannon, hanem a magyar névvel szólította meg hallgatóságát, azt természetesen mindenki észrevette, és vidéken is akadtak fülek a meghallására. Az invokáció szinte nyílt rebelliónak hatott. A folytatás meg egyenesen rémisztően:

– Mert megíratott a *Példabeszédek könyvében*, ugye emlékeztek a szóra: „Szétszórja a gonoszakat a bölcs király, és fordít reájok kereket.” Isten e bölcs király, testvéreim, halljátok kerekeinek dübörgését? Már hogyne hallanátok, hangjukat elnyomni nem képes semmiféle tűzoltósziréna, sem a TEO vészorgatója. Fölöttünk és mellettünk folyamatosan gördül a kerék, és jaj annak, aki alákerül. Tovarobog éjjel és nappal, télen és nyáron, és minden küllőjének fordulata egy-egy hörgés és halál. Olyan e kerék, mint nagy elődömnél, Bornemisza Péternél, az elme, mely „szabad állat, ötlet sem láncsal, sem kötéllel meg nem fékezheted. Hanem mindenkor, éjjel és nappal, mikor alszunk álmunkban, csak elforog.” Ilyen szilaj és elszabadult állat az isteni kerék, mely ott zakatol minden pillanatunkban.

Ámde nem egyetlen kerék ez, tisztelt gyülekezet, hanem száz és ezernyi, és maguk alá temetnek mindenkit, átgördülnek rajtunk, szilánkosra morzsolják csontjainkat, ketté ropantják a gerincünket, szétfúzzák koponyánkat, de nem csupán a testünket őrlik csontliszté és darálják húspogácsává, hanem lerombolják házainkat, lakásainkat is, szétmorzsolják javainkat; a vaskerekék alatt cserepekre törnek metszett poharaink, porcelántányérajaink, cafatokra szakad minden mérték után csináltatott ruhánk, és semmink se marad. Mert legyen bár tízmilliós karóránk, a végén, mint hírlík, a tűz alól kaparja ki vagy csatolja le szétfúzott csuklónkról egy közösségi munkás, hogy kisvártatva két fröccsért adja tovább egy hozzá hasonló páriának, a halál éppoly szerencsétlen napszámosának, mint ő maga.

Gazdag és szegény, proli és plébános, szabad és rabszolga, patrícus és plebejus, báró és jobbágy, céhmester és mesterlegény, senki sem menekülhet! – zengte az atya.

(Mire Palánkay Klára, aki az erre a napra ismét megnyitott *Hajnalcillag* gesztenyefája alatt hallgatta Emma és Zsámbéki társaságában a rádiót, megjegyezte: – Ezt mintha ol-

vastam volna már valahol. – Naná – mondta Adorján anyja. – A *Kommunista kiáltvány* bevezetője, kicsit átköltve. Még Bécsben olvastam, persze eredetiben. Ravasz egy dög ez a Gereben – mondta Emma asszony, vikingkék szeme megvillant, és rágyújtott egy cigire.

– És észrevették, hogy nem a pannon divatnak megfelelően mondta ki Bornemisza nevét? – kérdezte a limonádézzgató Zsámbéki. – Nem Peter vagy Pierre Bornemisza, hanem egyszerűen Péter. És hogy nagy elődjének nevezett egy evangélikust, na, az se semmi. Egyszerre több lukra játszik. De azért egyelőre még nem ő írja a játékszabályokat.)

De már érkezett is az újabb szózuhatag a hangszórókból: – Féltek, ugye? Jó, féljetek csak! Mert ilyenkor észbe veszitek, hogy bárki és bármikor bezuhanhat e küllők közé. Te is! Te is! Te is! – mutatott rá a gyülekezet tagjaira Gereben atya, aki ekkor már lejött a pad-sorok közti folyosóra. – Te is. És én is... – mondta végül elhaló hangon, mire a teremben ravatalozói lett a csend. Még Kandra is libabőrös lett.

– Mert irtóztató ez a járvány, honfitársaim, és soha nem tudhatjuk, mikor csap le ránk. Honnan tudhatnám, híveim, hogy a következő pillanatban nem akad-e el a hangom, nem kezdek el da-da-da-da-dogni, és nem mutogatok-e reátok, és nem dobbantok-e kettőt e bal lábammal, mellyel most dobbantok kettőt nektek, és nem zuhanok-e a földre, miközben véres tajtékot hány a fülem? És honnan tudjátok, továbbá honnan tudom én magam – mondta, miközben megállt valahol középen –, hogy e habbal nem fröcskölök-e le valakit, például ezt az itt ülő, kalapot viselő, szakállas, és minden tekintetben tekintélyes intellektusnak látszó és bőszén jegyzetelő úriembert?! – kérdezte, és jobbjával Kandrára mutatott. – Vagy nem terítem-e be habzó vérrel azt a szépasszonyt, ott, ha jól saccolom, a nyolcadik sorban, aki ugyancsak kalapot vett, de nem a régi zsidóink szokásai iránti tiszteletből, mert roskadásig díszítette virágokkal, azaz merő divatozásból és puccparádéból jelent meg így közöttünk? Nem tudjuk, mikor gördül újabbat a kerék.

Tartott némi szünetet, és aztán visszatért a pulpitusra.

– Ha körülnézek most e hatalmas csarnokban, mindenütt frivol arcokat és kéjvágyó, vagy éppen ellenkezőleg, a földi, táplálkozási, italozási és erotikus kéjektől megcsömörlött tekinteteket látok. Éppen ebben a csodálatos csarnokban látom ezt, mely mozgalmunk, az összkeresztyén-demokratikus hitvallás jelképe lehetne. És nem csupán lehetne, hanem az is valóban! Mert megíratott: „Amikor zsidók voltunk, árvák voltunk, mert csak anyánk volt. Amikor keresztények lettünk, lett atyánk is nemcsak anyánk. Ha azt mondod, zsidó vagyok, senki meg se rezdül, ha azt mondod, római vagyok, senkit nem fog érdekelni, ha azt mondod, görög vagyok, barbár, rabszolga vagy szabad, senki sem fog megrettenni. De ha azt mondod, keresztyén vagyok, mindenki megremeg”.

(– Ez mi? Honnan van? – kérdezte Klára Zsámbékit. – Szerintem valami gnosztikus izé – felelte a kultúrantropológus. – Azt mondanám, Fülöp evangéliuma. Valami apokrif. Igen, Philipposz talán. Nem mernék rá megesküdni.)

– És ha majd távoztok innen – gondolkázott tovább Gereben – és beszálltok a Porschékba és Ferrarikba, amelyeket a sofőrjeitek gondosan kihajtanak elétek a talpam alatt pöffszkedő mélygarázsából, akkor jusson eszetekbe, hogy ők, a szolgálítok, a prolik, nem jutottak ide be, ők ki vannak rekesztve az Isten ígéjének hallásából, még akkor is, ha a demokráciát hirdetjük minden utcai plakáton, és a keresztyének demokráciájáról beszélünk úton-útfélen, a munkahelyeken és a gyóntatófülkékben. És akkor mondjátok majd ki magatokban, vagy akár hangosan: „Keresztyén vagyok!”, és hiába várjátok majd, hogy bárki is megremegjen. Mert megtört bennetek valami, honfitársaim, mert valami megtört bennünk már jóval a dögghalál előtt, és ez a valami, ez a hiány csak még inkább napvilágra

került a dögvész egyre gyötrelmesebb hónapjaiban. Elvesztettünk valamit. Valamit, amit vissza kell szerezni. Hogy mit, azt később, talán a végén, a legutolsó pillanatban fogom elmondani nektek.

– De előbb beszéljünk másról – mondta határozottan, és azzal felcsapott egy könyvet az egykori tóraolvasó pulpituson, és felmutatta a teremnek. – Goldstein írja híres könyvében, amelyről sokan csak hallottatok, de nem olvastatok, hogy kormányzatunk jelsza-
va így szól: A szeretet gyűlölet.

(„No, ez már tényleg merész” – gondolta Kandra. „Kérdés: meddig megy el. Vagy meddig mehet el.”)

– Húha – mondta szinte ezzel egy időben az egyik tulajdonos srác a *Hajnalsillagban*. – Holnap tömegek fogják nálunk keresni ezt a kurva könyvet. Ami talán nem is létezik. Megint bezárnak, bassza meg. Ha ez így megy tovább, kiköltözünk Bécsbe. – Ne izguljon, kedves Géza. Korai még az a Bécs – legyintett Zsámbéki, és aztán finoman megpaskolgatta és mellékesen meg is simogatta a fiú tenyerét. – Ez csak színjáték. Meg van beszélve előre az egész. Jóváhagyták ezt a Gellért-hegyen. – Ebben most nem vagyok teljesen biztos – mondta Emma, rágyújtott, és rendelt egy újabb calvadost. – Ez eléggé önállóan beszél.)

De Gereben már folytatta is, az egyre jobban zúgó és tanácstalanná váló teremben: – És ki merné tagadni, hogy összes gonoszága mellett van némi igaza? *Love is Hate*, mondja Goldstein, és ezzel valami olyasmit akar sugallani, hogy a két fogalom feltételezi egymást, komplementer, mint a fekete és a fehér, vagy sokkal inkább, mint az Ördög és az Isten. De Goldstein fokozza, és itt kezd igazán gonosz lenni. Feltesz pár kérdést, melyek nyilvánvalóan ironikusak és szarkasztikusan szónokiak. Mert, kérde Goldstein, nem lehetséges-e, hogy ördög már régen letaszította a trónjáról Istent, és őt imádjuk a szeretet nevében? Nem lehetséges, kérde Goldstein, hogy az Isten manapság nem egyéb, mint az Ördög egyik egy felhasználóneve, azaz mindössze egy hamis *nickname*? Nem lehetséges-e, kérde a kötetében Goldstein, hogy Isten immár nem egyéb, mint az Ördög különösen jól sikerült szelfije? És viszont?

(„Személtá! Ilyen kérdések nincsenek is a könyvben. Ugyanakkor persze lehetnének is. De persze szellemes, nem mondom, hogy nem szellemes. A picsába!” – gondolta kissé irigykedve Kandra, és felírta a Goldsteinnek tulajdonított mondatokat.)

– Baromság – mondta ZsZsZs. – Ilyen kitételek természetesen nem szerepelhetnek Goldbaum könyvében. De nem mindegy? Hiszen pár emberen kívül még csak nem is látta senki. Azt hazudnak, amit akarnak.

– Igen, de ez most eléggé szuverén módon hazudik – mondta Emma. – Érzem, hogy a változás szelét a levegőben. Ezek a mocskok megint terveznek valamit.

– Örülnék, ha magának lenne igaza. Másrészt nem örülnék, ha magának lenne igaza – mondta Zsámbéki, miközben Klára, aki ma meglepően mélyen kivágott blúzt és roppantul rövid szoknyát vett fel, egyre csak a bejáratot leste.)

– Nos, Goldstein – szónokolt tovább az atya – itt arra céloz a maga meglehetősen ellenséges módján, hogy a szeretet átcsaphat gyűlöletbe, és viszont, ugye emlékeztek az orfeumi tűzben elpusztult nőnek a hátsójára tetovált üzenetre: *Love. Hate*.

Azzal tapsolt egyet, mire két aranyfürtös kisfiú jelent meg, és rudakra feszítve behozta és a gyülekezetnek felmutatta, majd körbehordozta a női hátsóról készült, erősen felnagyított fotót. – A maga keresetlen módján ez a pompás seggű kurva nekünk üzent, honfitársaim!

Ekkor már szinte elviselhetetlen lett a zaj, sokan felugráltak, és elindultak a kijárat felé, sokan lepiszezték őket, és már-már tapsolni kezdtek, mások teljesen tanácstalanul bámultak maguk elé, vagy megfogták a mellettük ülő partnerük kezét.

– Ugye milyen kellemetlen néha szembesülni olyasmivel, amire nem számítottunk, ami váratlanul ér? – kérdezte Gereben, és ezzel ismét uralta a termet. – De be kell látnunk, hogy olykor a szeretet valóban gyűlölet, vagy legalábbis annak képében jelentkezik. Mert kénytelen erre, mert nem tehet mást. Gondoljunk csak a TEO tevékenységére, amely mérő szeretetből viszi a stadionok óvó helyiségeibe a végzetesen veszélyeztetett embereket.

Mindamellet nem a szeretetet hirdetem most nektek. A részvétet hirdetem nektek, az együttérzést, a szimpátiát embertársainkkal. Mert van-e rettentőbb bűn, mint ennek hiánya? Mert lehet-e nagyobb bűne az embernek, neked, nekem és nekünk, együtt és külön, lehet-e ördögibb árulásunk, mint az, amikor megtagadják, megtagadjuk a döghalálban elhullott rokonunkat, barátunkat, hozzátartozónkat? Amikor elfordítjuk orcánkat az ártatlanul elpusztulótól. És amikor a műtőszolga vagy kórboncnok kihúzza a jéghideg tepsit, és felfedi az elhullott arcát, akkor azt mondjuk az ott heverő anyánkra, hogy ismerősnek tűnik, de nem, még soha életemben nem láttam ezt az embert? Lehetséges-e ennél vérfagylalóbb mondat? És mégis: kimondták és kimondják naponta több tucatszor is az elmúlt hónapokban.

De mi áll e szörnyűséges árulás hátterében, tisztelt gyülekezet? Hogyan kerülhettünk ebbe bele?

És válasz helyett persze röpül felénk a kérdés, ami ráadásul a saját fejünkben született meg: vajon nem bűneinkért kaptuk-e a nyakunkba ezt a rémületes dögmirigyet? Vajon nem Isten kegyetlen, de mégis igazságos bosszúja ez, hogy megtorolja égbe üvöltő vétkeinket? Nyilvánvaló, hogy azonnal minden keresztyén a bűneinket fogja emlegetni, és nem tagadható, hogy én is azzal kezdtem e beszédet. És ki ne tudna idézni a Szentírásból pár idevágó mondatot?! Például ezt: „Így szól az én Uram, az Úr: Csapd össze a kezed, dobants a lábaddal, és mondd: Jaj Izráel házának a sok gonosz, utálatos dolog miatt! Fegyver, éhínség és dögvész miatt fognak elhullani!” – kiáltotta Gereben, és persze el is játszotta, a dobantást és az Úr hangját.

A teremben egyre nőtt a feszültség, Gereben nyilván megérezte, és még tovább próbálta csigázni a hangulatot.

– Honfitársaim, tisztelt gyülekezet! Jó, tegyük fel, Isten most minket büntet és megszolgáltuk megtorlását. De akkor fel kell tennünk egy másik perzselő kérdést is, mégpedig ezt: vajon Isten válogat? Miért, hogy csak minket büntet itt, a fővárosban, és miért hagyja érintetlen a vidéket? A vidék netán büntelen? Hát nem egy ország vagyunk, magyarok, testvéreim?

Vagy netán két istent imádunk? Nem, ez nem lehet. Van egy fővárosi istenünk, és van egy istenünk vidéken? Nem, ez képtelenség.

És ha ez képtelenség, és azt mondjuk, Isten nem válogathat, ha azt kiáltjuk: egy ország vagyunk, akkor eszünkbe juthat egy másik, elismerem apokrif passzus, mely így szól: „Isten megalkotta az embert, az emberek pedig istent alkottak. Az emberek isteneket alkotnak, és tisztelik alkotásaikat. Illene már, hogy az istenek is tiszteljék az embereket.”

De ezt a tiszteletet ki kell érdemelnünk. Most érdemtelenek vagyunk rá, mégpedig azért, mert pokolban élünk, mégpedig abban a pokolban, melyben mi vagyunk egymás poklának berendezői és fenntartói. És most kénytelen vagyok felidézni Jean Paul Sartre

egy híres mondatát, mely idevág: „*L'enfer c'est les autres*”. Vagyis: A Pokol nem más, mint a többiek. A többi ember. És a többiek, e mások mi magunk vagyunk, testvéreim!!! Mi magunk! Így élünk most, egymásnak teremtet poklainkban, a tökéletessé vált bűnösség, a minden igazság iránti teljes közöny, a vezérfonal nélküli totális kötetlenség korszakában!

(– Ez meg Fichte. *Die Zeitalter der vollendeten Sündhaftigkeit*. Mi mindent összevagyvál... De szerintem már a vége felé jár. És akkor mehetünk – mondta Zsámbéki, és jelentősegteljesen nézett a mellette ülő Gézára.

– De hol marad Adorján? – kérdezte Klára, és ismét a kijárat felé nézett. – Mi közöd hozzá, picinyem?! – kérdezte élesen Emma. – És miféle kurvának öltöztél mára?)

Meg kell hagyni, Zsámbékinak jól működtek az ösztönei, mert Gereben így folytatta: – És most, zárszóként, ahogy ígértem, arról fogok szólni, mi az, amit elvesztettünk, honfitársaim. Remélem, emlékeztek, hogy a *Jelenések könyvében* János révén ezt üzeni Jézus az efesusbeli gyülekezet angyalának: „Tudom a te dolgaidat, és terhet viseltél, és béketűrő vagy. De az a mondásom ellened, hogy az első szeretetedet elhagytad. Mivel ezt mondod: Gazdag vagyok, és meggazdagodtam és semmire nincs szükségem; és nem tudod, hogy te vagy a nyomorult és a nyavalyás és szegény és vak és mezítelen.”

Ilyenek vagyunk mi itt és most a fővárosban: gazdagok vagyunk, mégis nyomorultak és nyavalyások, szegények és vakok és mezítelenek, noha mindenünk megvan. Mert első szeretetünk eltávozott tőlünk, mert elvesztettük. Ezt kell megtalálnunk, másokban és magunkban. Ez legyen a feladatunk a következő napokban és hetekben, sőt már a következő percekben is, amikor kiléptek innen és átadjátok arcotokat a cirógató, kora őszi napfénynek. Találjátok meg szeretteitek, gyermekeitek, apátok és anyátok, nagyapáitok és nagymamáitok, unokáitok szemében. Keressétek mindenütt! Mert ott van, és mindenkinek magának kell megtalálnia! Ott van a kutyátok és macskátok szemében is, ott van a nővényekben, ott van italotokban, a vízben, a sörben és a fröccsben, ott van az ételben, egy szelet kenyérben vagy netán egy libasültben, ott van mindenütt, vidéken és a fővárosban.

(– Első szeretet? Miért nem első baszás? – kérdezte Emma. – Micsoda giccs. Nyálás. De élek a felszólítással, és megpróbálom megtalálni a következő calvadosban meg cigiben.

– Kivételesen hozzon nekem is – mondta a mellette ülő fiúnak Zsámbéki. – És magát is meghívom, kedves Géza. Bár úgy tudom, inkább edesebbhez szokott...

– Én is kérek egy almapálinkát. Úgyis várnunk kell. Tamás azt ígérte, a beszéd után idejön – mondta Klára. – És talán végre befut Adorján is.

– Giccs?! – vette fel ismét a fonalat ZséZsé. – Hát persze. De hát ezeknek a rendszereknek a legfőbb éltetője a giccs. Mindenben és mindenütt. Ezt tudják lenyomni a csőcselék torkán. Mit lenyomni! A csűrhe kéjekben fetrengve habzsolja.

– Táncolva, dalolva önként eszi, ahogy egy régi viccben mondták – gurította le az újabb calvados Emma. – Na, majd Kandra elmondja, hogy ment ez élőben.)

E beszélgetés pillanatában Kandra még a templomban volt, és tényleg élőben hallgatta Gereben egyre finomabb tónusokkal gordonkázó baritonját: – Keressetek! És akkor találni fogtok. És lesz kigázolás a teljes bűnösség korszakából, és meg fogjátok találni ismét a vezérfonalat, mely nem lehet más, mint a saját és csakis a ti számotokra adatott első szeretet! Induljatok! Meg fogjátok lelteni! *Credo!* Hiszem... – ejtette le a hangját és zárta ekként síri csendben a beszédét Gereben atya, és éppoly észrevétlenül és váratlanul tűnt el a függöny mögött, ahogy megjelent.

Tizenhét

Amikor kitódultak a templomból, verőfényes napsütés, a kertben madárdal fogadta őket, vagyis pontosan az, amit Gereben megjósolt a hallgatóságnak. Egyre csak gyűlt a kiáramló tömeg a templom előtti, az autokefál tereprendezések miatt immár hatalmasra duzzadt téren is, hiszen senki sem akart még hazamenni, vagy elindulni ebédelni a közeli luxuséttermek, netán luxuskifőzdék egyikében sem, pedig ez kézenfekvő lett volna, hiszen délután két órára járt mindössze; ráadásul ezek szinte mindegyikében érdekelték voltak a *Hőn Szeretet Párt* vezető tisztségviselői vagy azok családtagjai, így voltaképpen ingyen ebédelhettek volna.

De alig mozdult valaki; senkit sem zavartak a szinte repülő szőnyegekkel összeálló, zizegve lebegő poloskarajok.

Kisebb csoportok képződtek, mindenki az atya beszédét vitatta szenvedélyesen. Egyesek természetesen felháborodva nyilatkoztak, és úgy vélték, Gereben, különösen a női „ülep” demonstrálásával, túl messzire ment. Mások, noha hajlottak elismerni, hogy ez némileg túlkapas volt, úgy találták, hogy csak az ügy, mégpedig a jó ügy érdekében történt. De mi az ügy? – kérdezték a szkeptikusabbak. Hát az egység, mondták egyesek. Akik odáig mentek, hogy amikor valaki feldobta, hogy menjünk kajálni az egykori Franz Kazinczy utcába, akkor felháborodottan torkollták le: „Micsoda baromság ez, hát Kazinczy Ferenc nem elég nagy magyar nektek!? Magyarok vagyunk, megmondta az atya is! Egység kell!”

Megint mások felvetették, hogy tényleg legfőbb ideje lenne megkeresni első szeretetünket, és ezzel párhuzamosan igéző pillantásokat vetettek bizonyos, már a beszéd alatt kiszemelt nők vagy férfiak, netán kamaszok irányába. Ugyanakkor voltak, akik komolyan vetették Gereben intelmét, csak nem tudták, hogyan értelmezzék. Szemük könnybe lábadt, de nem tudtak mit kezdeni érzelmeikkel.

Természetesen a ragyogó öltönyében elegánsan szivarozó Főalamizsnást is kisebb tömegek vették körül a templom előtti téren. Kérdésekkel ostromolták, melyekre többnyire csak amolyan sejtelmes mosoly volt a válasza. Ám kisvártatva ajkára fagyott a mosoly, amikor a Gereben által pellengére állított, színpompás virágokkal díszített kalapot viselő hölgy előlépett, jobbjával a Főalamizsnásra mutatott, és némi öklendezés után kettőt dobantott körömcipőjében, hogy végezetül a füléből kitörő véres habbal egyenesen arcon találja a jeles államférfit. Mindez olyan váratlanul történt, hogy a Főalamizsnás magántestőrsége szinte lefagyott, és az se tudta megakadályozni, hogy az asszony előre zuhanjon, egyenesen a főnökük karjába, aki aztán rémülten lökte a földre máskor feltehetően inkább édesnek érzett terhét.

A Goldspringer zsoldjában álló blogok természetesen úgynevezett PP, azaz percről percre tudósításban számoltak be a pillanatok alatt eszkalálódó eseményekről.

Eszerint a kalapos hölgy után már jött is a következő dobantós halott, azaz inkább egyszerre három, sőt, hét, és a tér másodpercek alatt szinte vérben ázott, egymás után roskadtak a földre az igencsak előkelő társadalmi körökből származó férfiak és nők, és fröcsköltek le egymást, üvöltöttek, menekültek, miközben egyesek szándékosan vetették magukat a berobogó rendőrkocsik, katasztrófa-védelmis autók alá, újabb hullákat előállítva ezzel.

És hogy még teljesebb legyen a téboly, a Főalamizsnás úron mindenféle rángások vettek erőt, és ezt látva, az éber és vizslaszimatú Csebika ezredes közelebb lopakodott hoz-

zá, ám a vallási vezető ekkor már üvöltött: „Nem bírom tovább! Véget vetek neki!” Azzal kitépte egyik testőre kezéből a revolvért, és szíven lőtte a hozzá legközelebb álló embert, mégpedig egy tekintélyes külsejű matrónt, aztán leadott még pár céltalan, de mégis célt érő lövést, hogy végül a homlokához emelje a fegyvert, de elsütni már nem maradt ideje, mivel testőrei gondolkodás nélkül szitává lőtték. Hogy erre más szolgálatok fegyverei is felugattak, azt talán mondani sem kell, írták bizonyos hisztérikusan ateista, a gyűlölet-cunamitól fertőzött úgynevezett hírportálok, hogy kisvártatva legalább 47 vagy 53, különböző okokból vérző hulla heverjen a földön és a trolimegállóban, ekként gátolva a keresztyén családok zavartalan tömegközlekedését. Vízagyúkat is bevetettek, aztán meg könnygáz fűszerezte a kora délután hamisítatlanul összeresztyén hangulatát; a szirénák torkuk szakadtából üvöltöttek, miközben a terrorelhárítás egységei a lefröcsköltekre vadásztak, akik legkivált a zsúfolásig megtelt utcákon próbáltak beleolvadni a tömegbe, de akadtak olyanok is, akik az őskeresztyén sírok és emlékművek fedezékében próbáltak meg elrejtőzni. Hogy a féktelen golyózáporban tökéletesen ártatlan emberek, gyerekek és állatok is elhullottak, azon csak az álfilantróp és áljogvédő úgynevezett civil szervezetek csodálkoztak, hiszen köztudott, hogy vészhelyzetben nincs idő mérlegelésre, és ilyenkor egy bizonyos kálóval, azaz tervezett és megengedett veszteséggel mindig számolni kell. Vagyis ugattak tovább a fegyverek, fokozatosam lángra lobbantak az utcák. A végeredmény minimum 131 holttest, vagyis a járvány eddigi leghatalmasabb, egy helyen és egy időben bekövetkezett tömegpusztulása. Viszont e szám még pocakosodhatott, mivel a helyszínre száguldó tűzoltóautó sofőrjét egy elbitangolt golyó szemén találta, így aztán a jármű bezúdult az egyik közeli söröző kerthelyiségébe, ahol ki tudja, hány keresztyén embert temetett kerekei alá.

Ám a golyózáporhoz és az ilyesfajta káoszokhoz igencsak hozzászokott, sőt, azokban szinte lubickoló Csebika ász ezredest ez igen kevésbé zavarja (folytatja tudósítását a nyilván Goldmeister zsoldjában álló egyik törpe és senki által nem olvasott álhír-üzem, melynek anyagát átvette szinte az összes vidéki portál is). Egy hatalmas teherautó mögött meghúzódva inkább éberén fürkészi a teret, és hirtelen azt obszerválja, hogy a tőle mintegy 17 méterre álló, a személyi testőreitől egyértelműen magára hagyott, az eseményen (éppenséggel Csebika dezinformatív javaslatára) szőke, majdnem csípőig lelógó parókában és cigányosan színes, rakott szoknyában, továbbá rámás csizmában megjelenő *Első Keresztyén* igencsak törölgeti arcát, és teljes egészében úgy fest, mint akit derekasan lefröcsköltek. És az ezredes ismét bizonyított. Elveihez hűen, miszerint a törvény mindenkire vonatkozik, ezúttal is a szeretet és az összefogás nevében cselekedett. Vagyis intett embereinek, pontosabban: annak az egynek, vagyis a sofőrjének, aki még bevethető volt – hiszen a többiek már vagy holtan hevertek a földön vagy gyilkolták azokat, akik őket akarták meggyilkolni –, akivel aztán haladéktalanul a tettek mezejére léptek, udvariasan, de nagyon határozottan betuszkolták az állam pillanatnyilag még második emberét a két sarokkal odébb parkoló, jelöletlen szolgálati SUV-ba, és miközben Csebika a telefonján folyamatosan egyeztetett valakivel, felszánguldottak vele a Gellért-hegyi magánvillájához, ahol már várták; azonnal letartóztatták, átszállították egy föld alatti luxusbörtönbe, ahol az *Első Demokrata* utasítására összetrombitált, *Hét Perc Szeretet* fedőnevű katonai bíróság a nevében jelzett időn belül potenciális terroristának, a pannon haza ellen összeesküvést szervező alvó ügynöknek és lappangó hazaárulónak nyilvánította, és halálra ítélte. És amikor hajnalban a kivégzőosztag elé hurcolták, állítólag ezt kiabálta, míg torkán nem akadtak a golyók: „Éljen a Hőn Szeretet Párt! Éljen az Első Demokrata! Éljen a Hőn Sze...”

De mindezekről a *Hajnalcsillagban* ejtőző társaság, immár kiegészülve a befutó Adorján doktorral (és megfogytakozva Zsámbékival, aki már korábban lelépett a Géza fiúval) csak jóval később értesült.

Ültek, iszogattak a forró csendben, nézték a bokrok körül függőnyt szövő poloskákat, amikor Klára telefonja megzizzent. Felugrott, és csak ennyit mondott: – Tamást lefröcskölték a templom előtt. De hazamenekült. Gyerünk!

Tizennyolc

Kandra már kissé részegen fogadta őket, átölelte Klárát, aztán ledobta magát a dolgozószobájában álló hatalmas régi bőrfotelbe, és belevágott: – A kurva életbe! Hallották? Isten az Ördög szelfije. Hogy ez nekem nem jutott eszembe. Rohadt Gereben. – Aztán Adorjánhoz fordult: – Nos, doktorom, nekem végem, ugye?

– Csak lassan a testtel. Hol érte a vérsugár?

– A csuklómon. Le is töröltem, még szerencse, hogy a taxis nem vette észre. De hát nem mindegy, hol ért? Félek, Adorján, rettenetesen félek – azzal töltött magának egy derekas adagot a Főalamiznás-féle whiskyből. – Látja, ő is meghalt. Gyakorlatilag a szemem előtt lőtték agyon, mégpedig a saját emberei. Nekem is ez kellett volna.

– Persze, persze. De magának nincsenek saját emberei. Most vegye be ezt a tablettát, és aztán beszéljünk nyugodtan.

– Jó, beveszem, a maga kedvéért, de hogyan lehetnék nyugodt?

– A gyógyszer megnyugtatja majd – mondta Emma, és Kandra homlokára fektette a tenyerét.

– Nézzék, öngyilkos soha nem akartam lenni, de öngyilkos gyilkológép aztán végképp nem. Ráadásul nem ezeknek a pannonizált mocskoknak a kedvéért. Márpedig ez vár rám, nem? Adorján, maga beszélt a mintázatról. Eddig mindenki így végezte, akit lefröcsköltek, nem?

– Nem tudom, Kandra. Nyilván nem ismerünk minden esetet. Talán akadtak kivételek. Bár ezekről nem tudok. Másrészt vizsgálhatom akár reggelig, akkor sem fogok találni semmit, ami alapján kijelenthetném, hogy maga nem lesz a Sámson-féle öngyilkosság következő áldozata. De az ellenkezőjét sem jelenthetném ki. Maga tünetmentes, és ennél rosszabb hírt most nem mondhatok.

– Aha. Tünetmentes, mégis halálos beteg. Vagyis készülünk fel a legrosszabbra.

– Igen, ez az egyetlen racionális magatartás. Ráadásul, mint maga is tudja, a lappangási idő egyre rövidebb.

– Vagyis semmi nem garantálja, hogy a következő pillanatban nem ugrom Klára vagy a maga torkának. Plusz: volt ott egy csomó térfigyelő kamera. Engem sokan ismernek. Ha a gép felvett, akkor hamarosan értem jönnek és elhurcolnak valamelyik koszos stadionjukba. Nem. Ezt nem hagyom. Meg kell halnom, ezt értem, ezt valahogy elfogadom. Nem könnyű, de mit tegyünk. Meg nem is vagyok már fiatal. De nem fogok pannon pestisben elpusztulni. Azt semmiképpen sem. Inkább a halál. Ennyi mozgásterem még maradt.

– Hallom, ahogy fölöttünk gördül a kerék – mondta Emma. – De maga szabad ember, Tamás. Még sosem láttam magához hasonlóan szabad szellemet. Csodálom azért, hogy ennyire tisztán lát. Hogy ennyire szuverén. Autokefál.

– Kösz, ezt a bókot magammal viszem. De itt a viszonzás: magánál öntörvényűbb nővel még soha életemben nem találkoztam. Hú, micsoda páros lettünk volna. Két autokefál. De elég ebből. Azonnal cselekednünk kell. Mindig akartam írni egy krimi. Itt az idő, hogy elkezdjem. Klára, kérem..., De amúgy..., maga milyen ruhában van? Mi ez a segig nyitott gönc? De mindegy. Menjen oda a Széchenyi-portréhoz. Azaz, bocsánat, *menj* oda. Mostantól tegeződünk. Szabad vagy. Akaszd le a képet. Ott egy széf. Üsd be a kódot!

– Ha én azt tudnám...

– 1968. Mi más?

Klára kitárta az ajtót. A mokány vasszekrény mélyén mindenféle papírok és vastag dollárkötegek heverték.

– Kábé húszezer. Van ott még márka is. Kaparjanak. Vigyék magukkal. Erre nem tehetik rá a mocskos keresztyén kezüket. Ezt nem adom nekik alamizsnának. Ez a maguké. Vigyék. Adjanak belőle tízezret Zsámbékinak, meneküljön belőle vidékre. Vagy menjen el a fiúkkal Bécsbe. Ennyi még jár a fordításért.

– Szóval mégis maga írta a *Mein Kulturkampf*-ot.

– Naná, doktorom. *Wer sonst?* Ott a széfben a magyar kézirat. Azt is vigyék magukkal. Egyszer majd dobják a Dunába. És van ott még egy dosszié. Végrendeletem. De ezt hagyják ott, hadd találják majd meg a gyónásügyiek. Amúgy ne izgulj, minden a tied, Klára. A lakás, minden. Van egy másolat az ügyvédemnél, ő majd megkeres. Mit látsz még?

– Még egy kéziratot. Ez... Úristen...

– Semmi nyavalygás. Olvasd csak fel a címlapot.

– George Goldstein: *A szeretet: gyűlölet*.

– Ezt is maga írta? – kiáltotta Adorján.

– Ugyan már. Nem, én csak átnéztem a magyar szöveget. Stilizáltam, javítottam. Régen volt már. Istenem, de régen... A híresebb, az angol verzió, a *Love is Hate* persze nem az én művem.

– Hanem?

– Gözöm sincs. Szerintem a Főalamizsnás volt. De neki már nem küldhetek pénzt.

– És a magyar? Ki írta az eredetit?

– Ki..., ki... Hát ennyire silány a politikai képzelőereje, doktorom? Ki, ki? Na, vajon?

– Ez egyértelmű – mondta halkan Emma. – Nyilván az *Első Demokrata*.

– Persze! De még mennyire, hogy ő írta! Aztán átküldte nekem lektorálásra és stilizálásra – suttogetta Kandra.

– Mindenkit kiszolgáltál – mondta Palánkay Klára.

– És közben mindenkit átvert. És kiröhögött – mondta Emma, és rágyújtott. – Szabad szellem.

– Talán. Talán – mondta Kandra. – De gyerünk, fogy az időnk. Mit látsz még, Klára?

– Egy pisztolyt.

– Bizony. Most kapóra jön. Vedd ki. De vigyázat, töltve van. Add oda Adorjának. Jó. Most töröld le a zárat. Jó. Én meg visszazárom a széfet, így csak az én ujjlenyomataim lesznek rajta. Már megy a krimi. Klassz, mi? Üljenek le. Igyunk egy utolsót. És még egy tabletát. Tényleg megnyugtat – mondta Kandra kissé kásás hangon.

Ültek, ittak, hallgattak. Csendes poloskák araszoltak a kéziratokon.

– Adorján, az előbb azt mondta, nekem nincsenek saját embereim, mint a Főalamizsnásnak. De, vannak. Maguk azok. Segítsenek. Ott a pisztoly. Lőjön le! Lőjön agyon valaki. Én képtelen vagyok rá. Szerettem élni, és még most is szeretnék. Nem tudom megölni magam. Nem vagyok Geggesy. Lőjenek le!

– Igen, és aztán menjünk börtönbe. Vagy az akasztófára. Ugyan már – mondta Emma asszony. – Ez marhaság. Már értem, miért nem sikerült soha krimet írnia. Nem, ez így nem megy. Megértem, hogy végezni akar, de ezt öngyilkosságnak kell megrendezni. És most vegyen elő egy papírt. Búcsúlevél is kell.

– Igen... igen... Igaza van. Magában, Emma, vakon megbízom – mondta váratlanul felélénkülve Kandra. Adorján szorongva észlelte a percenkénti hangulatváltozásait. – De mit írsz? Á, megvan: „Nem bírom tovább! Véget vetek neki!” Nem, nem, nem ez lesz, hanem ez: „Nem bírom tovább! Véget vetek nektek!” Le akarom szidni őket! Az anyjuk picsáját!

– És az aláírás? – kérdezte Klára.

– Az aláírás? Nos, nos... Hamlet! – kiáltotta fel önkívületben Kandra. – „*Nem bírom tovább! Véget vetek nektek! Hamlet.*”

– Jó. Tökéletes – mondta Emma. – Tiszta költészet! És közben jól odapörköl a pofájukba! – lihegte Emma is egyre izgatottabban. – Gyerünk! Csináljuk! Az anyjuk picsáját!

– De hát hogyan akarsz? Ez téboly! Te képtelen vagy erre! – kiáltotta Palánkay Klára.

– Ő fogja majd a pisztolyt, de valaki más húzza meg a ravaszt – mondta Emma határozottan, azzal kivett a táskájából egy nett kis kesztyűt. – Ketten csinálják, öntörvényűen!

– Ez az! – kiáltotta Kandra. – Így sikerülni fog! És így nem fogok félni! Ez az! Gyerünk! Csináljuk! Gyorsan! Menni akarok. Valahogy forr a vérem. Egyre jobban gyűlölöm magamat, de magukat is. Takarodjanak! Nem bírom tovább!

– Menjetek a konyhába. Kezdjetek egymással valamit. Mindegy, mit, csak ki innen! Takarodjatok! – hadarta egyre izgatottabban Emma, azzal szinte kitépte Adorján kezéből a revolvert.

– Igen! Igen! – hadonászott Kandra. – És Klára, te fogsz majd megtalálni! Aztán hívod a mentőket! A többi bízátok Adorjánra.

– Jöjjön! – mondta Klára a doktornak. – Ez az ember már örült – mondta elcsukló hangon; és mielőtt becsukták az ajtót, még látták és hallották, ahogy Kandra mond valamit, de Emma ráüvölt: – Fogja be a száját! Csak akkor nyissa ki, ha szólok. De akkor tényleg. Bízson bennem – mondta már suttogva, és egyetlen hatalmas mozdulattal kibontotta a kontyát.

A konyhában Klára vadul meghúzta a még félig teli whiskys üveget, aztán Adorjánhoz lépett és szájon csókolta, miközben patakozottak a könnyei. A szájába vett egy újabb nagy kortyot és a következő csókkal átcsorgatta az italt a doktor szájába. Sokáig, lélekszakadva csókolóztak. Arra riadtak fel egymásból, hogy lövés dördül.

Betámolyogtak a szobába. A bőrfotelben szétlőtt fejjel hevert Kandra, a fegyver a földön. Emma előtte állt, a jobb kezét fedő csipkekesztyűt vérfoltok és egyéb testnedvek mocskították. Imbolygott egy kicsit, kancsalított, aztán ájultan zuhant a földre, szoknyája felcsúszott, és Klára iszonyodva vette észre, hogy nincs rajta bugyi. ■ ■ ■

(Befejező része következik)

Kompoly Zsigmond: valamikor a 19. század közepén, egy operaházi páholyban önmaga által megköltött személy. De a szerző halálának dátuma még bizonytalan, bár erős a gyanú, hogy ez voltaképpen megszületése pillanatával esik egybe. Eddigi fő műve az 1989-ben bemutatott *Kísértet-csárdás*, hímgay magyar népszínmű. Jelenleg a *Trianon 120 napja, avagy pornográf jelenetek a magyar nép vérzivataros századaiból* című életképsorozaton dolgozik.

Bambusz

Bambuszt nevelek
nyáron neveztük el, egyik este
a gyerek találta ki
előbb volt a név, utána jött a nyúl
lógófülű, oroszlánfejű

néha megnyírtam
a piros nyelű konyhai ollóval
hagyta
megbetegedett
egy almacsutkától

túltenyésztett, nem ehetett volna
adtam neki, jót akartam
nem lett jó
hasmenés, orvos, infúzió
egy régi pólómba csavartuk

csak az orra lógott ki, úgy vittük
minden nap, a kocsiban nem mozdult
azt hittem meg fog halni
elsírtam magam
a piros lámpánál

mikor másik városba költöztünk
elajándékoztam, el kellett
egy parkolóban adtam át
a ketrecet egy Nissan Juke-ba
tuszoltuk bele

bambuszt nevelek a fürdőszoba
sarkában, ikeás, a váza is onnan van
a zuhanykabin falára vizet spriccelek
mintha ázna a bambusz, olyan, új hajtásokat
hozott
nem kell nevelni, nő magától.

Ami maradt

Mond valamit, mindig ezt csinálja
mindig mond valamit, beszéddel
szeret fájdalmat okozni, eltalálja
a gyomrom, összezsugorodik, zsugorgyomor

a bántás pióca, vagy az algaevő hal szája
sok lába van, talán polip, alvadtvér színű
nyakamtól a combomig rám cuppan
mint egy hátizsák, lóg rajtam

nem vért szív, örömmel táplálkozik
az enyémmel, csámcsogva issza ki belőlem
elveszi, undorodom, magamtól is
fogyok el, folyok át valaki másba

jóllakott, most Jabbára hasonlít
a Csillagok háborújából, elereszt
megtörli a száját a lábával
elpusztította a boldogságközpontot

lecsúszik rólam, a földön szétterül
a gazdatest kiszenvedett
ami maradt, annak
nem érdemes lenni.

Györfi Viktória: 1975-ben született Budapesten.
Élt Londonban, a Közel-Keleten és Máltán. Eddig
az *Élet és Irodalom*ban publikált. Lírát és prózát is ír.

FAUSTUS *kisöccse*

KISÖCCSE

A szlovákiai magyar író akkor vette észre, hogy a felesége elhagyta, amikor már minden beteljesült. Karol az ezt megelőző időszakban gyakorlatilag odaköltözött hozzájuk, Anasztázia együtt mosta Karol alsóneműjét a szlovákiai magyar író alsóneműjével, együtt teregette ki a kis garzonban, és a szlovákiai magyar írónak még ez sem tűnt fel. Együtt nézték a tévét esténként, és Karol segített a kisiskolás Adriánnak betűket rajzolni a vonalas füzetébe. A szlovákiai magyar író sokáig bent maradt a hivatalban, ahol újabb és újabb egyforma iratok landoltak az asztalán, ellenőriznie kellett, megfelelnek-e a szabványoknak az adatok, amelyekről soha nem tudta meg, mire vonatkoznak, akár egy népirtás szervezésében vagy hidrogénbomba-fejlesztésben is részt vehetett volna. A szlovákiai magyar író sápadt volt, lefogyott, sokat sétált és sokat borozott Bertalannal, aki a legújabb tanulmányokról beszélt neki, amiken dolgozott. Bertalan állást kapott az egyetemen, így sokévi nélkülözés után végre biztosan állhatott a lábán, nekiveselkedett régi nagy tervei megvalósításának, és lelkesen újságolta a szlovákiai magyar írónak, milyen mélyen beletemetkezett Nietzschébe és Barthes-ba és Bahtyinba, és persze a szlovákiai magyar irodalomba, mert Bertalan a szavakat kutatta, a szavak életét, ahogy a mítoszok, a történelem, a vallások, az ideológiák a szavakra rakódnak, és hogy képes lehet-e egyáltalán egy sokszorosan lelkileg megnyomorított huszadik század végi ember igazi irodalmat írni. A szlovákiai magyar író sokat törte a fejét azon, amiről Bertalan beszélt, és hozzáolvasta azokat a szerzőket, akikről egyre többen beszéltek, és akik mintha ugyanezeket a kérdéseket feszegették volna, mert ezek épp megkerülhetetlen kérdéseknek tűntek, ami kicsit olyanná vált, mint a divat, mert a divat is megkerülhetetlen. A szlovákiai magyar író ez az egész aggasztotta, mert attól tartott, ha újra írni kezdene, soha nem írhat már le olyan történeteket, mint sok évvel korábban, amelyeket olyan egyszerű volt elmesélni, és szinte maguktól folytak ki a tollából, és harcról szóltak és érzelmekről. Amíg a szlovákiai magyar író ezeken töprengett, Karol focizni vitte a fiát, és cukrászdába vitte Anasztáziát, szárnyas hajós kirándulásra vitte a Dunán Anasztáziát és Adriánt. A szlovákiai magyar író már nem rezzent össze, amikor Karol a szeme láttára megérintette Anasztáziát, mert Karol már bármelyik nap bármelyik percben megérintette Anasztáziát, és Anasztázia is megérintette Karolt, és Anasztázia egy kedd délután közölte a szlovákiai magyar íróval, hogy talán jobb lenne, ha felköltöznének a kis Adriánnal Karolhoz a felettük lévő emeletre. Szlovákul mondta, mert Karol is jelen volt, és ilyenkor szlovákul beszéltek, mert bár Karol értett magyarul, de nem szerette, ha magyarul beszélnek a jelenlétében. A szlo-

vákiai magyar író szlovákul válaszolt, hogy szerinte nem lenne jó, és inkább Karol menjen haza, és ne is jöjjön ide többé, mert Karol nem tagja a családjuknak, és ez így is fog maradni. Anasztázia erre azt válaszolta, hogy ha a szlovákiai magyar író nem vette volna észre, Karol sokkal többet foglalkozik velük, mint a szlovákiai magyar író, és nem csak maga elé bámulva ül az asztalnál naphosszat, azon töprengve, hogy a dolgok máshogy is állhatnak, mint ahogy állnak. És Karol nem csak arról beszél, hogy milyen lenne, ha minden másmilyen lenne, mert Karol elfogadja a dolgokat olyannak, amilyenek, és őket is elfogadja, Anasztáziát és a kis Adriánt. A szlovákiai magyar író halkán azt mondta, ő is elfogadja Anasztáziát és a kis Adriánt, de maga is érezte, mennyire erőtlén a hangja, mennyire híján van minden meggyőződésnek, és egy pillanatra belehasított, hogy itt valamit nagyon elbaszott. Talán ki is mondta, itt valamit nagyon elbasztam, mert Anasztázia hangoosan és magyarul felhördült, itt valamit nagyon elbasztál, és a kis Adrián felkuncogott, és ő is hangosan és vidoran megismételte, egymás után sokszor, elbasztál, elbasztál, elbasztál.

Az üresen maradt lakásra olyan csend borult, mintha a szlovákiai magyar író a végső apokalipszis utáni egyetlen túlélőként üldögélne egy romváros kellős közepén. A szlovákiai magyar író kiköttette a telefonját, kivitt minden felesleges holmit az út szélére, a többihez, a kihajított rezsók, lemezjátszók, könyvespolcok mellé, kivitte a szekrényeket, a fotelokat, a kisasztalokat, a székeket, kivitte az újságtartót, a cipőtartót, a ruhaszárítót, a vasalódeszkát, darabjaira szedte és kicipelte a kanapét, kivitte a tévét, a rádiót, a többi holmit ott hagyta a maradék szekrényekben, amiket már nem tudott kivinni, és a szobában csak az íróasztala és az egyetlen széke maradt. Az út szélén talált egy öreg írógépet, ütött-kopott volt, lengyel gyártmány, lengyel betűkkel, bár használni nem tudta, mire, de szimpatikus volt neki az ł, a ż, az ą és az ę a maguk kis farkával, és persze a w, amelyet a legjobban irigyelt. Ezen a lengyel írógépen írta újra azokat a történeteket, amelyekkel már Hamburg előtt is bajlódott, ebben a világvége utáni csendben, amelynek csak a felületét karcolgatta a trolik odakintről beszüremelő zúgása és a fojtott hangok, amelyeket áteresztettek a falak, és amelyek akár az ő felesége vagy a fia hangjai is lehettek. A szlovákiai magyar író lélegzetvisszafojtva püfölte a billentyűket, rendkívüli sietséggel írta újra a régi történeteket, amelyek most tisztábban álltak össze a fejében, mint korábban bármikor, és újak is csatlakoztak hozzájuk, kristálytisztán elbeszélte történetek tiszta lelkű emberekről, akik tiszta lelkű szavakat kerestek maguknak. A szlovákiai magyar író felkereste az egyik orvos ismerősét, a jó öreg Dezső bácsit, aki a nagyszülei falujából származott, és betegszabadságra íratta ki magát, a szívére fogta a dolgot, és Dezső bácsi, aki tudott a szlovákiai magyar író magánéleti válságáról, megértette a kérést, és mindent aláírt. A szlovákiai magyar író féléves alkotói szabadságra vonulhatott, mialatt csak Bertalannal futott össze hébe-hóba, ugyanabban a söntésben, és Bertalan arról beszélt, végre teret kaphat a publikálásra, és olyan sokra viheti, mint szlovákiai magyar kritikus még soha. A szlovákiai magyar író lelkesen bólogatott, de arról nem beszélt, ő mire készül, csak jóval később tudott róla beszélni, amikor már ott volt a kész anyag, begépelve, a tizenöt novella, most már csak el kellett rendezni, kötetbe, és a szlovákiai magyar író nem is késlekedett, naphosszat ült a papírok felett, javított, tisztázott és ismét javított, húzott, hozzáírt, megint húzott, és a szemét dörzsölte, és csak csapvizet ivott és felvágottat evett, és kereste Bertalant, hogy végre megossza vele, mire készül. Bertalant nem találta, és ekkor értesült róla, december eleje volt épp, pár nappal a harmincnegyedik születésnapja után, hogy közben kitört az országban valamiféle forradalom.

Sokáig hasztalan kereste Bertalant, nem volt bent az egyetemen, nem vette az otthoni telefonját, nem nyitott neki ajtót. A szlovákiai magyar író egyedül volt kénytelen beülni a Széplak utcai söntésbe, és kivárni, mikor vonul el ez az újabb forradalom. Újra járt kezdett a hivatalba, amely takaréklángon ugyan, de ezekben a hetekben is működött, érkeztek az újabb iratok, a szabványokat még nem érintette a fordulat. A szlovákiai magyar író átlapozgatta az újságokat, ízlelgette az eleinte ugyancsak óvatos, lassacskán átalakuló szalagcímeket, figyelte az embereket, akik a nagy hidegekben is lelkesen jártak kulcsot csörgetni a terekre. Ő nem csörgette a kulcsát, csak Bertalant kereste, aki ott járt va-

lahol a tereken, a tízezres tömegben, és még vidékre is le-leruccant, mert arrafelé is szervezni kellett a mozgalmat. Ezt egy közös ismerősüktől tudta meg a szlovákiai magyar író, hogy Bertalan a mozgalom egyik szervezője lett, vidéken is alakulnak a sejtek, már készülődnek az első demokratikus választásokra. A szlovákiai magyar író vitte magával a papírokat egy kiszolgált aktatáskában, amelyet még Anasztáziától kapott a harmincadik születésnapjára, barna műbőr táska volt, mostanra már teljesen szétkoszlottak a sarkai. Még az ünnepek előtt néhány nappal sikerült belefutnia Bertalanba, akinek új szemüvege volt, a nagy hideg ellenére huzatos bőrkabátot viselt, nem volt ideje ezzel foglalkozni, legyintett, amikor a szlovákiai magyar író erre rákérdezett. Egyébként is úgy emlegetik ezt a forradalmat, hogy bőrkabátos forradalom, mondta Bertalan pirosposzsgás arccal. A szlovákiai magyar író bólintott, már ő is hallotta ezt, és most neheze égett az ilyen fontos témákról átváltania a kéziratára. Inkább arról kérdezte Bertalant, mi van a tanulmányaival, a nagyívű munkákkal, amelyekről annyit beszélt, hol tart, és miért nem jár be az egyetemre. Bertalan azt ajánlotta, üljenek be valahova egy pohár borra, mert ezt nem itt az utcán kellene megbeszélniük.

Eddig itt nem lehetett normális filozófiát művelni, mondta Bertalan, amikor már megkapták a rílingjüket, és erre csak most döbrent rá igazán. Vissza kell menni az ókori filozófusokig, Szókratészig és a többiekig, de akár Plótinoszhoz, akiről Bertalan tudta, hogy a szlovákiai magyar író felnéz rá a szemlélődésről vallott elvei miatt, belőlük kell kiindulni és aztán el lehet jutni bármeddig, Lukács Györgyig is, akit meg ő bálványozott korábban, ami a közös bennük, az igazán nagyokban, hogy a filozófiát cselekvésalapúnak tartották, nem voltak hajlandók különválasztani az életet a gondolkodástól, a saját életüket sem, és nemcsak a szavaikkal, hanem a cselekedeteikkel is képviselték az elveiket. Az igazi filozófiának a megélt filozófiát tartották, magyarázta hevesen Bertalan, és ezt itt eddig nem lehetett művelni, itt nem lehetett azt tenni, amit gondolsz, és most ez megváltozhat, sőt már meg is változott, mert látod, idekint vagyunk, és nem azt tesszük, amit mondanak, amit előírtak, hanem amit gondolunk. Én illet még nem éltem át, és amikor az egyetemen elkezdődött a szervezkedés, belekeveredtem, először csak belesodródtam, de amikor rájöttem, hogy itt sokkal többről van szó, mint amit eddig azokkal a nyamvadt kritikákkal elérhettem, akkor egyszeriben minden megváltozott bennem. Ott akarok lenni, amikor megmozdulnak a dolgok, amikor ezek az évtizedek óta rozsdásodó eresztékek megrázkódnak, és lezuhannak a földre, hogy elsöpörhessük őket. A szlovákiai magyar író hallgatott. Szorongatta az aktatáskáját, és fészkelődött ültében. Na és az irodalom, kérdezte bártortalanul. Bertalan felsóhajtott. Annak is eljön az ideje. Az irodalom talán lassabban fog felzárkózni. Sok mindent be kell hozni. De eljön az idő, amikor az irodalom is megéri a cselekvésre.

A szlovákiai magyar író innentől türelmetlenül várta, mikor jön el az irodalom ideje. A cselekvésre, vagy bármire. Egyelőre azt kellett látnia, hogy a szlovákiai magyar kiadóknak nem volt pénzük új könyveket kiadni. Pedig sok minden jelent meg, új lapok alakultak, hogy aztán azon melegében meg is szűnjenek, az írók politizálni kezdtek, a politikusok írni, szertet- és gyűlölethullámok váltották egymást a köztereken, a munkahelyeken, a villamosmegállókban, plakátok lepték el az utcákat, amelyeken Jézus Krisztus vészesen közelgő eljövételére figyelmeztettek, gyertyás menetek vonultak az utakon, a fiatalok visszatértek szüleik híréhez, a szülők pedig elhagyták régi hitüket. A szlovákiai magyar író áthelyezték egy másik hivatalba, amelyet aztán fél év leforgása alatt négyszer neveztek át, a főnökei nevét nem volt ideje megjegyezni, olyan közvetlen felettese is volt, akivel soha nem is találkozott. Hordozta magával az aktatáskájában a kéziratot, ekkor már megvolt a címe, *Általános szívgyengeség*, és be-bejárt egyik-másik kiadóhoz, mert már nem csak egyetlen szlovákiai magyar kiadó volt, hanem válogatni is lehetett köztük. Azt beszélték, világnézeti különbségek vannak köztük, de ez a szlovákiai magyar író hidegen hagyta. Ő csak novellákat írt, mondta erre, és ilyenkor ugyan fel-felrémlettek előtte Bandi bácsi húsz évvel korábbi intelmei, de igyekezett elhessegetni a gondolatot. Ezek csak novellák. Már csaknem két éve hordozta őket magával, amikor az egyik görnyedt hátú, kávéból büzlő, vaksi szerkesztő egyszer kiszólt neki az irodájából, amikor a folyosón a titkárnővel az időjárásról diskurált. Be lehet jönni, mondta a szerkesztő, megmagyarázhatatlan indulattal a hangjában,

mintha már időtlen idők óta várna a szlovákiai magyar íróra. Ha minden rendben megy, adnak pénzt még egy kötetre, mondta a szerkesztő, nem is pillantva a szlovákiai magyar íróra. Maga későn jelentkezik az első írásaival, tette hozzá, mint amikor az orvos korholja meg a betegségét elhanyagoló páciens. Meglátjuk, mi lesz belőle, mindenesetre kiadjuk szerkeszteni, és a szerkesztő összerakja. Maga csak tegye azt, amit mond. A szlovákiai magyar író rákérdezett, ezt meg hogy értse, az öreg azonban meg sem hallotta, kiszólt a titkárnőjének, hogy hozzon neki egy kávé most, mert aztán indulnia kell a kórházba.

A szlovákiai magyar író nem találkozott az *Általános szívgyengeség* szerkesztőjével, a könyvben látta először a nevét. Egyetlen szót sem változtatott meg a kéziratban, amennyire a szlovákiai magyar író meg tudta ítélni. Majdnem harminchét éves volt már a szlovákiai magyar író, amikor a könyv megjelent, egy példányt felvitt Anasztáziáéknak is, akikkel a lépcsőházban össze-összefutva mostanában kedélyesen el szokott cseverészni. Anasztázia megköszönte, rápillantott a borítóra, kinyitotta, végigfuttatta a lapokat az ujjai között. A szlovákiai magyar író jól tudta, mi jár a fejében, a szavak és a következmények, még mindig nem tudta magát túltenni ezen, és a szlovákiai magyar íróba most belehasított, hogy ő maga vajon már túltette-e magát rajta. Anasztázia mosolygott, még egyszer megköszönte, becsukta az ajtót, és a szlovákiai magyar író ott maradt egyedül a lépcsőházban.

Sokat beszéltek ekkoriban arról, végre véget ért a hazugság kora. Az a kor, amelyben senki nem mondhatta el nyíltan a véleményét, mert a pártállam lecsapott rá. Bárki bármit mondott vagy tett, annak meg kellett felelnie a pártállam elvárásainak, s az emberek ezért megtanultak hazugságban élni. Mást mondtak, mint amit gondoltak, és volt, hogy aztán megtanultak mást gondolni, mint amit eredetileg gondoltak volna. Most ennek vége, nyilatkozták úton-útfélen az új rendszert lelkesen üdvözlő hazai és külföldi értelmiségiek. A szlovákiai magyar író megérintették ezek a nagy szavak, már alig várta, hogy végre vállalhassa a véleményét. Mikor az *Általános szívgyengeség* megjelent, mégis arra kellett rájönnie, bár nem pártállami nyomásra írta meg ezt a könyvet, nem jelentheti ki róla, hogy a magasztos igazság diktálta a sorait. A szlovákiai magyar író visszaemlékezett arra a nyolcéves kori emlékére, amikor egy teljes délutánon át Maugliként viselkedett, és senkinek nem beszélt róla. Akkor sem pártállami nyomásra váltott önzonosságot, hanem csak hagyta magát elcsábítani a hazugság kéje által. Az *Általános szívgyengeség* borítóján ott volt a neve, és mostantól szlovákiai magyar írónak nevezhette magát, ami hasonló kéjérzettel töltötte el, mint majdnem harminc évvel ezelőtti kalandja a Maugli-énjével. Azok a történetek, amelyeket az *Általános szívgyengeség*ben leírt, körülbelül annyira voltak igazak, mint amennyire hamisak, körülbelül annyira voltak valaminek a leképezései, mint potenciális leképezések eredetije, és ő, aki formát adott ezeknek a történeteknek, ugyanannyira mondott igazat, mint amennyire hazudott. Akik most arról beszélnek, végre eljött a hazugság korának a vége, ugyanannyira mondanak igazat, mint amennyire hazudnak, állapította meg a szlovákiai magyar író. Kimutathatatlan. Ebből pedig nem lehetett arra következtetni, hogy valóban eljött volna a hazugság korának a vége, de arra sem, hogy semmi nem változott, és továbbra is mindenki mindenben hazudik. A szlovákiai magyar írónak nem volt kifogása a nagy szavak használata ellen. Kell a patina, kelleknek a ledönthető szobrok, és a nagy szobrokat csak vastag kötelekkel, láncokkal és nagy erővel lehet ledönteni. Az állítások kuszán kavargó ütközetébe most beszálltak az *Általános szívgyengeség* kis történetei is, amelyek szintén állítottak valamit. Azt senki nem mondta, hogy amit állítanak, az igaz, hiszen kitalált történetek voltak. Senki nem kezelte azonban őket úgy, mint a hazugságokat. Mindezt igazán csak a matematikusok érthetik, gondolta a szlovákiai magyar író, vagy talán ők sem, csak úgy tesznek, mintha értenék, és közben gyötrődnek, mindenkinél jobban. ■ ■ ■

Ál(om)szonettek

VARGA IMRE

66

Következő életemben
zoknimat majd ott találok,
ahová nemrégén tettem.
S ettől álom lesz halálom.

A lelassított reneszánsz,
varázsajtón át lép be,
és itt a díszruhás bagázs,
épp belefagy a jégbe.

Ülünk a párnán.
Rigók és konyhazaj közt
a csendes térben.

Felhő felettem.
Mire leírom, eltűnt.
Szavakon napfény.

67

Egy álmodban megcsaltalak,
míg a tenger partra szaladt,
kicsi lányként otthagytalak,
belepnék már hajók, halak.

Ami neked józan döntés,
nekem csupán korhadtsöntés.
Üzennek zöld fáink délről,
nyarunk épp rám int a télből.

Ecsetvonások
az égen. Zöld és sárga
bambuszlevélké.

Szobaablakban:
a havas fenyőfaág
végén egy csillag.

68

A szélben imbolygó faág
eltörli bennem szép nevét,
s lehullva utolsókat ráng
tudatlan-zölden egy levél.

Mozdulatára rádermed,
míg bőrén percek percegnek,
benne a pontnyi szétterjed,
mélyébe hullva a csendnek.

Nyári esőben
a szikla is megéled.
Együtt lélegzünk.

Fövenyhullámok
csobognak egy kő körül
mozdulatlanul.

Tizenéves sorsistennő.
Ül a buszban. Szőke végzet.
Ablakon át Budaörsöt,
belső szemmel csak őt nézed.

Érdes Érden a tekintet,
én a bentet, ő a kintet
számolgatjuk, nézegetjük,
ettől fényesek a felhők.

Ami most vagyok:
köröttem erdő. A vad
belülről támad.

Éjszaka sétálsz.
Ütődve folyton széknék,
szavaknak, képnek.

Femináci. Hideg az arca.
Szeme felmér és kimér.
Mellét vörösréz takarja.
hallgat, ki tudja mit s miért.

Épp fuldoklom; a mobiljára néz.
Biggyesztget: hát nem rosszul csinálod.
S míg rám tátog csupasz vaginája,
átdarálna a túli világra.

Nem sok van hátra.
Nézz hát előre, lássad,
aki lehetsz még!

Nem látszik arcom.
Gyere át, és töröld le
poros időmet!

Mobil a kezében,
tégedet néz éppen,
ahogy egy más névvel
babirkálsz ölében.

Nem tudni nekem, vagy a telónak beszél
mert közben tereket és időket cserél,
a világaból benéz meg kinéz.
Lány. És lángol benne a férfi rész.

Megráz az isten,
s kihull belőlem *sírva*,
ami személyes.

Már nem testemből,
kívülről látszik ami
odabenn érzés.

Az anyagsűrítő, avagy bűn és bűnhődés a mennyben

Az utolsó piros szoknyás, fehér csizmás, fényes harisnyás, hosszú combú műmazzorett is szétpukkant, mint egy lufi. Épp tizenkettő volt belőlük. Pedig olyan élethűnek látszottak... És olyan kíváncsiaknak. Szent Péter nagyot sóhajtott az újabb kudarc láttán, és fehér szemöldökét bosszúsán és vádlón összehúzza a tervezőre, a nagy mennyei mágusra, Albert Einsteinre nézett szúrós kék szemével.

Krisztus második eljövetele óta méla egyhangúságban telt az idő, kellett múlatni valamivel a Mennyei Jeruzsálemben. Az sem volt különösen vigasztaló, ha a Megváltó jelent meg a színen, mert ilyenkor szelíden, ám határozottan megfeddte Pétert, hogy miért ügyeskedik itt szüntelenül, ereszkedjék le inkább a klimatikusán és demográfiailag élhetővé tett Földre, az új földi paradicsomba, és végezzen valami hasznos munkát. Hozzátette, hogy Péter be fogja látni, hogy ha dolgozni kezdene, például egy gyönyörű kis kertet művelne, rózsákat metszegetne, vagy visszatérne eredeti foglalkozásához, a halászhathoz, nem lenne többé lelki szükséglete a ritkás éter kősa atomjaiból és a fény kvantumrészecskéiből létrehozott, csupán néhány másodpercig létező mazzorettek látványára.

De Péternek nem fűlt a foga a munkához. Már a földi életében sem, nemhogy idefönt. Annak idején is jobban szeretett lófrálni Galileában Jézussal, magánházaknál vendégeskedni, mint a Genezáret-tavon halászni. Jobban szeretett a mezőkön mászkálni, az érett kalászatokat lopkodni és a magvakat mazzszolni, közben pedig hallgatni az Urat, noha alig értett valamit a tanításáiból. Fogalma sem volt, miről szólnak a példabeszédei. Nem értette, Jézus miért választotta ki őt, meg az összes többit, de ha már kiválasztotta, miért nem beszélt hozzájuk érthető nyelven. Kudarc volt az egész ténykedése az Úr Jézus mellett. Aztán a vég volt a betetőzése mindennek, a legmegalázóbb: fogadkozása ellenére háromszor tagadta meg az Urat. Nem is értette, hogy miért nevezte Jézus közziklának. Csak egy szürke kavics volt, amivel kacászni lehet a vízen – egyszerű és gyöngye jellem.

De valamiért Jézus mindig elnéző volt vele. Hát persze, gondolta Péter, hogy is ne lenne elnéző, hiszen ez a keresztényi megbocsátás lényege. Most is, itt a mennyben, amikor tudós barátaival, akiket maga köré gyűjtött, anyagot próbált előállíttatni gyakorlatilag a semmiből. Anyagot, azaz vonzó nőknek látszó tárgyakat. Pedig Einstein és részecskefi-

zikus csapata nem is ígért Péternek többet, mint hogy pár másodpercig létre tudnak hozni látható matériát, de Péternek annyi ideje sem lesz, hogy megérintse, mert a fizika és a mennyi törvényei szerint szinte azonnal szétesik. Tehát Péternek esélye sem volt, hogy vonzó mazsoretcombokat markoláshasson, ám ő mégis ragaszkodott hozzá, hogy a tudósok ajándékozzák meg ezzel az illúzióval.

Vanitatum vanitas! Micsoda hiúság és felesleges igyekezet! Péter megvetette magát, hogy a nők a gyengéi, megvetette magát korábbi paráznaságáért, amikor még természetbeni vámot is szedett a mennyországba belépő csinosabb nőktől. Régebben – még jóval a második eljövétel előtt – félig-meddig testi mivoltukban érkeztek a megboldogultak, akkor még enyhébbek voltak a törvények a mennyben. Alighogy megérkeztek a szemreválóbb fehérnépek, és kopogtattak a kapun, Péter csillogó szemmel sedergetni kezdte hófehér sza-

kállát, és ott helyben kompromittálta őket. Az éppen felszentelt apácák, a szűzek, a fiatalasszonyok, a hamvas kis liliomszálak alighogy beléptek a kapun, máris fényből szőtt nyoszolyán találták magukat, és mielőtt fölcsoúdhattak volna, már meg is lettek becstelenítve. Hirtelen nem is tudták, hogy a pokolba vagy a mennybe kerültek-e. Netán a tisztító-tűzbe, ahol ez volt a tűzkeresztség? Akkor még Péter is rendelkezett testtel.

Gyakorlatilag egy szatír volt a mennyország kulcsainak őre.

És nemcsak Péter volt élvhajász, a második eljövétel előtt még neki is voltak tanítványai, persze rossz értelemben. Amikor valamiért el kellett hagynia a kaput, két angyal helyettesítette. Nekik kellett volna ellenőrizniük a bejövőket, azaz utólagosan megállapítani, hogy jó helyre jöttek-e, nem tévedésből kerültek-e ide, és nekik kellett volna útba igazítani őket, s röviden tájékoztatni, milyen is az élet idefönt: az újonnan érkezetteknek el kellett magyarázni, hogy itt, a mennyben minden gondolatban zajlik, az történik, amit az ember elgondol, itt már nem a földi anyagvilág törvényei uralkodnak.

Az angyalok természettől fogva, testi értelemben nemtelenek, de ez a kettő mégis egymásba lett szerelmes, és sokszor elvonultak a hátsó szívárványos fényszobába, ahol hosszasan enyelegtek a nyoszolyán, miközben a kapun hol csak csordogált, hol csődült be a nép, mint birkanyáj az akolba. Amikor Péter erről a kihágásról tudomást szerzett, nem szólhatott nekik semmit, nem teremthette le őket, hiszen ők is tudtak felettük viselt dolgairól. A kérdés csak az, hogy Krisztus miért nem avatkozott közbe. Hiszen Ő mindenről tud.

Tényleg nem értette az Urat. Ő legalább bevallotta magának és a Megváltónak is, hogy nem tud uralkodni a testi vágyain, képtelen ellenállni a kísértéseknek, viszont Krisztusnak nem lett volna szabad őt választania. Tudta magáról, milyen. Nem köszikla, hanem... hanem inkább homok a pusztában, amely úgy változtatja alakját, ahogy a szél fújja.

Einstein szeretett volna találkozni a Megváltóval, hogy egy jót beszélgessenek a világ nagy dolgairól, a világegyetem keletkezéséről és koráról, Isten és Egyszülött Fia fennhatóságának esetleges korlátairól az univerzumban, s többek közt arról is, hogy ha van még a földihez hasonló élet valami távoli bolygón, az ott élőkre is érvényesek-e Isten erkölcsi törvényei – tehát csupa olyan izgalmas kérdéssről, amelyben a természettudomány és a teológia összeér. Továbbá, kíváncsi lett volna, hogy ha és amennyiben Isten cselekvő részese volt a teremtnésnek, akkor miért hozott létre olyan lehetetlen kvantumfizikai törvényeket, amelyek még a relativitáselmélet atyja számára is teljességgel érthetetlenek és logikátlanok.

Péter őt és a többi tudóst azzal vette rá a reménytelen, de bravúros tudományos teljesítményre, a mazsoretgyártásra, hogy megígérte nekik, kijárja, hogy egyszer fogadja őket a Megváltó, de erre mind a mai napig nem került sor. Amikor Einstein elunva a hosszú várakozást egyszer számon kérte Péteren az ígéretét, a kapus azt válaszolta, hogy várjon a sorára, nem késtek le semmiről, hiszen előttük az egész örökkévalóság.

– Na várj csak, Péter... – sziszegte alig hallhatóan Einstein, és eltűnt a sűrű fehér fényben.

Aztán eltelt rengeteg idő. De Péter a kisujját sem mozdította, hogy nyélbe üsse a találkozót. Nem volt vele semmi sanda szándéka, egyszerűen csak a lustasága akadályozta meg benne.

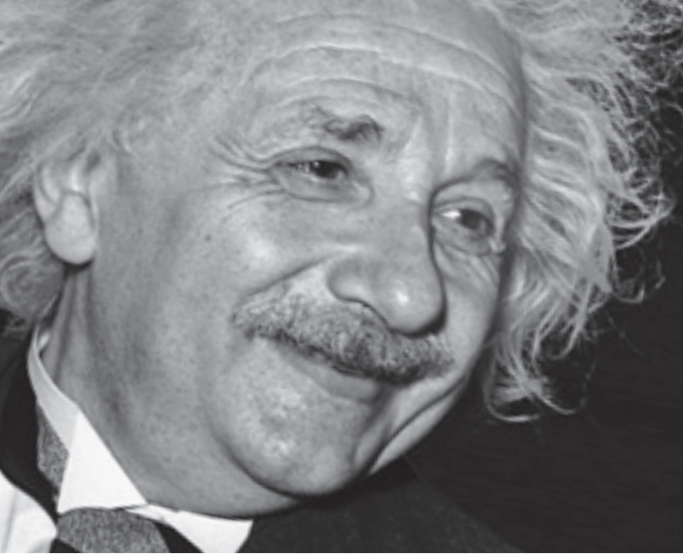
Egy szép napon – vagy pontosabban fogalmazva: a végtelen és mérhetetlen örökkévalóság-óceán egy tetszőleges cseppjében, amely ugyanolyan szép és unalmas volt, mint az összes többi – Péter szokása szerint önnön kicsinységén, jelentéktelenségén és állhatatlanságán tűnődött, amikor egyszer csak bevillant neki, hogy Einstein legutoljára milyen régen kérte, követelte a lehetőséget, hogy az Úr színe elé járulhasson. Ami persze nem ösztökélte arra, hogy most már tegyen is valamit az ügy előmozdítása érdekében. Úgyhogy nem is foglalkoztatta sokáig ez a kósza gondolat, mígnem hirtelen ijesztő dologra lett figyelmes, valami furcsa, szokatlan zajra!

Tudni kell, hogy az Úr Jézus legutoljára a végítélet napján mutatta legádázabb arcát: ahogy a mennyei seregek élén hatalmas fehér lovon, véres palástban megjelent az égen, s egy kardot húzott elő a torkából. Az a hatalmas zenebona, a csodás égi és földi jelenségek meg a mindenféle különös jelenés káprázatosossá és ijedelmessé tették az Urat, főleg persze a bűnösök számára. Az igazak számára inkább boldogító volt, hiszen ők tudták, mire megy ki a dolog, és mámoros örömmel nyugtázták, hogy bekövetkezett, amit oly régóta vártak.

Péter a végítéletkor bizony igencsak megijedt, mert nem tudta eldönteni magáról, hogy eme legeslegvégső elszámoláskor ő hova fog kerülni. Hiába volt hivatalosan az Úr első földi helytartója, ismerte magát annyira, hogy ne legyen olyan biztos a dolgában, hogy a mennyországba kerül... pontosabban: hogy ott marad. A posztjára többé nem volt szükség: az utolsó ítéletkor mindenki feltámadt, és még aznap vagy a pokolra került, vagy vissza a mennyországba. Mivel mindenki megváltozott természetűvé vált, gyakorlatilag nem telenné, mint az angyalok, nem születhetett több gyerek. Minden feltámadott abban az életkorban rekedt örök időkre, amikor bekövetkezett a végítélet. Péter számára befellegzett hát a paráználkodásnak, hiszen nem érkeztek többé a mennybe hölgyemények, se csúnyák, se csinoskák. Nem érkezett senki. Jogosan merült fel hát benne, hogy vajon mi lesz az Úr döntése. Csak az vigasztalta, hogy Jézus a parázna asszonynak is megbocsátott, megmentette a kövezéstől, bár az is igaz, hogy megígértette vele, hogy többet nem vétkezik. Péter nem tudta, folytatta-e bűnös tevékenységét az asszony, miután Jézus elment, de valószínűnek tartotta, hogy nem, mert Jézus mindig rendkívüli hatással volt az élettől meggyötört nőkre, akik szinte itták a szavait, hallgattak rá, és sokan közülük hűséges tanítványaiul szegődtek. Péter a maga paraszti eszével voltaképpen nem is értette, Jézus hogyan bírt ellenállni az őt révülten imádó asszonyoknak, akik minden vágyát kielégítették volna. Csak csettintenie kellett volna nekik, azonnal ugrottak volna. Lehet, hogy éjjel, a tűz mellett csettintett is és ők ugrottak is, csak ő, Péter soha nem tudott róla. Mindig nagyon hamar elnyomta a buzgóság, mint az egyszerű, gondtalan embereket általában. Akkor is, amikor az Úr kifejezetten kérte, hogy maradjon éber két másik tanítvánnyal, ott, a Gecsemáni-kertben – hát nem elaludt háromszor is?! Ezért is furdalta a lelkiismeret.

Mire idáig jutott az emlékezésben, összeroszott, mert ismét hallotta a zajt, és ezúttal jóval közelebről, mint az imént. Még most sem látott semmit, hiszen

a mennyi voltaképpen gomolygó fehér fényözön, mint valami sűrű világító köd, amely azonban korántsem fojtogató és nyomasztó miazma, mint amilyen a földi világban volt, hanem a boldogság, a biztonság és a szeretet természetes közege.

Fémes hangzású volt a zaj, inkább valami zörgésféle, amikor harmadszorra ütötte meg a fülét. Ezúttal nagyon ismerősnek rémlett. És lássatok csudát, a fehérségből, íme, római katonákat látott előtűnni! No, nem csatarendben, hanem csak úgy összevissza. Vagy tízen lépdeltek elő a semmiből, az ő vállpáncélszelvényeik egymáshoz verődése okozta a hangot. Szedett-vedett

különítménynek tűntek, s amikor egészen közel értek hozzá, megálltak. Nem volt egységes fegyverzetük, de erről Péter nem is tudott, mert nem volt ideje és lélekjelenléte végignézni rajtuk, ugyanis egyvalami ragadta meg a figyelmét és dermesztette meg: ketten közülük egy jókora fakeresztet cipeltek. Péter ezenkívül csak annyit érzékelt, hogy mindnek rendkívül marcona az ábrázata, és hogy villámló tekintettel merednek rá.

– Na, vén lókörtő, te korrupt disznó! – mondta röhögve az egyik természetes katona, és ólmos végű szíjkorbácsot lengetett a kezében. – Rómában méltatlannak tartottad magad arra, hogy úgy halj meg, mint az Urad, ezért fejfelé feszítetted meg magadat. Mintha ezzel enyhíthetted volna az ellene elkövetett árulást ... – tette hozzá a római, és megigazította az időközben félrecsúszott sisakját. – Vagyis többet akartál szenvedni, mint Ő. Úgyis rég volt már a halálod, frissítsük fel egy kicsit az emlékezetedet, de most bemutatjuk, kit is tagadtál meg voltaképpen. Segítünk átérzeni, milyen volt a Messiásodnak, amikor először ólmos korbáccsal, majd pedig fémnehezéssel vertük félholtra. Pontosan ugyanazt fogod most elszenvedni, amit az Úr! Pápább akartál lenni a pápánál, különlegesebb, feltehetőleg fájdalmasabb kivégzést szeretnél volna, mint Urad, de mi úgy gondoljuk, illő és kíváncsi, hogy megtudod a teljes igazságot!

Péter páni félelmében össze is csinálta volna magát, ha lett volna még teste és bélműködése, és ugyancsak az ijedségtől arról is teljesen elfeledkezett, hogy itt a mennyben a boldogokkal már nem történhetnek ilyen szörnyűségek, ráadásul semmiféle fájdalomtól nem kell tartaniuk, hiszen test nélkül nem érezhetnek testi fájdalmat. De a majd' kétezer-öt-száz évvel ezelőtti véres események újra valóságnak rémlettek, mert rettegéstől elborult elmével nem tudott rendesen gondolkodni.

Hirtelen arra eszmélt, hogy egy csonka márványoszlophoz kötözik, és kétfelől egy-egy katona közelít hozzá. Na, és akkor elkezdődött! Iszonyatos erővel, felváltva csépelni kezdték a korbácsokkal. Már az első ütéskor csillagokat látott a fájdalomtól. Fogalma sem volt, hány ütest mértek rá, de amikor abbahagyták, érdekes módon rögtön megszűnt minden fájdalom, egy csöppet sem sajgott a háta. Mintha mi sem történt volna. Ezen meglepődött. Oldalvást és lefelé pillantva észrevette, hogy több helyről is patakokban csörgedezik a vére. S ekkor újabb irtózatossá váló fájdalom hasított belé, szinte elviselhetetlen. Csak akkor enyhült valamelyest a kínja, amikor tisztább elmével elnézve a vért, természetellenes színűnek találta, olyasfélének, mint a mazsorettek szoknyácskáinak piros színe.

– Péter, Péter, ily gyöngé a te hited? – szólalt meg egy bársonyosan kedves, de igen határozott hang a semmiből. Péter fölnézett, körülhordozta a tekintetét, és a római katonák egymás után szétpukkantak, mint megannyi tüvel kiszúrt lufi.

Eleinte semmit sem látott, majd a fehérségből előtűnt az Úr kegyes arca. Szelíd pillantással nézett rá. Fehér köpenyben volt, olyanban, mint amilyen a környező fény színe, ezért az arcán kívül csak a kezei látszottak, a kecses, vékony ujjai, meg a mezítelen lábai,

amelyek kilógtak a köpeny alól. Nem egyedül jött. Ott állt mellette teljes életnagyságban, fekete öltönyben a lobogó fehér hajú fizikus, Albert Einstein.

– Fiam – mondta Péternek az Úr –, megfeddelek felbujtás vétségéért, amivel rávetted ezt az embert itt, hogy anyagot sűrítsen neked a mennyben. Büntetést viszont nem szabok ki rád, részben a földi érdemeidre tekintettel, részben pedig mert elég büntetés volt számodra ennek a tudós cimborádnak ördögi terve, hogy megleckéztessen téged, amiért nem segítetted elő, hogy találkozhasson velem. Arra viszont nyomatékosan kérlek, többet ne vétkezzél, és ne tégy másnak olyan ígéretet, amit nem tartasz be. Ebben a dologban ugye visszaeső vagy, mert engem is megtagadtál, pedig esküdöztél, hogy soha, de soha! De ezért már meglakoltál a kereszten, fejjel lefelé. Egyébként meg, Péter, hogyan hihetted, hogy létezhet még fájdalom a mennyben? Még mindig nem tanultad meg, hogy itt mindent csak a szeretet irányít?! Einstein azzal kínozható meg, hogy hittél a római katonák testi létezésében. Meg abban, hogy te is létezhetsz még testben. De legalább tanultál megint. Időd van, végtelenül sok. A földön holtig tanultunk, itt egy örökkévalóságig fogunk.

– Neked viszont, Albert Einstein, súlyosabbak a bűneid! – fordult ezután Krisztus a mellette álló tudóshoz, akinek ezer ráncba szaladt amúgy is öreg arca. – Először is, elítéllek tiltott anyagsűrítésért, valamint hamis fájdalomérzet okozásáért. Másodszor azért, mert tetedet előre megfontolt szándékkal követted el. Harmadszor pedig önbíráskodásért, ami a földön is, a tökéletlenebb létben is bűn volt, nemhogy itt, a mennyben. Súlyosbító körülménynek tekintem, hogy önbíráskodásodat válogatott kínokkal óhajtottad megvalósítani.

– Uram, ha szabad megszólalnom... – nyitotta szóra száját Péter, és szakálla remegésén látszott, hogy még mindig nem sikerült túltennie magát a történteken. Krisztus bólintott neki, hogy tessék, mondja csak, ami a szívét nyomja, ezért Péter kicsit bátrabban folytatta: – Bocsánatodért esedezem, amiért lustaságból nem közvetítettem Einstein kívánságát, hogy találkozni szeretne Veled. Vagyis én voltam ennek az egésznek az okozója. Sőt, azzal, hogy felbujtottam az anyagsűrítésre, én vittem bűnbe... Mentsd fel őt, kérlek.

– Jól van, Péter, amit mondtam a vétkeidről, megmondtam. Einstein úr bűnei viszont igen súlyosak, ezért részben büntetésképpen, részben óhaja teljesítésképpen bepillantást engedek neki a világegyetem titkaiba.

Felbujtó és felbujtott nagy, kíváncsi szemeket meresztett a Megváltóra.

– Tudósunkat tíz napra a kárhozottak lakhelyére, a Föld körül keringő Pokolholdra száműzöm, ahol megtapasztalhatja a testi kínokat elszenvető pokolfattyak mindennapjait, egyszersmind tanulmányozhatja annak az égitestnek a fizikáját és klimatikus viszonyait. Amelyek nem épp kellemesek. Alig van légkör, és nappal száz fokon főnek a bűnösök, éjjel pedig, amikor nem süt a Nap, a csontjukig hatol a fagy. Einstein erre az időre visszakapja testét, hogy átérezhessen minden megpróbáltatást. – Az Úr ekkor a tudóshoz fordult, és kedélyesen így szólt: – Kedves Einstein, tulajdonképpen „tanulmányútnak” is nevezhetjük az utazásodat, nem?

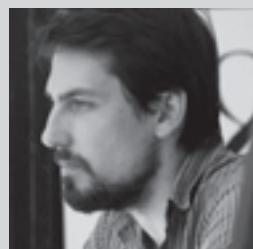
– De... – motyogta pamacs bajsza alatt szomorúan a fizikus.

– Ha pedig visszatértél – folytatta az Úr –, válaszolok minden kérdésedre, amit szeretél volna neked feltenni. De most szedelődzkődj, mindjárt indulsz...

Miután Einstein eltávozott, és Krisztus is elment, hogy máshol tegyen rendet a mennyben, Szent Péter boldogan fürdött egy kicsit a vattacukor-fehér szeretetben, és mosolyogva dörmögte maga elé:

– Na, végre itt, a mennyben is történik valami kis izgalom...

■ ■ ■

Bécs

Menjünk, jó? Legszívesebben ezt mondtam volna, de csak ültem sörrel a kezemben, és hallgattam. Számoltam, hány rövid kortyot kell meginnom, míg eljutok az aljáig. Te alig nyúltál a sajátodhoz, nagy élvezettel meséltél valamit angolul a szemben ülő srácnak, aki zavarban volt, mindkettőnk előtt, amiért megkívánt téged. Kezemben drága osztrák sör, nem szerettem az ízét, de próbáltam lenyelni. Mit tehettem volna, nem beszéltem jól idegen nyelveket, az meg túl feltűnő lett volna, ha fogom magam, és felállok, odalépek a pulthoz, mutatom a pénzt, és fizetek. Távozáskor csak a remegő orrcimpámat láthattad volna, meg a tekintetemet, ahogy ismeretlen útszakaszokat befogva keresem a parkoló irányát. De nem mozdultam, mintha ez lett volna a feladat, meginni a gyávák langyos sörét a szégyen sötét szorgalmával és túlbuzgó kétségbeesésével, mert mi van, ha még ennél is rosszabb lesz az este, ne rajtam múljon. És tépkedtem a sörösüveg elázott címkéjét, hogy teljen az idő, apró galacsinokat gyúrtam, hengergettem, és néha, mikor a körmöm alá szorult egy darab, tőled elfordulva próbáltam kipiszkálni. Lestem a pincehelység magas, lőrészerű ablakán át az érkezők cipősarkait, az elindulók gumi- vagy papírtalpát, ideges várakozókat, meglett és kezdő dohányosokat, mindig tanácstalan lődörgőket sejtve az izgága lábszárakban.

Bosszantott a tétlenségük,
hogy hiába várnak, a jelentéktelenségük,
a kitartásuk, ahogy fáznak,
hogy nem tudnak megfagyni.
Talán csak az idő, az időzítés
volt rossz, vagy a keserűség túl általános;
fekete sör, felhők, eső. Az ég
aljára felrajzolódó jeleket figyeltem.
Azt szerettem volna, hogy hirtelen történjen meg
velünk a kilenc óra, és induljunk,
nem akartam látni, ahogy
ebben a zajban a hangodat próbálsz,
hogy angolul kérsz sört,
hogy folyton nevetsz.

Aszfaltdűnék

Andrásnak

Kelenföld egy kevésbé forgalmas helyére
ültünk ki aznap. Bodzabokrok illatoztak mindenfelé,
a májusi estének volt valami édes lehetőségzaga.
Gyöngyöző dobozokat vettünk elő a táskából,
jól behűtött söröket, és néztük, hogy szemközt
a néma buszok ablakán hogyan lopakodik be a sötétség,

és hogyan oszlik a homály a csillagtalan estén,
a panelházak ablakai, mintha csak szentjánosbogarak
lennének, ragyogtak. Ott ültünk ketten egy padon,
évekre minden iskolától, egy alkalmi munka
gyötrelmes órái után, sörrel a kezünkben, viszonylag szabadon.
És egyetlen dolgot tudtunk, fel kell majd állni,

továbbmenni, mindegy, hogy hová, csak el innen, valahogy.
Untuk az egész addigi hetet, hogy görcsről-görcsre
rögzülnek bennünk a rémüldöző napok, és egyedül azt
a kikockázott péntek estét tudtuk még valamelyest
befolyásolni. Csodára vártunk, úgy, hogy nem hittünk
a városban, nem mehettünk az üres dobozokkal bármerre,

mert már mindenhol voltunk. A nyugalom
ketreceiként szétterülő fák lombjai köröztek felettünk.
Fújt, majd lecsendesedett az esti szél. Hallottunk
egy-egy kései vonatot, és biztosak voltunk benne,
itt már nem száll le senki, nincs miért, és csalódtunk,
amikor aktatászkások és hátizsákosok cikázó sziluettjét láttuk

távolról felbukkanni, nem tudom, szántuk-e őket
vagy inkább megkönnyebbültünk, hogy nem vagyunk egyedül.
Indulni akartunk, de mindenekelőtt megnyugodni,
érezni az ital ízét, a könnyű zsibbadás perceit vártuk,
amitől semmissé lehet hazudni a távolságot,
belőni valami könnyű célt, hogy nem vagyunk feleslegesek,

és tudunk még élni, csak be kell bizonyítanunk.
És nem gondoltunk a barátaink sikereire, a barátnőikre,
akik titkon nekünk is tetszettek, nem fordultunk
Albertfalva felé. Évekig gyűjtöttük egy lánynak
a mellettünk szóló érveket, észre sem vettük, hogy
már nem tizenhat, rég elköltözött. Maradt az aszfalt repedése,

elszíneződése. Sok kis egykedvű várakozással töltött idő
nyomát fürkésztük. A pizzák, hajnali gyroszok foltjai
kifejezőbbek voltak, mint felettünk a lapos ég. Úgy ültünk ott,
hogy mindjárt indulunk, a mi esténk fog végre elkezdődni.
Miközben azon gondolkodtunk, hogy merre,
felhólyagosodott a beton, és dűnéket hányt elénk a sötétség.

Halmi Tibor (1987, Cegléd): költő, kritikus. A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában érettségizett, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem társadalmi tanulmányok szakán szerzett diplomát. Az egyetem után újáírással, tartalomírással foglalkozott. Jelenleg az Írók Boltja Kft. programszervezője.

Az utolsó történet

UTOLSÓ

Ezt a történetet nem itt és nem így kellene kezdeni. Rég kigondoltam, és azóta is csak cipelem magammal az ötletfoszlányokat, egy-egy jól összerakott bekezdést, sőt, bekezdéseket, de valahogy mindig elakad az ötlet, nem jön a folytatás. És unos-untalan az jut eszembe minden kigondolt bekezdésről, hogy nem tökéletes, így nem lehet elkezdni.

Derűs az ég, csak egy-egy báránnyefelhő bodorodik erre-arra a domboknak látszó hegyek fölött, egyedül a Vlegyásza magasodik annyira, hogy tényleg hegynek nézzem, de hát ezt te is látod. Dühös vagyok, Hunyadon alig találtam parkolót, valami vásár van, pedig nincs is ünnep, neked bizonyára igencsak tetszene, vennél még pár dolgot a műhelybe, amit azóta sem takarítottunk ki, tudom, nem szép, de nem könnyű kirakni a dolgokat, másrészt, legalábbis ezzel nyugtatjuk magunkat, nincs is hová. Szóval kicsit dühös vagyok a parkoló miatt, és hogy csak a piac másik végén találtam mécseseket, és azok sem olyanok voltak, nem ilyet akartam venni, nem pirosat, az túl élénk, meg hát gondolom, elhajtánál vele a fenébe, ha tudnál. De ezt a történetet nem itt kellene kezdeni.

Emlékszem, kocsival hoztuk a kopjafát, miután nagy nehezen eldöntöttük, hogy végül is, melyiket szánhattad magadnak, mert hát ki a franc figyelt erre akkor, mikor elmondtad. Nem akartam erről tudni, de még hallani sem, nemhogy odafigyelni, és az eszembe vésni, melyiket csináltad. Gyanítom, jókat röhögtél volna rajtunk, ahogy állunk ott, és vacillálunk. De aztán természetesen kiokoskodtuk, azóta is csak remélni tudom, hogy jó volt a megérzésünk, meg azok az emlékfoszlányok és következtetések, melyek ehhez a jól megalapozott döntéshez vezettek. Mindenesetre idekerült a kopjafa, nem is gondoltad volna, hol tároltuk aztán legalább három hétig. Jóskánál, a temető mellett lakó sírásónál. Éppen nem volt otthon, mikor először kerestem, hogy átbeszéljük a részleteket. Mert hát voltak részletek, az ember nem is gondolná, hogy vannak részletek, és hogy nem megy minden olyan flottul, mint az ágyba szarás. Mert hát nem megy. Először is nem volt otthon, ott kezdődött. Itt lakik a temető mellett, szerintem gyakorta láthatod, de hát neki is van dolga. Az asszony meg mondta, elment csbukolni. Egy ideig eltartott, míg rájöttem, mit is akart ezzel, mindenesetre elment disznót vágni. Hová máshová menne egy sírásó. Aztán megtaláltam, valahol

az Alvégen, arra még sosem jártam, Pali mondta egyszer, arra lakik az a pár román család, aki meglepedett és meg is ragadt a faluban. Szóval mentem utána, mert a sírt ki kell ásni, a kopjafát be kell állítani, és tudom, mondanád, miért nem oldottam meg én a beállítást, de hát nem akartam elbaszni. Inkább bassza el más, csak ne én. Jóska kijött a konyhából, mert szóltak neki, hogy keresik. Ingujja feltúrva a könyökéig, nyakig véresen, és kíváncsian nézett rám meg Palira. Szólni sem tudtam, Pali mondta neki, lenne egy temetés. Elásom, milyen mélyre ássam, tért rá Jóska a lényegre, és hirtelen úgy rám tört a röhögés, hogy csak néztem bambán Palira meg Jóskára, és próbáltam nem szemberöhhögni a nyakig véres sírásót. Majd ő elássa. Talán itt kellene kezdeni a történetet, Jóskával, aki halálosan komolyan ígérte, a magadott időre elássa, amit és akit kell. Szóval téged, meg az urnát.

Talán ott kellene kezdeni a történetet, hogy ülünk a templom előterében, a ravatalozóban. Mert nekünk ott kint kellett ülni, a többieknek odabent. Hogy ki mit érzett, arról nem beszélhetek, azt majd elmondják ők, ha akarják és tudják. Mindenesetre ültem ott az unokáddal, és próbáltam tartani magam, mert valakinek azt is kellett. Mert rendben kellett legyenek a dolgok. Mert megvolt a hagyományos forgatókönyv, és azt követni kellett. Követni, úgy, hogy még sosem láttam, sosem csináltam. Mármint itt. Szentkirályon. És látszott van forgatókönyv, mindenki tudja, mit kell csinálni, hová kell lépni, állni, ülni, menni, tenni, nézni, sírni, csak mi nem. Mindenesetre ültünk, álltunk, vártunk, mentünk, kísértünk, sírtunk, nem tudok erről másképp írni, nem megy. De nem ez a legnehezebb. A viselkedj jól, ne rohangálj, ne kiabálj, ne szedd össze azt a békát, és azt a siklót se, de ne, és azt se, és ezek a felszólítások estek nehezemre, mert hát miért ne szedné össze a békát, siklót, csótányt, fűt-fát-bogarat, bármit, mert hát hiába nagypapa temetése ez, az unokád volt egyedül, aki nem miattad vagy maga miatt aggódott, hanem értünk. És ezt tudtam, láttam, de volt forgatókönyv, volt forma, és persze a forma megtart, nem engedi szétfolyni a dolgokat, az eseményeket, a menetet és a népeket, de hát ez nehéz volt. És közben jó gyerek volt, ült rendületlenül, magához képest hatalmas türelemmel, nem is tudom, honnan volt annyi türelme mindezt végigcsinálni, de tudom, büszke lettél volna rá, ahogy én az is voltam.

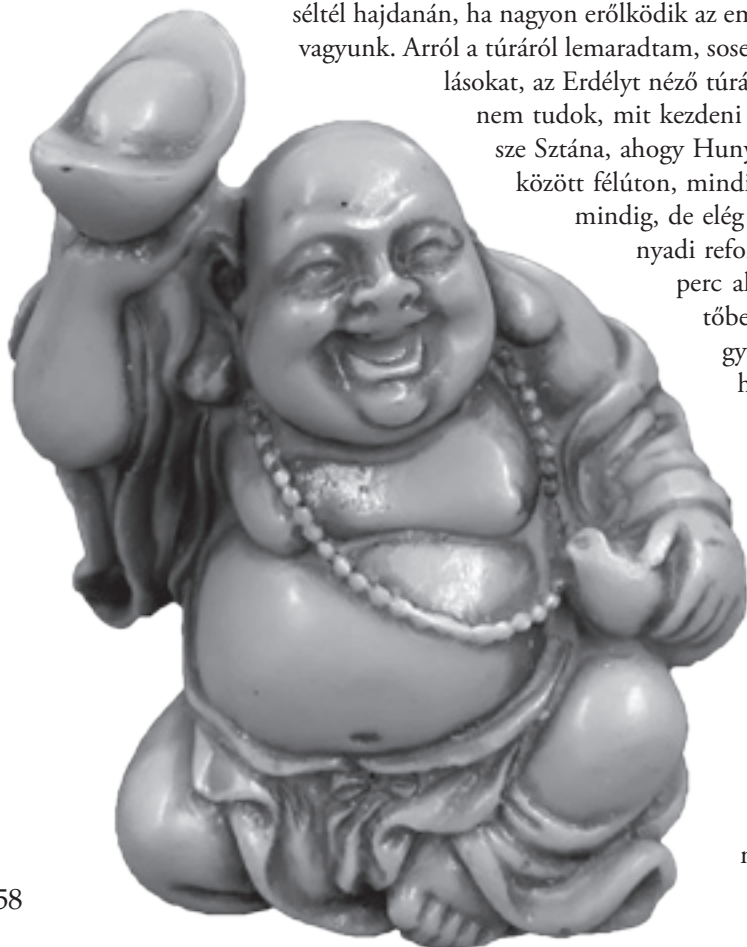
Tisztán látszik a Vlegyásza, nincs messze a Varjú-vár sem, amiről annyit meséltél hajdanán, ha nagyon erőlködik az ember meg a kocsi, fél óra alatt ott is vagyunk. Arról a túráról lemaradtam, sose szerettem ezeket a családi kirándu-

lásokat, az Erdélyt néző túrákat, azóta sem szerettem meg őket, nem tudok, mit kezdeni velük, sosem tudtam. Nincs messze Sztána, ahogy Hunyad sem, és itt, Kolozsvár és Várad között félúton, mindig meg lehet állni. Vagy ha nem is mindig, de elég gyakran. Csak lekanyarodok a hunyadi református templom előtti téren, és öt

perc alatt itt vagyok a szentkirályi temetőben. Nem mindig kanyarodok le, de gyakran. Tudod te, milyen gyakran, és hát olyankor itt vagyok, mint most is. A halottaknak a temetőben a helyük, az élőknek odakint. Persze

sosem ennyire egyszerű a dolog, de hát elméletileg jól megy ez a bullshit. Innen fentről minden annyira nyugodt, odalent kanyarog a Kalota, béke van, bárányfelhők és a Vlegyásza.

Meg lopás. Remélem, te láttad, hogy ki nyúlta le a kopjafa állványzata alá bedugott Buddha-szobort, no meg a két kis sótartót, amit ide hoztunk, hogy otthonosan érezd magad. Hogy a két kis sótartót elvit-

ték, nos, azt még értem, vagy érteni vélem, kell az embernek sőtartó, még ha azt a temetőből is lopja. Mint a virágot. Persze az megszokottabb, egyik sírról áteszik a másikra, vagy eladják a piacon, vagy mit tudom én, mit csinálnak vele. Na de a sőtartó, az mégis más kicsit. Remélem, legalább meghökkentek, hogy mit is keres egy síron két sőtartó. És azt is remélem, a magasságos Buddha lesújt majd rájuk, hogy képesek voltak lenyúl-
ni azt a kis szobrot. Bár, kíváncsi lettem volna az arcukra, mikor a református temető ezen eldugott zugában rábukkantak arra a pocakos szoborra. Ugye meghökkentek?! Bizonyára nem eléggé, mivel akkor talán itt hagyták volna, bár tudjuk, a reformátusok korántsem annyira babonásak, mint a katolikusok, és hát errefelé katolikus népek nem igen laknak. Max ortodoxok, de azok is kellőképpen babonásak, szóval nem hiszem, hogy ők lettek volna. Látom magam előtt, amint mennek a zsákmánnyal, két sőtartóval és a kis Buddhával. Ne röhögj, mert ha Isten lát most minket, jót nem gondol, az tuti. Bár ezt te biztosan jobban tudod. Legalábbis remélem, jobban tudod. Meg azt is, hogy mit gondol a Buddháról meg a református temetőről, meg úgy általában mindarról, hogy karma. Karma ne, szoktad volt mondani, hát igen, karma ne, a Buddha oda.

Szép temetésed volt, szép temetése volt nagyapádnak, mondtam az unokádnak, de azt hiszem, ezt még nem értette meg. Szép temetésed volt, dédnagyapád mellé temettünk, és néha úgy gondolom, itt kellett volna kezdeni ezt a történetet. Szép temetésed volt, dédnagyapád mellé temettünk. A férfiak tiszta ruhát vettek, az asszonyok az ünnepi szoknyát, úgy kísérték utadra. Nem volt éppen hosszú út, a dombon álló református templom nincs messze a temetőtől, és addig húzzák a harangot, míg az utolsó földdarab is a helyére nem kerül. Jóska az urna méretéhez képest jó mély gödröt ásott, nem volt szokva ehhez, és mint megtudtam, nem sok urnás temetés volt eddig a faluban. Egy talán, ilyen hozzánk hasonló városi elhajlók temetkeztek így, szokatlan dolog volt, eljöttek a népek a faluból urnát látni. A volt iskolaigazgató dédunokája, suttozták, és tiszta ruhát vettek, ünnepi szoknyát, és én mondom neked, a gyászoló ismeretlenek szinte többen voltak, mint a gyászoló ismerősök. És hát a templomból a rokonok szokták vinni a koporsót a temetőbe, négy férfi veszi a vállára, és úgy viszik. Előtte a tiszteletes, a kántor és az éneklő presbiterek, mögöttük a család, feleség, gyerek, unoka, rokonok, barátok, ismerősök. Eljöttek a jó rokonok, ismered az érzést, összegyűlt mindenki, nem láttuk őket öt, tíz, tizenöt éve, úgy szeretted az ilyeneket, mint disznó a disznóvágást. Eljöttek a jó rokonok és a jó ismerősök, és eljöttek a jó reformátusok is a faluból, akadt olyan is, aki még dédapádat is ismerte. Szép temetésed volt, hosszú sorban mentünk a temető felé, én vittelek legelől, immár azzal a másik urnás temetéssel hagyományt teremtettünk, a legidősebb gyerek viszi az urnát, ott mentem ünnepi gúnyában, még új öltönyt is vettem, kicsit nagy volt, kicsit lengette a szél a nadrágot a lábszáramon, még talán hosszú is a kabátrésze, úgy állt rajtam, mint madárijesztőn a zsák, csak a cipőm lógott ki a sorból, kicsit megkopott volt, kicsit barna, kicsit jött fel az orránál a talpa, egy ideig ezen aggódtam, de aztán ez a félelmem megszűnt, és már sokkal inkább attól rettegettem, hogy ott megyek középen, előttem az egyháziak, mögöttem a család, rokonok, barátok, ismerősök, és hogy aztán ott a temetőben, azon a rohadtul keskeny és buckákkal teli ösvényen orra bukok az urnával a kezemben, és te meg nem földbe, levegőbe kerülsz, és ott fogsz szállni legnagyobb szégyenemre valahol a Vlegyásza fölötti mőcvidéken a levegőben.

Ne röhögj, kurvára nem volt vicces, ahogy öltönyben földet lapátolni a behelyezett urnára sem, és bár lötyögött rajtam a ruha, minduntalan attól rettegettem, a nagy igyekezettől kihatad a seggemem vagy a vállamon, vagy bárhol, ahol látszik, és a mögöttem ácsorgó gyászoló gyülekezet majd jót derül mindezen. A forma megtart természetesen, főként, ha ismered. Szóval szép temetésed volt, eljöttek a jóemberek, és aztán a végén még Jóska is segített földet lapátolni. Meg más is, de arról inkább nem beszélek.

Talán ott kellene kezdeni a történetet, hogy mikor jártunk először Szentkirályon, hogy miként is loptál kenyeret a kábatodban a kenyérgyárból, hogy milyen is volt a bányában Steierdorf-Aninán, még rengeteg történet van, amit el lehetne kezdeni, talán mindegyiket el kellene kezdeni. A legjobban azt a történetedet szeretem, mikor rájöttél, hogy a bulibásznak, a gábor cigányok vajdájának azért kell használt érintkezőket lopnod, mert az abból kiolvastja az ezüstöt és abból küldi a fiát külföldre. Jól tudtad mondani ezeket a történeteket, nem is tudom, hogyan fért a fejedben mindahány. Vagy éppen a legutóbbi, az öreg lócsiszar története, aki utolsó erejével még hazament a tudószanatóriumból rendet tenni a portán és elrendezni a még otthon maradt lovát. Éppen otthon

voltál két kezelés között, és mikor visszamentünk a következőre, az öreg már nem volt sehol, üres volt az ágya. De te sem voltál sokkal különb, hiszen addig ügyeskedtél, míg az egyik bent töltött éjszakán sikerült valahogy lementszened a szanatórium udvarán azt nagyon hosszú és nagyon egyenes mogyorófavesszőt, mondván, jó lesz halászbótnak. Az öreg lócsiszar története volt az utolsó, amit meséltél, amit még az öreg neked mesélt, miután két napi eltáv után alig szuszogva visszatért a melletted lévő ágyra. Sajnálta a lovat, és talán ő mondta neked, sorsot választ, ki lovat választ. Szeretem ezt a mondatod, még akkor is, ha az öreg Pistától vetted, aki hazament, főzött egy kiadós tárkonyos krumplilevest a lovának, majd visszament a kórházba meghalni. Meghálni nem olyan könnyű, mondtad, és talán itt kellene kezdeni a történetet.

Vagy talán ott, hogy esős időben rohadt nehéz felmászni ide hozzád, tiszta sár az egész temető, és ha nyáron Jókának, merthogy ez is az ő feladata, nem jut eszébe lekaszálni a fűvet a sírok között, akkor aztán ember legyen a talpán, aki felkaptat ide. Bár a tolvajoknak sikerült, annyira jól sikerült, hogy mind a sórtartók, mind Buddha eltűntek. Mondjuk, máshová sem könnyű felmászni esős időben, két napja Vásárhelyen voltam apádnál, és megnyugtatósodra közlöm, rendezve van a sírhely, virág is volt a síron, nem csak mi járunk ki oda, valaki még él a rokonság közül, bár meg ne kérdezd, kicsoda, fogalmam sincs. Tudom, tudom, tudnom kéne, de hát nem tudom. Pedig egyszer felírtam, ki kinek a kije, de van az a pont, amikor elvesztem a fonalat, és Erzsike néni, Pista bácsi, meg Nanóka és Irma ágyó után már nem bírom követni a családfát. Pedig most már nekem kellene észben tartani, valakinek megint észben kell tartani, mert aztán tovább kell valahogy adni. De ez neked sem sikerült túlságosan, mert annyira sok a név, az olyan néni és bácsi, akit soha az életben nem láttam, hogy egyszerűen lehetetlen mindenkit megjegyezni. A sírokat megjegyzem. Baba nénit és Bandi bácsit többnyire azért tudom, mert egy sírba vannak temetve nagyapámmal. Még vannak egy páran, a sírok után tudom az embereket. Vagy régről, ha láttam őket. De azok kevesen vannak. És szinte kivétel nélkül ott voltak a temetéseden. Szép temetésed volt, eljöttek a jóemberek és a jó reformátusok.

Talán ott kellene kezdeni ezt a történetet, amikor megszólalt hajnalban a telefon, és megtudtam, hogy meghaltál. Vagy ott, hogy mikor történik valami, eszembe jut, fel kéne hívjalak, meséljem el a történetet. Azokkal a sosem múló pillanatokkal, melyekben még élsz. Amikor éppen eszembe jut, hogy neked még nem mondtam el, a pillanat töredéke mindez, de azokban még mindig élsz, még mindig itt vagy, elérhető vagy, hívható. Arról a nagyon fura gondolatról kellene beszélni, ami ilyenkor fog el, itt a temetőben,

hogy el kell mesélnem mindent alaposan, nehogy lemaradj valamiről, hogy alkalomadtán fel tudd venni a fonalat. Hogy ne érezd úgy, kizártunk vagy kizártalak. Amúgy irigyellek. Amott a Vlegyásza, arrafelé a Varjú-vár, ott felfelé az erdő mögött a beli víztározó, ahová mindig terveztünk elmenni halászni, persze aztán sosem mentünk el, ahogy a Deltába sem. Mindenesetre itt csönd van, hegyek, erdők, rálátsz innen mindenre. Néha egy-egy varjú vagy galamb leszarja a kopjafa tetejét, éppen mint az bolond papagáj otthon a fejedet. Egészen otthonos erre felé. Majd hozunk újra sőtartókat, keresünk egy másik Buddhát, és akkor végképp minden rendben lesz.

Tudom, ezt a történetet ott kéne kezdeni, hogy mindez mégsem rólad szól. Nem a te otthonosságodról, a Vlegyászáról, a víztározóról, vagy az odalent csordogáló Kalotáról. Nem, mindez még mindig rólunk, rólam szól, de hát valakihez beszélni kell. Tudom, ne is mondd, beszélhetnék máshoz. De mióta megvan a kalotakövekkel kirakott sírkeret, olyan jól el lehet üldögelni itt, béke van, nyugalom, csöndesen meghallgatsz, és valahogy itt mégis jelen vagy. Tudom, tudom, ne beszéljek hülyeségeket, meg pláne ne is írjam le, de hát ez van. El kell mondani, beszélnem kell, mert különben csak nézem a telefont, benne a számod, és egyszerűen nem tudlak felhívni.

Talán ott kellene kezdeni ezt az egészet, hogy újra kell mesélni a történeteket. Mert az, hogy itt ülök a sírod mellett a Vlegyásza alatt, ez felülír mindent, felülírja a korábbiakat. Vagy legalábbis már semmit sem úgy mondanék el, ahogyan annak előtte. Semmit. És ezek a történetek most újrakezdődnek, átíródnak, bennem meg a papíron, és ami eddig lezártnak és végesnek bizonyult, az most valami furcsa végtelenségbe tágul. Egy ideig úgy gondoltam, nem itt kellene kezdeni ezt a történetet, de mindenképpen kezdeni kell valahol, és aztán, ami a legfontosabb, le kell zárni. A kell készítése, mely egyszerűen megmagyarázhatatlan, az ember csak érzi egy idő után, hogy erről beszélni, mondani kell valamit. És ha elkezd, be is kell fejezni. Na, ebben már bizonytalan vagyok, mert nem az elkezdés a lényeg, és nem a lezárás. Folytatni kell a történeteket, hiszen már régen elkezdtem, elkezdted, elkezdte apád, nagyapád, dédnagyapád, és a folytatás a lényeg, valahogy továbbgondolni, továbbírni, továbblendíteni mindazt, ami eddig történt. Tovább a Vlegyászá, az öreg lócsiszárt, a vásárhelyi bulibást, a seggbe lőtt nagyapát, a Kalotát. Minden véges megalkuvás, mondtad egyszer, vagy mondta valaki neked egyszer. Szeretem ezt a mondatod, holott a végtelenbe tágít mindent, csöndben és a kijelentés nyugodt álcája mögött felszólít valami befoghatatlan végtelenségre.

Nos, most megyek. Tavasszal járok megint erre. Jövök megint, hozok virágot, mécsest, amit kell. Ott lent már Jóska motoz, biztos észrevette a kocsit, indul is erre felé, mennem kell, nincs kedvem sokat beszélgetni vele. És ha nem haragszol, Buddha ide vagy oda, mi atyánk, ki vagy a mennyekben...

■ ■ ■

Vincze Ferenc (1979): író, a KRE BTK oktatója, a Szépirodalmi Figyelő főszerkesztője.

Egy Szent Iván-éj

A filmek, a fényképek összekeverednek
s új formában, teljes
összefüggéstelenségben jelennek meg
az álmokban, vagy épp a valóságban.
Azért sokat tettem ezért, hogy így
legyen épp, ahogy van.
Egy pontos szervezatlenség miatt
találom magam egy éppen hogy szabadságban.
A valómban, amiről utólag azt
állítom, mindvégig ezt akartam.
A tudatos lekésése a Szent Iván éjnek?
Mégis megtörtént. A tűzugrás és az egész
leghosszabb nap. Ez a szombat legvégén,
már vasárnap hajnalban derült ki, ahogy
a szombatot elvesztegetve, mégis itt a vasárnap.

Visszaemlékezve pedig meglepően
tartalmas volt az elvesztegetett idő is.
Folyamatos kérdés bennem a betegek
alváskényszere: szabadulni akarnak,
vagy az alvás rabjai lesznek?
Mindenesetre a tűzugrás ebben
az évben elmaradt.
Az elmúlásra való ráébredés
közben az ablakból nézem a
sivár, feltűnésmentes gyógy épületeket
friss, buja erdővel körítve,
és rájövök nem veszítettünk semmit,
inkább megszüntetve tudtuk megőrizni.

A dallam

Egész napos, értelmetlen,
indokolatlan és egyre inkább
cinikusabb reklámdallam,
még az ebéd utáni, – a felejtésben
bízó – alvás után is itt babrál
a fejemben. Olyan, mint egy
megváltoztathatatlan hátam mögötti
döntés két szeretett ember által,
ami egy időre befolyásol, de
érteni kell, a hasznomra váltani,
ami munka, ahogy a lovakkal.
Egész napos.

A nyugalom érzete pedig, mintha
az ítélet haladéka lenne
a visszaalvások között.

Egy kérvény

Az órák óta kopogtató beteg
nő, aki inkább már dörömbölt,
mint kopogott, nem igazán
foglalkoztatott senkit.

Végül a pszichiátriai intézet
megkérdezte az egyszál, szunyogháló
vékonyságú, fehér köntösben rimáncodó
rászorultat, mire van szüksége?

A nő az idő elmúltát fél másodperccnek
érezve kijelentette, hogy azonnal
szerezzenek egy szál füstszűrős cigarettát.

A nap lemenőben, az időjárás
kihűlőben volt, a kérvény
végrehajthatatlannak bizonyult.

A kopogás hangos nyöszörgéssé,
panaszáradattá változott.

Fürdetési időben

Budán Éva! Budán Éva!

Itt vagyok!

Jöjjön fürödni!

Én már fürödtem!

No, jöjjön!

Egész testét nemlegesen rázva
kiabál vissza: Nem megyek!

Na, jöjjön, kap balzsamot is!

De kiszárad a bőröm a víztől,
és már mostam haját is!

Na jól van, csak leöblögetjük!

Éva visszakérdez: Elég beteg van
már itt az osztályunkon?!

Az van! Drága. – felel az ápolónő,
és kart karba öltve besétálnak.

■ **Deák Botond** (1969, Székesfehérvár): fényképészet, teológia után 2009-ben végzett az PTE szociális munka egyetemi szakán. Kötetei: *dD, a másnak indult* (Seneca) 1998, *Egyszeri tél* (JAK, Prae) 2010, *Zajló* (Palimpszesz + PRAE.HU) 2012. Egy éve újból Székesfehérváron él.

Vénia

Flórának négy év alatt sem sikerült megszokni a fél hatos ébresztőt. Az első két évben az ő feladata volt a kolostor lakóit felkelteni egy kolomp segítségével, sokszor úgy érezte magát, mintha valami ébresztőtehén lenne a hajnali mezőn. Hiába volt már mindenkinek digitális órája vagy telefonja, a középkor óta ez a szertartás hozzátartozott a szerzetesek napindításához. A reggeli szilencium betartása nem mindig bizonyult könnyűnek, Léna nővérnek csak némi ráhatás után sikerült magához térni. Az első két hét után jó adag penitenciát kapott Flóra, mert kiderült, hogy a jó reggelt és a hasadra süt a nap mondatokkal próbálta Léna nővért gyorsabb felkelésre bírni, de aztán a kecskerángók három és fél órás ültetési procedúrája a tűző napon megtanította, hogy reggel befogja a száját.

Örült, hogy nem kell az öltözködéssel bajlódni. Felvette magára a középszürke habitust, aznap a széles ujjú következett. Nehéz volt tisztán tartani a karjánál, mindenbe belelógott, feltűrni meg illetlenségnek számított, így maradt az óvatos kalimpálás. Mindig a bokáig érő habitussal kezdték. A latin szó az ismerkedés időszakában zavarta Flórát, más jelentését ismerte, de aztán megszokta. Először nem értette, hogy csak az alsó ruhadarabot jelenti-e, vagy az összes darab együttes viseletére vonatkozik, aztán már nem foglalkozott a kérdéskörrel. Aztán jött a bőröv, amin átfűztek egy hatalmas rózsafűzért. Utána a skapuláré, ami egy gigantikus méretű elől-hátul lógó előke, majd a fátyol. Mindegyiket legalább három napig hordták, kivéve, ha valami túra vagy zuhogó eső annyira összekoszolta, hogy nem volt elég csak az alját dörzsölni a szappanos vízzel. A fátylat Blanka nővér varrta, akinek a szökellő lépteit szinte soha nem lehetett hallani, ahogy a szavait sem. Flórát vonzotta ez a csendes derű és türelem. A fogadalomtétel előtt nem vehette fel a fekete fátylat, fehérét kellett hordani, a ruhapróbán látta először. Annyira vágyott már rá, hogy megkérte Blanka nővért az első próba után, hogy nézzék meg még egyszer a tépőzár helyét, aztán egy nap múlva megint felkereste a nővért, aki mindannyiszor Flórára illesztette a selyem hajtakarót. Mintha valami puha korona ölelte volna át Flóra fejét, tökéletesen passzolt rá.

A reggeli öltözködés nem tartott tovább másfél percnél. Minden ruhadarabnak megvolt a maga imádsága, de Flórát hajnali fél hatkor egyáltalán nem hatotta meg a dolog. A fürdőszobában töltött idővel együtt hat és fél perc alatt készült el, egy perc volt az út a kápolnába. A laudesre reggelente éppen odaért. Gyors térdhajtás, majd a nyikorgó stalumon keresztültrappolt, a nyikorgó ülőkéet lehajtotta, majd fújt egy nagyot. Erről is hamar le kellett volna szoknia, de néha elfelejtette, hogy a főnöknő nem nézi jó szemmel ezt

a feltűnősködést. Flóra utálta, amikor ő volt a karvezető. A fogkrémes nyál éneklés közben összeállt a szájában, alig jött ki hang a torkán, ráadásul ébredés után hét és fél perccel egyáltalán nem tudta beazonosítani a napot, azt, hogy melyik szentnek milyen típusú ünnepét ülik. Egy idő után stratégiát váltott. Este állította be a zsolozsmát, így megkímélte magát a kellemetlenségektől. Néha a fegyelmezetlenebb nővérek kuncogtak, amikor felémás zoknijában énekelte a rövid válaszos éneket, amihez ki kellett mennie a kápolna közepén álló ambóhoz, de egy idő után csak feketét hordott, így kétszer is fel tudta venni ugyanazt, nem látszott rajta annyira a kosz.

Aznap ünnepi szandált és tiszta zoknit vett fel, mert tudta, hogy az egyetemen találkozni fog Tamással. A kispap soha semmi jelét nem adta vonzalmának, Flóra se tett vagy mondott semmit, amivel megszegte volna a regulát, de szeretett a halk szavú, viszont kifejezetten határozott férfi társaságában lenni. Ez kölcsönösnek bizonyult, mert sokszor és sokat beszélgettek. Flórának a legmaradandóbb élménye az volt, amikor az egyik szeminárium alatt annyira felidegesítette magát Tamás, hogy elküldte az előadót a picsába. Mindenki megrökönyödött, ilyen még nem történt a teológiai fakultás történetében, vagy legalábbis nem jegyezték le a szent és szorgos kezek. De azt mindenki megjegyezte, amikor a szóban forgó előadó két héttel később annyira magyarázott az óráján, hogy az alsósoknyája egyszerűen leesett, és a bokája körül összegyűlt, mint valami megabugyi. Próbálta feltűnés nélkül, egy laza bokamozdulattal az emelvény mögé rúgni a ruhadarabot, de a helyzet menthetetlen volt, az órát meg kellett szakítani.

Tamás tudta, hogy Flóra kedvence a ropi, ezért időnként vett neki egy zacskóval. Olyankor elképzelte, ahogy Flóra ropi helyett az álló farkát veszi a szájába, de a ráharapás előtt mindig elhessegette a gondolatot. Flóra a szokásos módon köszöntötte Tamást. Ezt a külső szemlélő egy jobbról-balról megszagolom a másik fülét mozdulatnak láthatta, de szerzetesi körökben ez a paxolás volt a hivatalos köszöntési forma. Szigorúan vették. Tilos volt pusztítani, de nem volt ildomos túl nagy távolságot sem tartani. Flóra az elején mindenkit szorosan megölelt és hatalmas, cuppanós puszikkal üdvözölt volna, de az első ilyen köszöntést elszenvető nővér annyira megrökönyödött, hogy még Flóra is érzékelte, ezt nem sikerült eltalálni. Néhány hét alatt azonban kiváló paxoló vált belőle.

Jó volt majdnem megölelni Tamást, szapannillatot és valami mást is érzett. Szokása szerint elemezni kezdte magában az érzéseit. Flóra mániákusan monitorozta a belső mozdulásait. A teste is reagált a férfi közelségére. Az adrenalin mintha bombaként felrobant volna az ereiben, más volt a tekintete. Nem pirult el, csak megigazgatta a habitusát, erősebben gesztikulált, talán hangosabban is beszélt. Forrósodni kezdett a mellkasa, megkeményedett a mellbimbója, a szeme másképp csillogott. A belépés előtt egyszer történt vele valami hasonló, de akkor a legjobb barátjába sikerült beleszeretnie, aki a kollégiumi szobatársával járt. Tamás visszafogottsága és figyelmes tekintete csak rontott a helyzeten. Az sem segített, mikor néha kikelt magából. Olyankor hihetetlen erő áradt belőle. Ritkán történt meg, de amikor a szemináriumba százötvenezerért vettek egy kenyérszeletelő gépet, olyan elemi düh öntötte el Tamást, amiből tudta Flóra, hogy ebből baj lehet.

A szemináriumnak saját konditermet építettek, az „ép testben ép lélek” szlogen pont kapóra jött, amikor pályázni lehetett állami támogatásra. A régi részlegen a futópadok mellett ellipszis trénerék, szobabiciklik és súlyzók álltak a kispapok rendelkezésére, az új részlegen pedig lábra és kézre is gyúrhattak. Tamás majdnem minden nap lement az alagsor-

ba. Mellizma néhány hónap után kikerekedett, válla formásabb lett. Flóra néha azon kapta magát, hogy minden igyekezete ellenére mégis megszegte a regulát, hiszen nem lehetett csak úgy bámulni a férfiakat, a szemkontaktust pedig egyenesen el kellett kerülni. Mondjuk, nem feltétlenül Tamás szemét bámulta, de igyekezett kordában tartani a gondolatait.

Flóra nem tanulta meg, hogy hogyan tud a másik ember mellett menni, így időről időre összeértek a kezeik. Olyankor Flóra elkapta a sajátját, bocsánatot kért, majd fél lépéssel odébb folytatta az útját. Körülbelül harminc másodpercenként megismétlődött a mozdulatsor. Aznap háromszor kilencven perc nyűglődés következett. Flóra alig várta, hogy vége legyen az utolsó órának, hogy aztán kettesben beszélgethessenek egy második emeleti üres tanteremben, ilyenkor mindig egymással szemben ültek, ez valahogy evidens volt mindkettőjüknek. Mindenképpen el akarta mesélni Tamásnak, hogy reggel a buszút alatt végig visított egy baba. Flórát alapvetően zavarták az éles hangok és erős illatok, ráadásul ez a gyereksírás valószínűtlenül hasonlított az egy évvel azelőttire. Tudta, hogy sosem fogja elfelejtene

ni azt az öblös üvöltést, a tiszta erőből kitolt gyerekhangot, amit a rahói kórház különtermében hallott búcsúzáskor. Minden látogatás után egyre nehezebben köszönt el a kicsiktől, de elhessegette a képeket, mert a buszon mégsem sírhatta el magát, hiszen habitusban volt, és mit szóltak volna az emberek egy bömbölő nővérhez.

Tamás csak nézte Flórát azzal az átható, barna tekintettel, amibe Flóra Szent Ágoston reguláját megszegve belemerült, sokáig hallgatott, néha bólintott vagy hümmögött. Flórából dőlt a szó. Amikor először bámult bele a mélybarna íriszbe, összerándult, annyira zavarba jött. De Tamás olyan természetesen kezelte a helyzetet, hogy csakhamar azon kapta magát Flóra, hogy szinte kihívóan keresi a férfi tekintetét. Hadarva mesélte a kispapnak, hogy Rahón csak egy kórház van. Az állapotos nők a bejárat előtt szívják az olcsó ukrán cigit vagy a sodortat. A kikerekedett hasukra szóródik a hamu, és csak pöfékelnek, mint valami elbaszott gyárkemény. Tamás itt felkapta a fejét, a lány nem szokott így beszélni, de Flóra annyira belendült, hogy észre sem vette a meglepődést. Egy külön szoba van az otthagytott gyerekeknek, folytatta. A gyerek hároméves koráig az ukrán állam támogatja a családokat, ezért ebben az időszakban nem mondanak le róluk, de sokan nem is akarnak pénzt költeni rájuk, tehát magától értetődően két-három hétre beadják ide őket, aztán hazaviszik, nehogy megvonják tőlük a juttatást. Aztán, amikor már nem kapnak értük pénzt, mehetnek az árvaházba. Mindig kitalálnak valamit a szüleik. Például volt egy nő, aki februárban fürdés után berakta a gyereket a babakocsiba, de nem öltöztette fel, aztán kitolta levegőzni. A szomszéd mesélte az egyik ápolónőnek, tőle hallották a történetet. Vagy volt olyan is, aki nyers kecsketejet adott a félévesnek, aztán csodálkozott, hogy felfújódott szegény, és neonzöld színűt kakált.

Flóra hetente kétszer-háromszor járt be a kórházba, hogy néhány órát a gyerekekkel töltsön. Először nem akart menni, de a házfőnöknő azt mondta, segíteni kell Helga nővérnek. Az első alkalomra még ketten mentek, aztán Helga beszervezett maga helyett két egyetemista lányt. Flóra nem bánta, jókat beszélgettek a kórházig tartó egyórás séta alatt. Nem sokkal volt idősebb a lányoknál, és a kollégiumban meg amúgy sem beszélgethettek,

a házfőnöknő, Jácinta nővér mindig ellenőrizte, hogy minden a szabályok szerint történik-e, és Flórának külön engedélyt kellett volna kérni, ha hosszabban akart volna beszélgetni a lányokkal. Ölbe vették, megetették a csecsemőket. Az ápolóknak nem volt idejük, a cumisüveget körberakták párnahuzatokkal, a gyerek mellé fektették, aztán *ígyon magának, amennyit tud*. Ilyenkor a lenyelt levegőtől felfújódtak, annyiaval is kevesebbet ittak a tápszerből. Flóra ezt nem bírta nézni. Amikor a két kollégista lánynak más dolga akadt, előfordult, hogy egyszerre kettőt vett a kézbe, és csak ölelte őket.

Tamás látszólag nem reagált Flóra szavaira, csak komolyan bámult hol maga elé, hol a lány szemébe. Flóra nem értette, hogy miért nem szólal meg a kisap, ezért rákérdezett, hogy figyel-e. A válasz rögtön jött és egyértelmű volt. Flóra ezután nagy lendülettel tovább folytatta, hogy nagyon bűdösek voltak a babák, mert nem minden nap jutott idő a fürdetésre, de ő sorban etetett és fürdetett, beszélt hozzájuk, játszott velük. A legnehezebb mégsem ez volt, hanem az, hogy gyerekek önkéntelenül is kötődni kezdtek a fiatal nővérhez, időnként a mellét próbálták keresni, megismerték a hangját, illatát. A kezdeti zavar után valami bizsergető érzés indult el benne. Azelőtt csak elméletileg tudta, hogy neki soha nem lesz gyereke, de ott és akkor kézzelfoghatóvá vált, görcsbe rándult a gyomra, és sírni kezdett. Az ápolók nem nyitottak be a szobába, amikor Flóra vagy az egyetemisták bent voltak, így csak a csecsemők látták zokogni a fiatal nővért.

Napi két pelenka volt a fejadagjuk, többre a kórháznak se futotta. Flóra mindent megtett, hogy támogatókat találjon, időnként sikerült néhány hónapra elég eldobható pelenkát szerezni, de semmi rendszeresség nem volt az adományokban. Elmesélte Tamásnak, hogy egyszer egy nyugat-magyarországi nőgyógyász, akinél Flóra kivizsgáláson járt, egy egész táskányi ajándékot küldött a kórháznak. Flóra csak két gurulós bőröndbe tudta belegyömöszölni a sok kesztyűt, pelenkát és mindenféle hasznos eszközt. De nem is ezekkel lehetett volna gond, hanem a tetűirtóval. Amelyik babának ugyanis volt haja, annak a fejbőrén és ágyában kifejlődött tetvek mozogtak, nemcsak serkék. Egyszer az egyetemista lányokkal sírva nevettek, amikor az egyik ölében lovacskazó lányka hajából megpróbálták kihalszni a tetűt, de a kislány annyira élvezte a helyzetet, hogy jobbra-balra dobálta magát, ami lehetetlenné tette a hadműveletet, így kénytelenek voltak feladni. A fiatal nővér ezért döntött úgy, hogy Magyarországról visz olyan szert, amit csecsemőknél is lehet használni, de ez nagyon drága volt. A nyugat-magyarországi főorvos asszony ebben is segített, de arra nem gondolt Flóra, hogy ezt a határon át is kell valahogy vinni. Mivel az ideiglenes fogadalmasok csak úgy nem autózhattak, kénytelen volt vonattal megkísérelni a vegyszercsempészetet. Tudni való volt, hogy Záhonynál le kell szállni, meg kell venni a Csapig érvényes jegyet, és csak ezután léphet be valaki Ukrajna területére. De azt is tudta Flóra, hogy ötszáz forintért adnak a vonaton is jegyet, csak tudni kell, hogy kitől lehet kérni, és mivel nem mert kockáztatni a leszállással, ezért ez utóbbi megoldást választotta. A cigarettá- és vodkacsempészek általában szétkapták az üléseket, megvoltak a biztos helyeik. Flóra azt remélte, hogy az ellenkező irány miatt szabadon maradnak ezek az ismert helyek, talán beteheti oda a tetűirtókat, de végül nem merte meglépni ezt. Végigpörgette a fejében, ahogy úton Magyarország felé a csempészek a háttámlákat szégyenlősen szerelték le, mert Flóra habitusban utazott, de azért gondosan rejtették el a vodkát és a cigit. A visszafelé útra sem akart civilben menni Flóra, amikor kigördült Záhonyból a vonat, rögtön felállt, be-

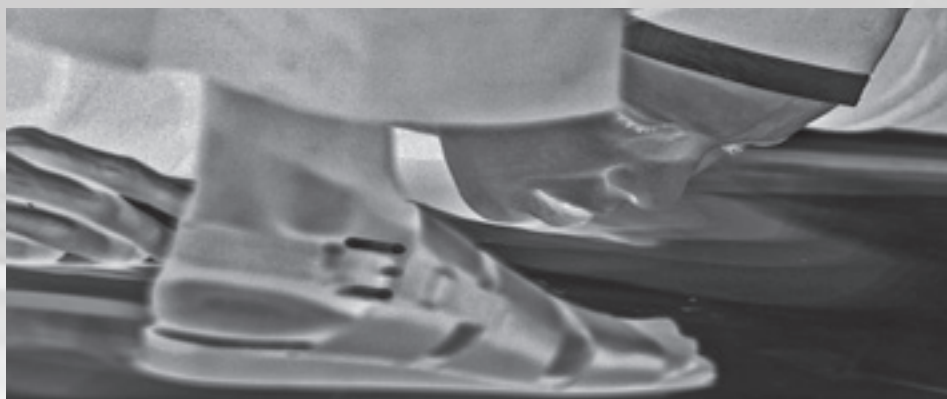

húzódott a sarokba a két gurulós bőrönd meg a nagy hátizsák társaságában. Tudta, hogy ha a vámosok kinyitják a táskáját, elvehetik a gyerekeknek szánt nagyon drága tetűirtót, ezért csak remélni tudta, hogy Szent Kristóf kisegíti őt. Egy örökkévalóságig tartott a negyedórás út, mire begördültek a keskeny nyomtávú vagonnal Csapra, Flóra nemcsak leizgadt, hanem izgalmaiban elszakította az övéen hordott rózsafüzért. Remek, gondolta, még egy penitenciát kell kérnie a rongálásért. Az udvarias jegyellenőr lesegítette a nővért, aki határozott léptekkel indult el az útlevél-ellenőrző bódék irányába. A szürke falakon dicsőségesen jövőbe bámuló alakok már ismerősek voltak, a mogorva állomás nem változott az elmúlt hatvan évben. Az útlevelében szorosan az előző mellé nyomták a pecsétet a figyelmes tisztviselők, hogy több hely maradjon a későbbi belépésekre. Amikor visszakapta az iratait, felnézett, hogy merre tovább. A középső asztalhoz hívták, rápuffantotta a hátizsákját, amiben a saját ruhái voltak. A bugyikat rakta felülre, hátha babonás lesz a vámos, és zavarba jön egy szerzetes nővér bugyijától. Bejött. A két gurulós bőröndöt meg se nézte.

Flóra képtelen volt abbahagyni a mesélést. Tamás még mindig türelmesen hallgatta a történeteket, látta, hogy mennyire felkavarták a fiatal nővért. Vigasztalóan meg akarta fogni Flóra kezét, felé nyúlt, de mintha áram rázta volna meg, visszarántotta a kezét. Nem érhetek egymáshoz, így maradt a megértő tekintet, amiben Flóra először fedezett fel valami ösztönyszerűt. Habár a gyerekek arcára Flóra már nem emlékezett, a melle környékén hasonló bizsergésre lett figyelmes, mint amikor velük volt, de egy rekeszizmot szorító új érzés is. Felállt, és kettőt lépett a még mindig a széken ülő Tamás felé, szorosan elé állt. A skapulárét pont azért találták ki a középkorban, hogy a melleket eltakarják, a szem kívánságait lecsilapítsák, de Tamásét már nem tudták. A két test között mintha valami erős vonzás keletkezett volna, pedig nem értek egymáshoz hosszúnak tűnő másodpercekig. Tamás felemelkedett a székről, erősen átkarolta Flóra derekát, szorosan megölelték egymást. Flóra melle szorosan Tamáshoz nyomódott, de mielőtt bármi történhetett volna, közeledő léptekeket hallottak. Flóra nem emlékezett, hogy hogyan pattant vissza a helyére, de pár másodperc múlva lángoló arccal ült a széken. Tamás egy gyors mozdulattal visszaült, ölére tette a nyitott zsolozsmáját. Fellélegeztek, amikor Kárpáti Anna, Flóra legjobb barátnője lépett be a terembe. Nyugodt hangon tájékoztatta Flórát, hogy Helga nővér közeledik, vége lett a filozófiaszemináriumának, és elindulhatnak haza. A végén csak annyit tett hozzá, hogy óvatosabbak is lehetnének. Flóra felpattant, köszönés nélkül kirohant, összeszedte a szekrényből a holmiját, begyömöszölte a hátizsákjába, és a lift előtt várta Helgát. Anna összenézett Tamással, aki még egy darabig nem tudott felállni, így elkezdte imádkozni az olvasmányos imaórát.

Helga nővér, Flóra és Anna hármában indultak el. Egy darabig együtt mentek, de Helga elkanyarodott a lelki vezetőjéhez, így Annának volt ideje meghívni Flórát a Mekibe. Tudták, hogy ha kiderülne, akkor ebből nemcsak baj, hanem egyenesen penitencia lenne, Flóra kapott már néhányat azért, mert elfogadott egy eperséket és egy kis krumplit. Flóra hozta szóba a történeteket. Anna nem ítélezett, de keményen megmondta a véleményét, féltette Flórát. Annának egyszerűen nem volt energiája köntörfalazni. Valamivel idősebb volt a csoporttársainál, és nagyon jó természete, ez a párosítás predesztinálta arra, hogy mindenki tőle várjon segítséget. Anna ennek sem nem örült, sem nem bánta, egyszerűen tette a dolgát. A környezetében mindenki meglepődött, amikor a teológiára felvételizett, a felvételiztető atyák sem tartották mindennapinak, ugyanis Anna nyolcadik éve vezette saját pizzériáját Balatonfüreden. Mielőtt felszálltak volna a buszra, beültek a Deák melletti törzshelyükre, ami a Magellán Pub & Café nevet viselte. Flóra forró csokit ivott, Anna tejeskávét. Utálta a langyosat. A hideget szerette, forrón itta általában, de ezt pont langyosan hozták ki. Udvariasan, de határozottan küldte vissza a pincérrel. Alig szóltak egymáshoz, csöndben kortyolgattak, Flóra próbálta felidézni a tanteremben történeteket, Anna pedig örült, hogy végre nem kell fölöslegesen beszélnie. Szerettek együtt hallgatni.

Anna a rendház melletti kollégiumban lakott, nem kísérté el barátnőjét az ajtóig, ahogy szokta. Flóra nem is bánta, jó volt egyedül lenni a bizsergő érzéssel, ami kevésbé intenzív, de még mindig tartott. A nővérek éppen vacsoráztak, amikor hazaért, de ő nem volt éhes, a múltóban lévő bizsergést akarta. Szerencsére nem találkozott senkivel. Nem tudta eldönteni, hogy fölmenjen a szobájába, vagy a kápolnába üljön be. Némi hezitálás után az utóbbi mellett döntött. A cipőtartóknál elidőzött, csak bámulta a lábbeliket. Érdekes

volt látni, hogy melyik milyen irányba van kitaposva, ki mennyire pontosan rakja egymás mellé a párokat. Mindenkinek megvolt a maga fakkja, abban kellett elférni. Flóra cipői persze nem fértek el, ezért az alagsori ruhatárolóban tartotta a nem használt darabokat. Az egyik bőrcipőért rendesen meg kellett szenvednie. A nővérek ugyanis a képzés ideje alatt nem fogadhattak el külső személyektől ajándékokat, csak akkor, ha az eljárójuk megengette. Flóra édesanyja általában betartotta a rá vonatkozó szabályokat, de az egyetlen gyermeke születésnapjára a biztonság kedvéért vett egy márkás cipőt. Súlyosbító körülmény volt, hogy a nővérek nem ünnepelhették a születésnapjukat, csak a rendi nevük védőszentjének ünnepét, végül aztán hosszas huzavona után megtarthatta a bűnös eredetű lábbelit.

Lassú, kímélt léptekkel közelített az üvegfalú szentély felé. Az ajtót csukva találta. A kilincs akadozott kicsit. Határozott mozdulattal lenyomta, majd bezárta maga mögött. Levette a papucsát, végigtrappolt a stallumokon, leghátra ült le. Felhúzta a térdét, a tenyerébe hajtotta az arcát, és zokogni kezdett. A főnöknőnek mindig volt zsebkendője a helyénél, Flóra elvett néhányat. Normális esetben szégyellte volna, ha sírni látják, de ez akkor egyáltalán nem érdekelt. Percekig rázkódott, igyekezett csöndben lenni, de ez kevésbé sikerült. Egymás után villantak be a képek a néhány hónapja tett első fogadalmáról. Nagy ünnepelés volt, ketten térdeltek az oltáriszentség és az általános főnöknő előtt. Kezüket a főnöknő kezébe tették, mélyen a jégkék szemébe néztek, és elmondták, hogy szegénységet, tisztaságot és engedelmességet fogadnak egy évre Isten és az emberek színe előtt. Flóra legszívesebben azt mondta volna, hogy örökre, de négyszer egy évig ezt nem tehette meg. Aztán mindketten előredőltek, kezükön támaszkodva leengedték magukat a földre. Sokat gyakorolták, hogy egyszerre menjen. Jobb térd, bal térd, a kezek pedig együtt. Méltóságteljesen, lassan kellett csinálni, a kapkodás elrontotta volna az egészet. Sokat nevettek a próbákon. Amikor tizedszer próbálták el, kicsúszott egy-egy nyögés, ami a tizenegyedik próbálkozást eredményezte. De ez mintha tízezer éve történt volna. Akkor és ott néma csönd volt bennük, a kezeiket maguk mellett kinyújtva tartották. A nővérek énekeltek, de Flóra hallotta, ahogy az oltáron lévő gyertyák suhognak a nyitott ablak mellett. Kint madarak hangoskodtak, autók robogtak. A fogadalmat tevők azonban arccal lefelé néztek. Flóra alig kapott levegőt, de jó volt neki kiterülve Isten színe előtt. Tudta, hogy a helyén van. Nem akart volna sehol máshol lenni. Szerette a feje melletti viaszmaszatot a szőnyegen. Világosan emlékezett, hogy amikor az egyik hosszú nyúlt mise után Léna nővér megpróbálta elfűjni a gyertyát, az olvadt viasz az alatta lévő szőnyegre folyt. Az állandóan elfoglalt Annamária nővér ugrott, és hozta a vasalót és a szalvétát, de a műanyag szálak megolvadtak, és csak még nagyobb folt keletkezett a szőnyegen. Szerette azt, hogy a társa ott fekszik mellette, hogy mindketten az olajszínű ünnepi habitusukban lehetnek pont azon a gondosan kiporszívózott, foltos szőnyegen. A beöltözköskor tanulták meg, hogy így kell, a papok is így tesznek szenteléskor, csak ők a homlokuk alá rakják a kezüket, de a nővérek kitárt karral, homlokukkal a földet érintve fekszenek véniában. ■ ■ ■

Csombor Rita: 1985-ben született Budapesten. Magyartanárként és drámatanárként dolgozik. Első verseskötete 2018-ban jelent meg a Fiatal Írók Szövetsége kiadásában *Smink nélkül* címmel.

elvirágzás

két irányból lehet megközelíteni a házam.
a Regény utcán nincsen gyalogátkelő.
egyszer el fog ütni ott egy autó,
mert a balkanyar beláthatatlan.
rendszerint átszaladok,
zihálás közben a kanyarra gondolva:
ma is átértem.

a csárda felől csak egyenesen kell jönni.
van zebra és az ablakpárkányokon muskátli.
nem tudtam, hogy elvirágzás után
tüskeszerű hajtások nőnek rajta,
amik új virágokat hoznak,
ha levágják az elszáradt tengelyt.

több növény kellene a párkányra,
talán többen járnának felém,
hiszen ideális út azok számára,
akik elszáradt részeit
maguktól nem hullatják.

nyolc szoba

két módon lehet megközelíteni az irodát.
a lépcső szűk, laminált padlós,
esőben rendszeresen elcsúsznak rajta.

a munkatársaim szerint
túl kényelmes vagyok felmászni a hetedikre,
pedig csak a téglaszínű járólap miatt liftezek,
anyám hajára emlékeztet.

talán fél a színektől,
akinek a fehérhez szokott a szeme,
inkább elcsúszik a fakó lépcsőházban,
mert a megszokást elhagyni
lifttel sem könnyebb.

az iroda tágas,
nyolc szoba, saját asztal.
nap helyett neonlámpák sugarai
gemkapcsok és fóliák reggele.
balról a Moszkva tér, jobbról a János-hegy
számolja a kvótát, ha beteg a főnök.

ideális környezet azok számára,
akik elhiszik, hogy a budai panoráma
segíthet a fóbiákon.

Élő Csenge Enikő: 1992-ben született Sopronban, jelenleg a KRE-BTK vallástudomány mesterszakán tanul. Verset, slamet ír, a FÉLonline kulturális magazin vers és slam rovatának szerkesztője. Budapesten él.

KUBA nap

(trinidad, 02.08, hétfő) hajnalok hajnalán kelünk, a *kóma csattogó szekerén* jutunk el a buszpályaudvarra, azaz taxival, 8 cucért (7,2 euro, egy állami alkalmazott tíznapos bére, durván), rendben. az utat végigbóbiskoltam. néha-néha, amikor megállt az egyébként jó állapotú kínai gyártmányú busz, elszívtunk egy cigit. valóban igaz az, amit mondanak kubáról, tudniillik, hogy az autópályán minden közlekedik, ami nem motorcsónak. bár már a végén azon sem lepődtem volna meg. föl-fölriadván, hol egy biciklist látok szembejönni a forgalomnak, házi eszkábálású utánfutóval, hol egy lovas vágatát a négysávos, kihalt autópályán, hol egy sajt- vagy guayanasajt árus ugrik az útra portékáját reklámozva, hol valami ismeretlen eredetű jármű, ami úgy néz ki, mintha egy tricikli és a traktor keresztezése lenne. ha salvador dali lennék, megfesteném a *néptelen autópályán, kerek fűrdőkáddal száguld a trópusi gyümölcsökkel alig takart meztelen szűz* című képet.

egyszer lassított mellettünk egy motoros rendőr, azt hittük, megállítja a buszt, ellenőrzés lesz, büntetés. de nem. a vezető is csökkentette a sebességet, eltrécselték vagy negyed órát, aztán ment ki-ki a dolgára. hétórás út után érkezünk meg trinidadba, ennyi kellett a kö-

zel háromszáz kilométerhez. kikászálódunk a buszból, keresni próbálunk valami információt, de az nincs. ahogy elindulunk a buszállomásról, három visítózó nő kínál nekünk azonnal szobát. mila egy mulatt nőt választ, akivel, mint mondja utólag, mára buszban ülve összeakadt a tekintete. két percre lakik, közli. kettő sincs, pont az állomás mellett áll a háza. megnézzük a szobákat, mindegyikben hatalmas tükör, törölköző-origamik, francia ágy, szekrény. az utcai szobát, választjuk, ahol nyitható az hatalmas, rácsos ablak, mert mila fullad, ha nincs elég friss levegő.

a főutcán mintha egy modernkori westernfilmben statisztálnánk. mobiltelefonos lovas cowboyok között ténfergünk, csak itt gaucho a nevük. délutáni pina coladák. séta. séta. séta. fényképezkedés a plaza mayoron. kicsit kijebb a szorosan vett belvárostól egy építkezésbe botlunk. mintha egy carpentier-novellába csöppentünk volna, mondom milának. *a tetőcserepek már nem voltak a helyükön, s égetett agyagmozaikjuk ellepte az udvar holt követét. az emberek csákánnyal bontották a falazás köveit, azután deszkacsatornákon lezúditották a földre, mész- és gipszporfelhőt kavarva. a foghíja falmaradványok fölött – titokzatoságuktól megfosztva – sorra bukkantak elő a sima, ovális és négyszögű mennyezetek, párkányok, girlandok, fogazatok, oszlopfők és tapétadarabok, melyek úgy csüngtek alá, mint a vedlő kígyó elhagyott bőre.*

vajon teljesen lebontják vagy följújtják?, kérdezzük egymást. hármat találhatunk. talpalunk tovább, kezdünk éhesek lenni, de nincs kedvünk még enni, beülünk egy pina coladára, ez mindig segít. mila előhúz hátizsákjából egy útikönyvet és hangosan olvasni kezdi: az egész város a gyarmati időköt idézi. trinidad város kuba déli partvidékén a sancti spíritus tartományban. lakosainak száma a 2002-es népszámláláskor 41 293 volt. a várost diego velázquez de cuéllar spanyol konkvisztádor alapította 1513-ban *villa de la santísima trinidad* (a legszentebb szentháromság városa) néven. hernán cortés innen indult arra az expedícióra, amely mexikó felfedezéséhez vezetett. a XVI. és XVIII. század között a dohány, cukor és szarvasmarha tenyésztés gazdaggá tette a várost, amelyet ugyan háromszor is kifosztottak a kalózok, de nem tudták tönkretenni. a XIX. század közepéig trinidad a cukor egyik legjelentősebb fellegvára volt kubában. a rabszolgafelkelések és a cukorgyártás általános visszaesése, amelyet az európai cukorrépa termesztés bevezetése okozott, véget vetettek a város fénykorának. csak az 1950-es években következett ismét egy fellendülés a cienfuegos és sancti spíritus közötti út kiépítésével. az 1960-as években a várostól néhány kilométerre északra fekvő escambray-hegység (*sierra de escambray*) volt a castro-ellenes „ellenforradalmi” csapatok búvóhelye. 1988 óta trinidad városa a világörökség része, a húsz kilométerre található los ingenios-völgygel együtt.

trinidad gyarmati házaira a vörös terrakotta tető a jellemző. a házakat pasztellszínekre festették, eltérő színnel hangsúlyozva a faszerkezeti elemeket. a nagy főkapun általában egy kisebb bejárati ajtó található. ellentétben a hasonló korú havannai épületekkel, az ajtó általában közvetlenül a lakótérbe nyílik, nem pedig valamilyen előtérbe. az ablakokon nincs üveg, helyette *barrotes*, azaz vékony farudak engedik be a levegőt és nem utolsó sorban a betörőktől is véd. a házakat általában egy kis belső udvar köré építették.

mila nagyon erotikusan ejti ki a spanyol szavakat. ücsörgünk még egy picit, elszívunk néhány cigarettát, fizetünk, és lófrálunk tovább. egy rongyos öregember botorkál el mellet-

tünk, göncei fölismerhetetlen egyenruháról regélnek az eltűnt idők nyomában. traktorgumiból készített, lukas bocskorszerűséget visel. botját olykor a magasba emeli, és érthetetlen szavakat kiáltozik a kilátástalan kék ég felé. szájában kialudt szivardarabka csüng, sűrű, bozontos, ősz szakállából kenyérmorzsa menekülnek a napfényre. mellét kitüntetések és jelvények páncélja védi. szegény, súgja felém mila. majd hozzáteszi, együnk valamit, mert rácseszünk. keresünk egy lakásétermet. paladar, így hívják. a szovjetunió összeomlásával a kubaiak az éhínség határára jutottak. a havannaiak már az állatkerti pávákat is fölfalták, a rezsim ezért kénytelen-kelletlen engedett. valamilyen szinten legalizálta a napjainkban paladar néven futó lakásétermeket. az elnevezést egy, a kilencvenes évek elején kubában is sugárzott brazil szappanoperából kölcsönözték. paladar volt annak az étteremláncnak a neve, amelyet a főhősnő irányított. egyesek szerint kuba a gerillafőzés szülőhazája, mások szerint kína. minden esetre ha kína, ha kuba, a komcsik generálták, a szemfüles nép meg így állt ellen.

megtalál minket mama clara verandája. beülünk, cristal sört rendelünk (sajnos csak három decis kiszereelésben árulják, de lehet, hogy jobb így), majd langusztát garnélával, rizzsel, sült banánnal és egy vegyes salátát. jól hangzik. a sült banán nagy csalódás, íze, akár a forgácsé, a saláta uborkából és paradicsomból áll, tetején, díszítésként, egy marék konzerv zöldbab. a rizst szétfőzte a szakács, a languszt és a garnéla egészen jó lenne, ha megfűszertölték volna valamilyen forró fűszerteknőben (babérlevél, petrezselyem, fokhagyma, bors, rozsmaring, csak a példa kedvéért), de úgy tűnik, még a sót is sajnálták tőle, hogy a fokhagymaszószról már álmodni sem merjek. kubában a fűszereket ritkán teszik ki automatikusan az asztalra, közelharcot kell vívni értük. szerzek borsot (pimienta), sót (sal), sőt még valamiféle spanyol paprikaszósz is, amire mama clara levegőt kapkodva mutatja, az nagyon csíp. nem bírom az erőset, de ezt alig érezni. talán még columbusnak

készítették, és elhagyta mára az ereje, mondom milának. ezekkel az állagjavítókkal fölfegyverkezve korrigálok valamicskét a mélyhűtőben kissé továbbtárolt rákfélék és a köretek állagán. de ne panaszkodjak, végül is ez volt az egyik legjobb kajaélményünk. rendelünk még két cristalt, elszívunk egy-két cigarettát, fizetünk, nem keveset, és továbbállunk.

leülünk a városháza előtti térre. rumot bontunk. öt éves havanna clubot. mellettünk egy férfi cigarettát sodor. fogytán a dohányom, azt gondoltam, tudok majd dohányt vásárolni kubában, de nem. nincs, vagy nem találtam. igen drága, szivarillatú cohibát szívok. mila megkérdi tőle, hol vette. angliából hozta. angol a csávó. szó szót követ, megkínál dohányval, golden virginia, amit én is szívok. megkínáljuk rummal. elmeséli, hogy szerelmi bánatból utazik. elhagyta a csaja. míg fiatal, addig távoli országokba megy, aztán majd Európában néz körül. ezt akkor mondja, amikor mila meghívja Budapestre. fejlesztő mérnök. fél évet gürizik, aztán csavarog. egészségedre! cheers! fogytán a rum. mondom neki, milyen rossz lehet egy angolnak, hogy mindenki megérti. nono! mondja. ha a barátjával kocsmaznak, olyan angolt beszélnek, amelyet Londonban más kerületeiben sem értenek, nemhogy máshol a világban. tényleg, jut eszembe. csak Londonban van vagy húsz-harminc-féle nyelvjárás. olvastam valahol. mila megjegyzi, milyen jó, hogy már egy órája beszélgetünk, és senki nem akart eladni semmit. elfogy a rum.

menjünk, igyunk meg valamit! pina colada, pina colada, cuba libre, mojito. meghív, visszahívjuk. mila elmeséli neki Magyarország egész történelmét, dióhéjban, tömören, ahogy ezt kevesen tudnák, ez mila egyik (újságírói?) erénye. így is eltartott vagy két órát. nehéz egy brittel megértetni egy gyarmatbirodalom fővárosában, hogy noha mindkettőnknek magyar az anyanyelve, egyikünk jugoszláviában született, másikunk meg Romániában. ha már érdekelt, miért ne?, mondta később, tudod, mi vagyunk bosszú trianonért. és szájon csókol. hazafelé menet jut eszünkbe, hogy azért valami vacsorát keríthettünk volna. vonít a hasunkban a szénsav meg a rum. *a szerelem azzal az örömmel született, hogy láthatjuk egymást, azzal a szükségszerűséggel táplálkozik, hogy lássuk egymást, és úgy ér véget, hogy lehetetlen elválnunk*, súgok mila fülébe egy hosé martí-idézetet, már az ágyban, amelyre kuncogás a válasz. zuhanunk kéjes ámulatba. ■ ■ ■

Bozsik Péter: 1963-ban született Csantavéren (ExYu, ma Szerbia). Író, költő, műfordító. Az Ex Symposion főszerkesztője. Legutóbbi kötete: *Jelentés a Kór Házából* (Forum Újvidék, 2017). Veszprémben él.

Virággá összefogott szirmokban

*Svájci ceruzatornák,
úti jegyzetek*

Cologny a Lac Léman partján. Villa Diodati. A Byron-ház. Byron nevezte el így Giovanni Diodati kálvinista teológus nevééről, akinek az egykori villalakók a rokokói voltak. Zöld zsaluk, romantikus arányok, antik oszlopok: kísértetiesen hasonlít a luzerni Wagner-villához. Byron a vámpírszáner atyjával, a félig olasz orvossal, John Polidorival bérelte ki, akinek naplóját később nővére, Charlotte meghamisította, kár idézni. Vámpír-villa. Shelleyék a közelben (Chalet Montalègre). Frankenstein-villa. A 19 éves Mary Shelley (akkor még Mary Godwin) itt vetette papírra a „modern Prometheus”, egy genfi tudós diák történetét. Prometheus nem goethei szuperhős lázadó, hanem gonosz tolvaj, aki a tűz megszerzésével honosítja meg az emberek közt a húsevést, a gyilkos-véres vadászatot. „1816 nyarat Genf környékén töltöttem. Az évszak hideg volt és esős, esténként körülültük a lángoló fahasábokat, és német kísértethistóriákkal szórakoztunk, mert véletlenül épp azok kerültek a kezünk ügyébe. E mesék fölkeltették bennünk a játékos utánozhatnékot. Két barátunk (egyikük tollából a közönség szívesen fogadna bármi mesét, mint akármit, amit én valaha is írni remélhetek) és jómagam megállapodtunk, ki-ki megír egy-egy, természetfölötti jelenségek alapuló történetet” – írja véres Mary a Frankenstein előszavában (Göncz Árpád ford.).

Ha egy angol filmben vagy novellában valakit Polidorinak hívnak, jelleme és jelenléte több mint gyanús. John Mueter operájában (*Everlasting Universe*) is ő a helyzetgenerátor Byron és Shelley között. A kottázat a hangjegyekhez.

A villa magántulajdon, csak kívülről nézhető meg. Ma nem szegődik az ember nyomába „Byron hajósa” (vagy annak ükunokája, Voltaire kertésze stb.), mint Wesselényi Polixéna két századdal korábbi utazásának idején. Igaz, én a genfi busszal jöttem („Nos, fiatalember, hallgasson ide, úkapám Byron buszsofőre volt...”), nem akadt, aki pénz

reményében lefesse, hogy a sápadt, szálegyenes költő miként bámulta melankolikusan a ringó csónak szélén állva, selymes fürtjeit lapogatva a csillagos eget vagy a vizet, „mint-ha gondolkodnék”, sőt, miként „imádta” a nagyfene stanzaszagató szélvész. W. P. mint-ha át is látna a pénzhajhászaton („rettegék, hogy mint az oskolás lovat, semmi meg nem állíthatja, míg végig nem dacogja a magáét”), és mintha el is hinné, sőt, Byron hiúságának tudná be a kimódoltan pózos „mesét”. Mintha kezdene kiábrándulni irodalmi bálványából, sőt, azért fizet, hogy a hajós többet ne mesélgesse senkinek ezt a történetet. Ő viszont velem ellentétben nem csak a sztoriba, de a házba is bejutott, látott egy „kartonfüggönyös ágyat”, és egy asztalt, „mely mottókkal bé volt irkálva”. Byron és Voltaire kertjeit összevetve állapítja meg, hogy míg Byron méltányolta a természet költészetét, Voltaire „száraz keblét és gúnyoló agyát”, ahogy „sinormértékre ültetett franciakertje” mutatja, „poézis soha nem hevítette”. Mutasd a kertet, és megmondom, mekkora költő vagy!

Szerény emléktábla jelzi, hogy Byron itt fejezte be a *Childe Harold* harmadik énekét.

Chillon impozáns várát csak vonatból láttam, messze nem olyan sötétnek, mint Byron: „Chillonnak ős, mély börtönét / gótstílú pillér tartja, hét. / Nagy, vastag, szürke oszlopok. A fény is rab, ha ott ragyog” (Telekes Béla ford.).

„Az antikvitás iránti komolyabb vonzalom pogánnyá tesz” – írja Nietzsche. A modern filológus profilja lenne az ideális keresztény antidotum. Elvesztem.

„Izma a virágnak”, mondja Rilke. Ez az ő raroni sírja: „izma végtelen befogadásnak”, „alig tudod visszakapni tőle / szirmaid, hogy összezárd az éjben” (Ambrus Tibor ford.).

1871. június 19-én Wagner Luzernben katonazenét hall. „Ilyen aljasságon nyugszik a világ” – idézi őt Cosima a naplójában.

Luzern. Cosima visszaemlékezése. 1870. december 25. „Amikor felébredtem, hangot hallottam, egyre teltebb hangzást. Nem, nem álmodtam, zene szólt, és micsoda zene! Miután vége volt, R. az öt gyerekekkel belépett hozzám, és átadta a »Szimfonikus születésnapi ajándék« partitúráját – sírtam, de velem együtt az egész ház. R. a lépcsőre állította a zenekarát, és így örök időkre felszentelte Tribschenünket! Tribscher Idylle, ez a mű címe...” (Hamburger Klára ford.). Másodszor vagyok itt, konkrétan a tett helyszínén, a Tribschenben, Cosima szobájánál (Egy Siegfried Wagnerről szóló dvd-t akarok megvenni.). Nem szabad a konkrét Wagner-műre gondolni, a majdani Siegfried-idillre, mert bele lehet betegedni, Wagner rákényszerít a sírós, rózsaszín boldogságra, amilyen még Tribschenben se létezett. Az operaszínpadról viszonylag könnyebb beleesni a zenekari árokba, mint a nézőtérről.

Cosima leírja, hogy Nietzsche professzor Tribschenben felolvass neki *A görög tragédia eredete és célja* című dolgozatából. A szerelmes C. annak örül, hogy R. gondolatait hallja felfo-

kozott intellektuális működés közben. Nietzsche–Dionüszosz viszont Cosima–Ariadnéba szerelmes, amiből a nő semmit sem érzékel. Vajon Dionüszosz felöltheti-e Wagner alakját?

Elképzelem Wagner-drámám egyik jelenetét: Cosima és első férje, a Wagner-imádó Hans von Bülow Wagner előtt térdepelnek Zürichben, könnyek közt, kétfelől csókolgatják a bálvány kezét. Bülow inkább Wagnert akarja, Wagner inkább Cosimát, Hans „feláldozza” Cosimát, hogy megkapja a birtoklás illúzióját. Az Isten kegyes, zavartan és cinikusan elfogadja az áldozatot. Dionüszosz bevonul a színre.

Zürich. Bahnhofstrasse. James Joyce azonos című verse. A glaukóma és a vágy verse, kettős szorítás, százszoros szorongás.

*The eyes that mock me sign the way
Whereto I pass at eve of day.*

*Grey way whose violet signals are
The trysting and the twining star.*

*Ah star of evil! star of pain!
Highhearted youth comes not again*

*Nor old heart's wisdom yet to know
The signs that mock me as I go.*

Magyarul két fordításban is megvan: a kattogós rigmus mindkettőbe belefojtja az eleganciát. De hogy is lehetne pl. a magyar szövegben is érzékeltetni, hogy a „star” (csillag) szóban ott bolyong a német „Grauer Star”, azaz a szürkehályog és a „Grüner Star”, azaz a glaukóma (zöld hályog) fordulat is? Joyce 100 éve, 1918-ban írta: Marthe Fleischmann iránti szerelme újabb hályogréteggént rakódik rá a versre.

Mit csinált Keith Haring Svájcban 1987-ben? (15+1 testfirká)

1. 5000 frankot kapott 10 perc modellkedésért. Egy székben kellett ülnie (melyen korábban pl. Godard vagy Issey Miyake is ült), hogy így reklámozzák a gyártót.
2. Kiállítás volt Lausanne-ban (Galerie Rivolta). Mrs. Rivoltával, annak 16 éves fiával és barátokkal ebédelt abban az étteremben, ahol Jean Tinguely-t liftszerelőnek nézték, mert kék kezeslábasban jelent meg. „Safe Sex” feliratú pólót viselt, melyen két figura dolgozott egymás farkán.
3. Megállapította, hogy valamilyen rejtélyes oknál fogva Svájcban élnek a legszebb fiúk.
4. Pierre 50 mintapéldányt hozott abból az óvszeres dobozból, melyet Svájcban gyártanak majd a New York-i Pop Shop számára.
5. Philippe, a fiatal műgyűjtő megajándékozza egy 1958-as Armagnac-kal. Erről eszébe jut, hogy egyet már korábban is kapott tőle, és még mindig nem itta meg. Egy igazán jó alkalomra vár.
6. A galéria a kiállítás megnyitókártyájával azonos címkéssel külön bort palackoztat.
7. Egy helyi politikus plakátjára orrokat és füleket firkál, hogy az varacskos disznónak nézzen ki.
8. Elmegy a Dolce Vita nevű nightclubba („punk-disco”). Megállapítja, hogy mindenki úgy néz ki, mintha be lenne löve. „Ha Svájcban élnék, talán tudnám az okát is” –

jegyzi fel. Egy punkos fiú megkéri, rajzolja körbe a mellbimbóját. A duzzadt bimbó köré fejet, figurát tüsténkedik. Egy fekete nő nagyobb csöcsére nagyobb figurát ritytyent.

9. Hajnali háromkor bemegy egy rádióstúdióba. Michael Jacksonot dicséri, mint a bináris oppozíciókat feloldó entitást, aki a modern plasztikai sebészet eredményeit felhasználva tünteti el az ellentéteket a fajok és a nemek között.
10. Eszébe jut Brion Gysin.
11. Felhívja Juant New Yorkban.
12. Elmegy Genfben, a Gymnase du Bugnonba. Rajzol, rögtönöz, és megállapítja, hogy akad néhány kifejezetten gyönyörű fiú a csoportban.
13. Október 4-én elavulás előtt Kurt Vonnegut *Kékszakáll* című regényét olvassa.
14. Ugyanaznap délután úgy érzi, mindennek oka van. Meggyőződése, hogy minden épp a legjobbkor és a legjobb helyen történik.

15. Egy testfestménye megjelenik a Schweitzer Illustrierte címlapján.

16. A maszturbálás sose megy ki a divatból – írja. Ja, nem, ezt még Düsseldorfban állapítja meg június 10-én. De nyilván Svájcban is érvényes. (Susan Sontag több mint húsz évvel korábban, 1964-ben: „Jobb kéz = az a kéz, mely agresszív, az a kéz, mely maszturbál. Épp ezért szeretem jobban a balt !... Romantizálni, szentimentalizálni!”)

Magyar beszédfoszlány a zürichi könyvtár melletti kávézóból: „nézd, Gábor, megbaszol egy asszonyosat, és lesz pénzed!”

(Egy tucat magyar Nietzsche-polaroid, ahogy a 16 fokos Silserseeben tükröződik.)

1. A fiatal Nietzsche („Korszerűtlen Frigyes”) állítólag elsősorban zenei viszonyban volt a magyar kultúrával: a kulcs Liszt muzsikája. Diákként a *Dante-szimfóniáról* tart előadást a többieknek. Szívesen játssza Schubert tüneményes

Divertissement à l' Hongroise-át. Több Petőfi-verset is megzenésít (*Ereszkedik le a felhő*), Kertbeny felhős fordításait viszonylag nehezen viseli, itt-ott belekölt (mélyebbre ereszkedik).

2. Szilágyi Géza *Bankett* című versében így jellemzi a Jövő szimpóziumának résztvevőit: „A szemek vad, lobogó lángban égnék: / A földön urat el nem ismer egy sem, / És egy se vallja Istenét az Égnek... / És ünneplik majd a nagy Zarathustrát.” Vagyis az „En-ek győzedelmét”. 1896-ban a Nietzsche-olvasás egyszerre avantgárd, blaszfémia és autoerotikus inger.
3. Komjáthy Jenő Kosztolányi szerint egyszerre olvasta a *Bibliát*, a *Zarathustrát* és a *Bagavathgítát*. Hasadt rongyszőnyeg-technika: a szálak közt beszűrődik a fény.
4. „A háborúelőtti fiatal írók számára Nietzsche volt a keresztvíz” – írja Tolnai Gábor a Nyugatban 1937-ben. Kosztolányi korrigál: sokkal inkább a „gondolkodók bárányhimlője”.
5. Rudolf Steiner szerint „Zarathustra igazi tanítványa” Schmitt Jenő. De kicsoda Schmitt Jenő?
6. Babits és Juhász Gyula *Zarathustra*-fordítást terveztek. Babits Juhász feljegyzései szerint az egyetemen prezentált is néhány részletet. Juhász szerint N. szövegvilága olyan, mint „egy erdő éjszaka”, de van egy megejtő Nietzsche is, mégpedig „a táncdalok Nietzschéje”.

7. Kosztolányi Juhászt tréfásan Zarathustra Gyulának nevezi.
8. Juhász azt írja, úgy fogja olvasni Nietzsche-t, „mint a siralomházban búsuló a Rózsa Sándor históriáját”. Rózsa Alex a trójai falovát ugratja.
9. Babits kigondolja a magyar költő-Nietzsche-t: a maszkot Vörösmartyra erőlteti, és meglepően jól áll neki.
10. Ady új vizekre vágó hajói Nietzsche-tajtékon úsznak (Nach neuen Meeren). „Ne engedjük Nietzsche Frigyes földönteni, amíg bálvány nem lesz belőle is” – könyörög immár leborulós prózában.
11. Kosztolányi cikke a *Zarathustráról*, 1907. Ebben a különös „bibliában” „aforizmák-ká jegesedett hideg igazságok, egyéni szeszélyekből, örült hóbortokból emberi és túl-emberi szépségekké nemesült esztétikai értékek szivárványának”. A fékevesztett habzás után üdítően letisztult, amit a fordítóról ír: Fényes Samu „nem tudja elkövetni a nyelvalkotó zseni nagyszerű hibáit”.
12. Egy paraszt Prohászka Ottokár egyházmegyéjében Nietzsche-nek akarja keresztelni a fiát, mert „erről a szentről olyan sokat beszél az új püspök úr”.

A bolond kalapos, mondhatnánk fölütve Heinrich Hössli művét az *Erost* (alcíme: *Die Männerliebe der Griechen*), a bolond kalapos ürügyes teapartija. Platón lakomájából így csinálj gay pride-ot. Der Putzmacher von Glarus – ilyen címmel ír róla Ferdinand Karsch, a máig magasan jegyzett „pókász” és etno-szexológus. Hössli, a csodapók Csodaországban. Karsch-Haack szerint Platón óta az első ember, aki értelmesen ír a tárgyáról. Az ember sosem lehet elég óvatlan, naiv és műveletlen. 1861: a „raktárpéldányokat” felemészt a tűz, fél Glarus belepusztul, a nődivatszokás is, szinte Hössli is, csak Karl Heinrich Ulrichs (azaz Numa Numatus) menti meg az utókornak. 2009-től egy zürichi alapítvány viseli a nevét. Felesége Zürichben élt, ő maga itt, a hegytövis-koronás Glarusban: mégis két gyereket hoztak össze. A fia, a meleg Hansi egyetlen őszinte levélben túlszárnyalta apja szenvedélyes „apológiáját”: süt belőle a vágy pöröse és szociális ellehetetlenedése, kiszolgáltatottsága, a rítus nélküli gyors aktusokból nem lehet létesztétikát generálni. Az antik remeklést sosem lehet eléggé lemásolni, és az egész „männerliebe” projekt metaforaként is csak egy pofonfosott gipszszobor: nincs, aki undor nélkül megtakarítsa.

KILENC KLEE-KÉP

A zugi Klee

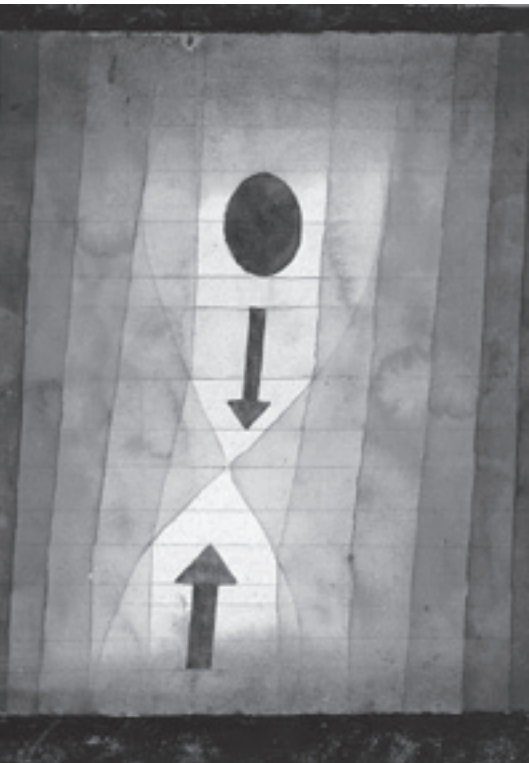
(*Térrachitektúra sárga piramissal*, 1915). Erre a kartonlapra vízfestékekkel vitte föl a sárga piramist, a Dávid-csillag egyik ágát, ezt a sárga rajzszöveget, ezt viszonylag szabályos tüskét, ezt a zöld függönyök közt megnyíló színpadot, ezt a fény-effektust. Körötte jobbra téglalapok, négyzetek, olykor egymásba mossák színeiket, vagy elvéreztetik azt. Mégis eléri, hogy a sűrű geometriában a szem kitapogassa a sárga hegyességét, leleplezze illuzórikus fényyszerűségét. A festmény innen nyitódik valahová, itt szűrődik át egy másik létezés fénye, egy színpad izgalma, ahol meleg van.

A baseli Klee

(*Villa R*, 1919). Létezik-e ez a villa a képen túl is, nő-e ilyen nagy, zöld, természetes R betű a bambuszfa fölött, és ilyenkor nő-e, egy ilyen multiszenzoriális ingerkörnyezetben, ahol egyszerre van nappal és éjszaka? Zöld hold és sárga nap. A vörösre véreztetett folyó partján, a kartonfelületen repedező olajfesték hangja. Az ügyködő matéria, mely megtűri, sőt, táplálja a látványt.

A zürichi Klee

(*Vár*, 1923). Ez a vár szinte hallucinogén módon bérpalotaszerű: kémcsövekbe töltött barna és sárgászöld őrizgeti az önazonosságát, mintha lenne pár ablak is, nem sok, hiszen minden Klee-képnek van ablaka, legalább egy kis szellőzőnyílása. Ki lehet nyitni, ha meleg van, ki lehet dobni rajta a fölösleget, mint egy süllyedő hajóról. Vannak keresztek és pántok, csomagolások és gitárhúr-sávozás, melyen a szinesztézia zenél.

A rieheni Klee

(*Villámlás előtt*, 1923.) Mintha egy homokórát rajzolna ki a nyilakkal jelölt energiaáradás, a zöld szín széthúzása, szakítópróbája ez: számos árnyalaton keresztül fakul szinte fehérre. Egy barnás-vöröses korong jutna lejjebb, át a homokóra nyakán, ha nem elég cseppfolyós, nyilván megakad két világ közt, miközben az egész térrendszer elferdül. Mintha egy fizikakönyv termodinamika-illusztrációja lenne, magyarázat valamire, ami túl bonyolult ahhoz, hogy értsd, de túl szép ahhoz, hogy átlapozd.

A berni Klee

(Taorminában, 1924). Nem egy Csontváry. Viszonylag könnyű kép, lebegő, vízből és színből van. Nem mindig világos, melyik elem él, melyik a holt anyag, mi az, ami épp halódik, vagy ami épp megéled. Sejthető, hogy van tenger, hogy a létezés csupa részlet, hogy a létezés nyelve a részletezés, hogy ennek a nyelvnek leírható a grammatikája. Mintha gyorsan kellene kifesteni egy kifestőkönyvet: az üresség helyére betolul a homok, a szín, a lefolyás ideje megtörik az örökkévalóságon.

A luzerni Klee

(*Város a lagúnán*, 1932). Vízfesték olasz Ingres papíron. A papírfajtát tényleg a nagy francia festő találta fel pasztellhez, szénhez és krétához. Szabályosan tagolt kubista égi szférák alatt tolongó idomokna kényszerített létezésburkok, rózsaszín, kék, zöld, barna házak örökös takarásban, a részletlátás hideg, racionális igazában. Melyik a város? A színövekre épített drágaköves Jeruzsálem odafenn vagy a színes, bekartonolt papírlapocskák lenn? Melyik metaforan nyitható szét térképpé, földrajzi ténnyé? Az anyag sose lehet annyira egyszerű, mint az anyagtalanság.

A winterthuri Klee

(*Virágzó*, 1934). Egy virágzó fa felülről, a légből, eleven látvány-effektusként helyezve bele a táj sakktáblájába. Világos vegetatív játszma a lombkoronán belül. Nem árt hat semmi absztrakció, körülrongják a méhek. A cím csak jelző, nem tartozik hozzá intenció: nyilvánvaló mégis, négyzetvirágok nyílnak, a rétet képezik le, fraktálszerűen geometrikus a világ, a papír mikrostruktúrája egyben a festmény is. A kis virágok négyzetkéi a nagy négyzetekre tagolt térabsztrakcióban: végzetes hiba lenne természetes környezetéből kiszakítani akár egyetlen szirmot is, hiszen az ember is virággá összefogott szirmokban él.

A martigny-i Klee

(*Citromszüret*, 1937). Törzsi jelek, barlangrajz-primitivizmus, mely piktogrammjainkban él tovább máig. Kubista térfoglalási kísérletek az írással, a vonallal szemben. Az ember mégse lehet szín, semmi szín alatt, vonal kell hozzá. Fekete vonalnő a fején fekete tálban egy vért vagy meleget hányó férfifej fölött fekete cipromot cipel: képek a képben, képek kezdődnek és nem folytatódnak, szögletessé lapított, legöngyölt citromhéj puhasága, mozgó, mindig másként értendő üzenetek.

A luganói Klee

„Klee zárkózott és gögös ember volt” – nyilatkozza Reiner Imre, a Lugano melletti Ruviglianában élő magyar festő, tipográfus, Hésziodorosz, Homérosz, Arisztophanész, Rilke Kafka és József Attila műveinek illusztrátora Saáry Évának 1970-ben. „Egyszer, Weimarban meglátta néhány metsetemet s magához hivatott. A Bauhaus folyosóján találkoztam vele. Éppen órára készült – hóna alatt jegyzetekkel. »Rögtön meglátszik magán, hogy magyar« – jegyezte meg fölényesen. »Magán meg, hogy svájci« – vágtam vissza. Aztán elvitt a műtermébe, de egyetlenegy sem mutatott meg a képeiből, csak az enyémekekre volt kíváncsi. Mikor pedig a látogatás után (tiszteletem és hálám jeléül) eljuttattam hozzá egy rajzomat, a következő kurta szöveggel küldte vissza: »Sajnálom, de nem osztozom abban a szokásban, hogy a festők a képeiket cserélgetik«.

A muraltói Klee

A muraltói Klee nem létezik. Ha létezne, Muralto sötét, eklektikus templomának alagsor-anatómiája uralná, a Locarno felé tartó vitorlások vászonlebegése, a temetőfálnál nőtt ciprusok geometriája. A szanatóriumi halál dramaturgiájának lepedőcseréje. Síkba terült szenzorai a még lélegző érzékenységeknek. És látszana a hely, az ágy, legalább alapformára redukálva, amelyben Klee meghalt, a hely, ahol 1940. június 29-én kilyukadt a világegyetem.

A „luganói remete”, a Monte Bré tövének gesztusfestője, a fantasztikus tipográfus, Reiner Imre betűit nézegetem, legalább kilenc fontcsalád fűződik a nevéhez: a groteszk-poétikus Meridian ragad, melyet reklámbetűként használtak. Elképesztő festményei, grafikái vannak: a magyar Paul Klee, jut elsőként az ember eszébe a skatulya. Képei gyakran mintha a betű testébe hatolnának, betűfoszlások, különös szöveghasadékokból szétburjánzó növények, vagy iszonyatos fekélyek lennének. Az olvasás sebei, színekben szétázott tipográfia.

Mennyire más Bíró József szintén a Monte Bré mellett teremtdő festői világa: igaz, ő még 1887-ben született (és a svájci Castagnolében halt meg 1975-ben). A Brè-Aldesagói La chiesa dei SS. Simone e Fedele freskóit a 40-es években festette „képeskönyv” stílusban. Bíró, a magyar Hodler (Genfben valóban a tanítványa volt) déli tájba csempészte a hideg hófoltok szimbolista logikáját. A két mártírszent temploma sokat helyezkedett, fészkelődött a hegyen, amíg megtalálta a legkényelmesebb ülőpózt. Állítólag története, átépítései során 180 fokkal „fordult el” az eredeti pozíciójához képest.

Takács Gyula írja a nagyváradi születésű Dénes Tiborról, a svájci magyar íróról (1983-ban halt meg Luganóban): „szegény Dénes Tibor azért hordott sötét parókát, mert születési évét tíz évvel megváltoztatta, hogy tovább dolgozhasson, és nehogy nyugdíjba tegyék Genfben.”

Dénes Tibor egy esszéjében az emigráció négy típusát négy alkotóhoz köti: Alkaiosz, Ovidius, Dante és Stefan Zweig példáihoz. Melyikhez inklinálok?

Ascona. A Collegio Papio Svájc legrettegettebb fiúiskolája. Bartolomeo Papio (1526–1580) a palotáját adta érte, hagyta örökölni, ez volt alighanem az egyetlen említésre méltó tette. Nyilván ájtatos családi „bosszú” paradicsomi gyümölcse volt ez a szent ötlet, hiszen a házat unokája, Gottardo, ez a nyilván sültrealista lélek sem tudta visszaszerezni. Maga XIII. Gergely pápa is beavatkozott az ügybe, míg végül győzött az erény, a hit és a nagylelkűség. Ha nem viselkedsz szépen, ide küldünk, mondják a ticinói szülők engedetlen fiúgyermeküknek évszázadok óta. Vasárnap kiengednek két órára. Nemrég egy elkeseredett fiú felgyújtotta a kollégiumot. Legalább kintről nézhette a tüzet.

Ascona–Moscia. Fondazione ERANOS. 1933-ban alapította Olga Fröbe-Kapteyn, hogy „kelet és nyugat találkozóhelye” legyen. Jung és Kerényi „törzshelye”, újraaktivált antik szimpóziumkultúra, amit decens zárójelek közt, a testet retorikává édesgetve élesztett újjá az olasz reneszánsz, majd kellő misztikus mámorba ködlő intellektussal töltötte fel a német romantika. Évkönyveiket megveheted húsz frankért a zürichi Klio antikváriumban.

Világkörüli úton vagytok? – kérdezi M. A. a fotóimat nézegetve. Nem, „csak” Svájcban, válaszolom.

Ascona. Monte Verità, Giardino in Arte. Ferruccio Ascari a csönd áttetsző drótkonstrukcióit alkotta meg: valaki belefirkált a tájba. Luisa Figini egy hatalmas, zsebekkel teli fóliaszoknyát állított ki, a zsebekben zöldség-gyümölcs, a földanya erejét demonstrálja, a kísérőszöveg szerint „simbolo della donna multitasking odierna”. (El se

merem képzelni, mi lesz, ha a földanyába poshadnak a saját termékei.) Victorine Müller műanyagbuborék-anyaméheiben kiismerhetetlen entitások fejlődnek, talán szilfidek és drüaszok. Loudana Selene Ricca harminc követ kötözött át (hánccsal, dróttal?) és rendezett el: mintha egy rituális írás dokumentuma lenne, ismétlés és moduláció, a könnyűség és a súly diszkrét zenéjének a partitúrája. Valami hasonlót művel Ruth Moro is a virágszirmok elrendezésével, a lapos síkban vérsejteknek hatnak egy mikroszkóp kinagyított tárgylemezén. Lorenzo Cambin 17 darab 5 méteres nádszálat lebegtet: a monumentalitás törékenységét túlélő zöld.

„Miért nem utazott mielőtt és mialatt a Tellt írta legalább egyszer Svájcba? Igazán könnyen megtehethte volna. Nem akart semmit sem látni” – írja 1954-ben Thomas Mann Kerényi Károlynak Schillerről. Az író megteheti ezt a „luxust”, a műfordító nem. A fordító jobb, ha a helyszíntre utazik: amikor Pasolini egy versében leírta Piero della Francesca perugiai freskóit, olyan bizonytalan voltam a fordításban, olyan kételyek gyötörték, hogy nem nyughattam, míg nem láttam az eredetit. Pasolini viszont járt Perugiában. Ha Schil-

ler nem is járt Svájcban, a *Tell Vilmos*-fordítónak mindenképp el kell mennie, hogy meg-
tapasztalja a „valóságot”, amit Schiller „vakhoméroszi” képzelete olyan hűen feltérképezett.

Bob Steffen, a spiezi prosti, a későbbi berni „bon vivant”, azaz Bob, le Flaneur, hogy
a 2015-ös berni kiállítás (Kornhaus) címét idézzük, a majdani „tarka kutya, vagy inkább
paradicsommadár”, most még tolla-szőre fosztottan, pucéran ül egy sziklanyúlványon: Wer-
ner Bandi egyik korai erotikus fotográfiáján (Swiss Nudes, 1943–1952). Egy másikon a le-
gendás Flandrin-féle kuporgós pózba gömbölyödik (Egy „Flandrint” nemrég láttam Ná-
das egyik párizsi szállodai fotóján a zugi tárlat introitusánál, azaz beléptetőrendszerében.).
Állítólag 6000 fotó maradt utána. Berni kirakatait egykor Cocteau és Calder ihletésében
rendezte be, életét is teátrális kirakatokban élte, Sidney
Poitier-val füvezett, Cocteau és Jean Marais társaságában
bározott. Kilencven éve, 1928. február 16-án született.
1944-ben, 16 éves korába szerepelt Bandi aktfotóin. Ápri-
lis 16-án halt meg (2012-ben). Ma is épp egy 16-a van, és
most történetesen épp 16 óra 16 perc. Ez a szöveg is a 16.
oldalon olvasható (vagy nem).

Ricco Wassmer (1915–1972) minden képen lehorgonyoz,
a horgony a jele, odaírja a szignója mellé. A szignója is ele-
ve horgony, a Ricco az Erich horgonyváltozata, melyhez
érdemes odakötni a művészet bárkáját. Volt egy horgony-
tetkója, egy matróz-álma, egy pucér fiúfotó miatt rendőr-
ségi ügye (nyolc hónap börtön), palettája, mágikus realiz-
musa, elveszett paradicsoma, új tárgyilagossága, kövekkel
meghajigált, privát Szent Sebestyénje, aki közben járt érette.
Egy kölyök, a rászédett ártatlanság emberkutyája, a szent
lábára pisál. Nyúlánk angyaltestek láthatatlan szárny-vitor-
láin lebegő nosztalgia. Egy égszínkéék rövidnadrágos fiú bi-
ciklikereket emel az arca elé: saját törékeny identitásának
anti-Atlasa. Mintha Sandro Penna verséből kerekedett vol-
na élénk. A festményt ihlető fotón még térdepel: Wassmer
végül úgy döntött: felállítja.

Otto Meyer-Amden finom vonású grafikái. A Gärtnerbild erotikus magánmitológiáját
a giccs ködével fedné, de nem képes. Elmosódott, kottaállvány előtt elmosódott melódiát
játszó alak, a hangszere eltűnik a falban, a háttérben: szétmálló pasztellzene, félig odaát-
ra. Két (szentszerű) meztelen ifjú a kertben: orgiasztikus vegetáció és kitarulkozó látvány-
ártatlanság. Egy ufószerű gyerekakt 1923-ból (Argauban). Imádta a *Dorian Gray*-t: a he-
lyettünk élő kép rögeszméje önveszélyes okkultizmusban hajszolta. A wiedikoni Zwingli-
ház üveglablakán bekukucskál Oscar Wilde.

Daniel Garbade (1957), a svájci-kubai festő meztelenül festette le XVI. Benedek pápát:
a képet 2006-ban a svájci kormány kérésére eltávolították a kiállításáról. Pedig mi ez
Maurizio Cattelan meteorittal sújtott II. János Páljához képest (La Nona ora)? Garbade
egymásra pakolt részletei a CUT c. katalógusban: minta az avignoni kisasszonyok részle-
teit kioperálnánk, berámáznánk, egy egymásra halmoznánk egy adott falfelületen: mint-

ha rekonstruálná, visszacsinálná a lehetetlent. Csakhogy a részletek nem illeszkednek, sőt megsokasodnak, elkópiásodnak, szaporodnak, mint a lábgomba. A *La pequeña muerte* potréi, rajzai, festményei. Könnyű túlélvezni. Ahány Garbade-cikk, annyiszor idézik a Nobel-díjas Saramagót: én nem fogom.

■

A bőrös S/M szubkultúra még az Édenben kezdődött, amikor Lucifer magára öltötte a kígyó bőrét, mondta J. F., a pop-pszichológia mestere, miközben a német-svájci gyökerrű, Los Angeles-i Larry Townsendről elmélkedik (legalább 70–100 wattos személyiség).

■

Hát Svájcban vagyok én egyáltalán, vagy Augustus Rómájában? Ovidiusban tizenegy ének óta? Vagy máris Tomiban?

■

Ma hozta a postás Marc Martin *Dur Labeur* című könyvét, lakonikus beírás (Salut Zoltán, Amitiés, Paris, 2018.): szagló képek, M. az elfintorodó vagy a szagba élvező orr fotográfusa. Poros, habarcsos, cementes építkezéseken áll, vagy gumicsizmában bokáig szarban, fosban, ott keresi kétségbeesetten a szépet, ahol első blikkre esélytelennek látszik, egy másik érzékszerv infernális, dantei territóriumában. Hentesbárddal támad a szinesztéziára.

■

A szent előbőr vagy fityma kalandos történetéből:

- a) A középkorban minimum 8, maximum 18 darabot ismertek belőle a legkülönbözőbb helyeken (Auvergne-ben rögtön kettőt).
- b) A 17. századi görög teológus és könyvtáros, Leo Allatius szerint Jézus fitymája jelenleg a Saturnus gyűrűjét alkotja (már amennyiben valóban írt egy *De Praeputio Domini*

ni *Nostri Jesu Christi Diatriba* című értekezést, és nemcsak a rossz nyelvek tulajdonítják neki).

- c) Cambrai püspöke három csepp vért fedezett fel a fitymán, ennek öröme 1426-ban megalakult a 24 tagú Szent Előbőr Testvériség.
- d) Krisztus látomásos fitymája volt Sziénai Szent Katalin jegygyűrűje, amikor Krisztus menyasszonya lett.
- e) A bécsi begina, Agnes Blannbekin, ez az obszcénnek titulált középkori misztikus egy látomása során többször is lenyelte a szent fitymát. „Sírva és nagy együttérzéssel elmélkedett azon, hogy a feltámadás után vajon hová lett Krisztus előbőre. És látomása támadt, hamarosan a legnagyobb édességet érezte a nyelvén, egy kis bőrdarabét, hasonlatosat a tojás bőrkéjéhez, és lenyelte. Miután lenyelte, ismét ugyanolyan édes bőrkét érzett a nyelvén, mint korábban. És ez a dolog százszor ismétlődött meg vele.”
- f) Victor Mancinit, a szexmániás orvostanhallgatót, Chuck Palahniuk *Choke* c. regényének főhősét állítólag egyenesen Krisztus fitymájából klónozták.
- g) Rachel Liebeskind 2016-os londoni kiállításán újra felelevenítette a témát: historikus falikárpitokon, melyek elé vörös térdepelőszőnyegeket helyezett el. 1900-tól az egyház hivatalosan kiközösíti azokat, akik a Szent Fitymát imádják.

- h) Stephen Daedalusban a következő kérdések támadnak Bloom és saját „kölcsonösen láthatatlan hallható nemi szervét illetően” vizelés közben: vajon „az isteni előbőrnek, az apostoli római katolikus anyaszentegyház testi eljegyzési gyűrűjének, melyet Calcatában őriznek, az egyszerű tisztelet jár-e csupán, avagy az imádásnak ama negyedik foka, melyben oly isteni kinövések részesülnek, mint a lábkörmök vagy a haj”? (ford. Szentkuthy Miklós és ugyanúgy a teljes Magyar James Joyce Műhely).
- i) „Azt hittem, én vagyok a Messiás, mert fityma nélkül születtem” – írja Doru Pop.

Elképzelem, ahogy Frey Krisztián (Tiszamarti Keresztély) 1972-ben taxisoförként dolgozik Zürichben (később már iskolabuszt vezetett). Zürichi lacíme saját művészpecsétjén: Asylstrasse 119. Nem mail-art fikció, a hely tényleg létezik a Klusplatz közelében, sárgára meszelt villaszerű épület, az utat a Jupiterstrasse metszi, a ház egyik szeme a Veilchenstrasséra néz. Ő az a festő, aki tulajdonképpen ír: a betű, a vonás, a kéz fétisizálása az absztrakt expreszszionizmus kéjcentrumaiban. A kézírás, a firka, a graffiti, a feljegyzés antropológiai hitelesítő effektus – nem a megfestett szó tervezettsége, hanem a spontaneitás, a gesztus vadsága, antifilozofikus anarchiája, intenzitásának dinamikája uralkodik el. A kép talán nem is egyszerre készül, hanem idővel. Mindig beszáll valaki a taxiba, beviharzik egy csoport az iskolabuszba, minden megy valahová, a buszon végül csak a sofőr marad fenn, a taxis hagyja magára a járművet. A festmény az emlékezet és a jelenlét attraktív, hierarchizálatlan káosza lesz, a rászáradás ritmusa, a művészi ütemezés festék- és ecsetvonás-zenéje nyilván erős komponens lesz. A zenei matematika vizuális lenyomatai egy értelemfosztott tudat játéktérében: a megfosztás és a felruházás kettős élete váznon. A szkriptoriális festészet néma látványa után a kései sztochasztikus (a véletlenszámok matematikai elrendeződésén alapuló) képek halkán kiszűrődő Xenakis-muzsikája.

Ez itt, magyarázza Gustav Kilchberg, egy vágssellyei fiú, bizonyos Csóka Ferenc (egyéb művészneveken Fred Terry, Henry Bowle, James Frost, Robin, Michal Wolf, Paul Novak) sokszorosára kinagyított segglyuka. Erősen modifikált beközelítés, kissé átszíneztem, márványosítottam, hogy a lüktető belső hús (a nyirok, a lucsok, a sár, a szégyen, a rózsakehely, a kéj, a szépség örvénylő színtere) elevensége erőteljesebb legyen, hogy a kő felszínének hasson, nyílásnak, mely egy szárnalmas emberi világba vezet, ahol a sterilitásból az elmúlás humusz-döngútjába vetheted a gyors, feltámadó érzéki vágy luxusát.

A hard edge unalompoétikája: a próbálkozó figyelem totális kiherélése, az akril monolit színnyomulása a geometriai minimumban azt akarja elhíttetni, hogy itt nincs semmi, se kiizzadt jelentés, se pszichológiai emberre-utaltság, hogy amit látunk, önmagát jelenti. Micsoda naivítás! Ha a zenében ez elviselhetetlen lenne, mért viseljük ezt ilyen lezseren a vizualitás terén? Mért fejlesztettük túl a szemet minden más érzék rovására?

Kitörött a ceruzám hegye, nem tudom befejezni ezt a szövegrészt. Próbálkozom a pincérnőnél. Kérek szépen egy ceruzát. Semmi akadály, mondja, és elem tesz egy üveg poharat telis-tele faragott ceruzákkal. Fel vagyunk készülve az ilyen helyzetekre.

Salvador de Madariaga y Rojót irodalmi és béke Nobel-díjra egyaránt felterjesztették, feleségével, Székely Emíliával egy ideig Locarnóban, pontosabban szólva: Locarno és Muralto határán éltek, az író itt is halt meg. Az író legsikeresebb könyve *A Jade Szív* című regénye (*El corazón de piedra verde*) volt. Felesége fordította németre. Minden új kiadás alkalmából a szerző egy jade ékszerrel ajándékozta meg a feleségét. Első találkozásuk emlékét pedig évente egy-egy újabb jade gyönggyel idézte meg Mimi asszony nyakláncán. A nő fokozatosan belezöldült a szerelembe.

Gömöri György anekdotája. András Sándor és ő meglátogatták Salvador de Madariagát:

„– Maga magyar, igaz? És ugye, költő?

Kicsit zavarba jöttem a kérdéstől. Valóban írtam verseket, meg is jelentek a magyar lapokban, első kötetemre már szerződés is volt a Magvetővel, de gyors távozásom után a kiadó érthető okokból letett arról, hogy kiadja verseimet. De azért nem tudtam megállni, hogy vissza ne kérdezzek:

– Ezt honnan tetszett tudni?

Don Salvador huncut mosollyal közölte, hogy én vagyok a második magyar (férfi), akivel életében találkozott, és hát az első is költő volt. Megkérdeztem, hogy hívták.

– Babits Mihálynak.”

„Csak a látszat / finom / és választékos” – írja Saáry Éva, luganói magyar költő, fotós, geológus, alpinista, Kilimandzsáró-mászó (2014-ben halt meg, a castagnolai temetőbe temették). Verseiben folyvást a felszín kiállhatatlan nagyképűsége ellen beszél, mögé akar látni mindennek, de a mögélátás képessége hiányzik ebből a lírából, épp ettől lesz menthetetlenül elégikus. A fotókon épp az ellenkezője történik, a mögött beszél, kibújik a felszín mögül, a világ lelkének op-art mintázata van.

A Philharmonica Hungarica 1957-ben alakult Bécsben 1956-os emigránsokból. Doráti Antal, Starker János, Yehudi Menuhin segítette őket. Negyvennégy éves fennállásuk alatt 360 lemezfelvételt készítettek. 1959-ben Marl város állandó szimfonikus zenekarává szerződtek, amikor letették a „marli magyar lakótelep alapkövét” – nyilatkozta Saáry Évának Kuster András brácsaművész. 1980-as luganói koncertjük műsorán Mendelssohn *Skót szimfóniája*, Schuman *A-moll koncertója* és Bartók *Csodálatos mandarin* szvitje szerepelt. Kazuhiro Koizumi vezényelt, a zongorista szólista pedig a svájci Christa Romer volt. Most szép sorjában végighallgatom ezeket a műveket.

Forró, hevülékeny masszává vált a teste, és fortyogva töltötte ki az izmok tartályát, őrizte a test méreteit, formáit, mégis mintha túlcordult volna öntestén ez a pihés, pulzáló vágyakozás: a kemény mellbimbóit nyaggattam, az izompárnát paskoltam, minden fogásom kemény és vad volt, a szőr elektromos kisülései a tenyér alatt. A testhez vont test alárendeltségének őrzése különösen felizgatta, hogy nem és nem lehet velem egyenrangú, hozzám méltó: a mellemen szántott a keze, bekapta a jobb mellbimbómat és szopta, majd a farkamat is, próbálta tövig, kéjes fuldoklása, forró torokbársonya, az orrán fújtatott, majd mint aki a szükségesnél több levegőhöz jut, hátrarándult, kiköpte a nedvet, a nyál, a gyomor nyirkait, ezt az opálos sűrítményt, melytől kesernyés, perzselt vadgesztenye-szagot kap a fasz is, le kell nyalatni, ismételni, ismételni. Minden aktusnak világos zenei szerkezete van, ennek meglehetősen atonális jellege. Végül visszahuppan a pörgős fotelbe, a mellén dolgozom (kék-fekete félharneszt visel), felfelé csúsztatja a farát, markolássza a farkát és a lyukát hagyja nyilvánosan pulzálni, mintha tágította volna, fordul, pózt vált (holdra üvöltő farkas pozitúra), a legkéjesebb, ahogy felnyög, amikor hátulról kapja. Ne izgulj rá túlságosan, kedves olvasó, mert most itt szépen abbahagyom ezt a szerencsétlen pornónovellát: dugulás van, csenget a vízszelű.

Csehy Zoltán (Pozsony, 1973): költő, műfordító, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve a Kalligramnál: *Experimentum mundi. (Poszt)modern operakalauz* (2015).

Ki Kálban forgat, annak zimbes-zombis a táj

Térey János első (igazi?) regényéről nem-hogy kritikát nem akartam írni, de igazság szerint elolvasni sem terveztem: mindig is a lírikusért rajongtam feltétlen tisztelettel, akinek hangját az *A természetes arroganciából* ismertem meg, őt magát először pedig elsőéves egyetemistaként a PIM kertjében a Quimbyvel egy színpadon láttam – baseballsapkában a mikrofonba üvölteni. A verses regényei ehhez képest modorosnak tűntek. Aztán elém került Kálmán C. Györgynek a könyvheti ÉS-ben megjelent recenziója, amely majd' minden mondatával kudarcnak nyilvánította a *Káli holtak*-at úgy regényként, mint Térey első regényeként; meggyőződött arról, hogy nekem tetszeni fog. A regényprojekt ugyanis legalább egy tekintetben igen távol esik attól, hogy csődnél lehessen nevezni: ízig-vérig olyan intellektuális próza, ami számos regiszterből, zsánerből és médiumból épít be elemeket, erre az integratív természetére pedig a könyv nem mulaszt el reflektálni semmilyen (narratív, történeti, karakterábrázolási stb.) szinten. Legyen szó a zombi fandomról, az industrial rock zenei műfajáról, a celebkultusz és a művészvilág pszeudoparnasszusának metszéspontjairól vagy éppen az ökokritikáról, Térey addig csiszolta a szövegkompozíciót, amíg az egyes pontok nagyon is egy irányba mutató vektorokba tömörültek – a *Káli holtak* zombisorozata, ha nem térne vissza az *Epilógus* címet kapó negyedik részben, akkor is megmaradna referenciakeretként a második és harmadik részt látszólag uraló *Hamlet*-tel és *Haramiákkal* szemközt, sőt zsánerként az (éppen a színház mint a tévésorozatokhoz képest más médiumspecifikussággal bíró) adaptáció(s) mező) háttérét biztosítja. Ha, Kálmán C. szavaival élve, a *Káli holtak* „nem egy nagy történet”, a terjedelme annyiban mindképp indokolt, hogy pontosan a sorozatforgatás látens iterativitása fogja egybe a szálakat és rajzolja ki az ívet.

Térey János: *Káli holtak*
Jelenkor Kiadó, Budapest, 2018

A regény középpontjában álló fikciós revanstörténetben visszatérő temetetlen holtak, vagyis a török időkben a Káli-medencében elpusztított őslakosok egy skandináv forgatókönyvíró és a rendezői pozíciót szép lassan majdhogynem átvevő maszkmester segítségével elevenednek meg, ezzel rögtön az elején az adaptáció problematikájára irányítva az olvasói figyelmet. Először a lokalizálhatóság miatt, ugyanis az első magyar zombisorozatról van szó, amelynek a főszereplőjét alakító elbeszélő Csáky Alexet nem is hívhatnák máshogy a produkcióban, mint Bontond (ami már eleve egy adaptált Dávid és Góliát történet előbbi szereplőjének feltetethető meg a magyar regévilágban [a honosítás amúgy is visszatérő eleme a regénynek, például a *Hamlet* trianonadaptációjában Yorickból Gyuri lesz [p. 512]). Másodszor a sorozatokban elfoglalt helyi értékét tekintve: a popkultúra klasszikusai (pl. George A. Romero, Rob Zombie vagy Wes Craven filmjei többek közt) a mai sikerrel (*The Walking Dead*, *The Strain*, *Z Nation* stb.) együtt vegyülnek olyan kortárs magyar közönségkedvencek közt, mint a *Mi kis falunk*. Harmadszor a többszöri bizonygatása annak, hogy ez tényleg minőségi termék (p. 43, 334), nemcsak azt teszi megfontolás tárgyává a regény egésze szempontjából is, mennyi popkult anyagot bír el a szépirodalom, és mikortól kezdünk el provokálódni azzal, hogy már a *The Night of the Living Dead* vagy a *Nine Inch Nails March of the Pigs* jelené esztétikai értékeit mérlegeljük, de a *Káli holtak* szintén a zombifilmek azon markáns és kezdetől jelen lévő diszkurzív figuráját aknázza ki, amely alapján az élőhalott horda egyértelműen a fogyasztói társadalom

kritikájaként jelenik meg: mennyire kell tehát egy színésznek vagy írónak magának is adaptálódnia ahhoz a helyzethez, hogy megélhetésének jelentékeny részét ilyen sorozatokban való részvételével szerezze? (Gondoljunk itt az „Így vagyunk mi országos sztárok” legalább kettős modalitású [szkepszist vagy lemondást sugárzó] kijelentésére [p. 481].) Negyedszer, és a regény pretextusának egyik kikötésére alludálva („Egészen más a helyzet a tájjal.”), a természet formálása és a rehabilitáció is összeütközésbe kerülnek, amennyiben a fővárosi yuppie-k áttelepülése a Káli-medencébe gyakorlatilag egy ottani bulinegyedet eredményezve homogenizálta a vidéket, és tükrözte rá a belvárost, ugyanakkor a feltámadó holtak ezeket az építményeket sem kímélve a környéknek a történelmi múltban még kiegyensúlyozottnak és eredetinek gondolt ökológia állapotát kívánják visszaállítani; ez esetben az adaptáció azt a környezetet érinti, amely külön szereplőként van a forgatókönyvbe írva (p. 90, 395) és „hazai Provence”-ként aposztrofálva (p. 16). Utóbbi esetben az átvitel szülte megnevezés bár szarkasztikus, abba a diskurzushálózatba ágyazza a tájat, amelyben nem tud nem műviként, preparáltként, előállítottként létezni úgy a forgatás, mint a szöveg számára. Ha a *Káli holtak* produkció autentikus, illetve érintetlen helyszíneket keres is, a szereplők percepciója pont a sorozatnak köszönhetően változik meg a Káli-medencéről (p. 330), és kerül közelebb – az egyébként a regényben hivatkozott – Lars von Trier antikrisztusi erdejéhez.

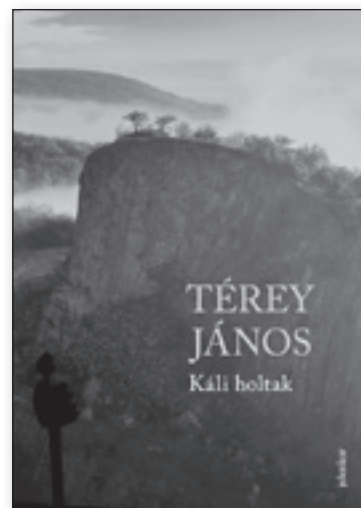
A kihelyezett helyszínekkel dolgozó forgatás azonban rámutat arra is, hogy Alex a dicséző kritikai visszhangok ellenére talán mégsem a legtehetségesebb színészek egyike; képtelen green wall előtt játszani, bizonyos jelenetek, mint például a mosóházi felvétel (p. 327), pedig kizárólag technikai okok miatt maradnak ki a sorozatból. Az E/1-es elbeszélő szólam persze masszív gátja annak, hogy a szövegben ez explicitté váljon, hovatovább, a látszólag zanzásított és szelektálatlan kritikafogyasztással Alex ugyanúgy aládúcolja saját nimbuszát, ahogy a közhelyes önmarcangolással, valamint e depresszív állapotainak az önbizalomtól túltengő epizódokkal történő váltakozásával teszi. A perspektíva-

választás funkcionalitásában mindazonáltal egyrészt a bennfentesség atmoszféráját árasztja – valahányszor Alex a rendezői kommentárokat helyreteszi, bepillantást enged a kulisszák mögé, vagy leleplez kameraállásokat, stb. –, másrészt képessé avatja Alexet arra, hogy az egyre inkább alteregójaként szolgáló Botond cselekedeteit, érzelmvilágát már E/3-ból tudja narrálni. A sorozat főszereplőjének egydimenzionalitása (hogy védje a falu „egységét és biztonságát” [p. 42]) mellett a regény főszereplőjének kliséi sem törpülnek el azonban: a nagyszülői vidékre hazaérkező Alex sablonos sirámai, hamis nosztalgiája által fűtött és kultúrpresszimizmussal átitatott bölcselkedései (p. 243), apja végstádiumú rákjának filmszerűen megvalósuló adekvátsága a cselekmény drámai pontján (p. 412), ahol az öreg pont úgy beszélget halottjaival, ahogyan Alexhez Hamletként „a papa szelleme is hazalátogat időnként” (p. 174), tükröződések hoz létre színész és szerepe nexusában. Ugyanakkor az, hogy a történet végére Alex egyre lejjebb csúszik, és folyamatosan esik ki szerepeiből, míg végül maga is lassan zombivá válik, holott Botondként mégiscsak sikerül megállítani (vagy legalábbis késleltetni) az apokalipszist, legalább annyira felhívja a figyelmet a szövegkomplexum megcsínáltságára, mint Shakespeare összepárosítása Trianonnal, Schilleré pedig a metálzenével – elvégre „ebben az országban csakis az kell, ami ríká. A népszerűségért virítanod kell. Errefelé mindennek kötelező nagyon valamilyennek lennie. Vagy elemien brutálisnak, vagy meghökkenítően mélynek, vagy nagyon popnak, nagyon konzervatívnak, vagy nagyon liberálisnak. A *Káli holtak* ilyen lesz, egyszerre brutális és pop” (p. 39).

És a *Káli holtak* regényként valóban brutális és pop, ahogy a trasht szüntelenül műviségbe hajtja a metalepsziseivel: nem pusztán azzal, hogy a színdarabokat jórészt a recepciójukból ismerjük meg (MaNcs, Revizor, 168 óra, stb. [158 sk.]), hanem a szereplők skizofrén állapotával, amibe ugyanakkor a történeteknek Alex saját szolamán való átszűrődése is belejátszik; pl. a faluban gyakran jelmezben és gépkarabéllyal a hátán jelenik meg (p. 76), pont annak a színésznőnek nem jut eszébe egyik neve sem, aki a saját nevéen játszik a sorozat-

ban is (ráadásul Barbarának hívják, ami a zombik = betolakodó barbárok narratívába ugyanannyira passzol, amennyire a szereplő a '80-as évek retrohangulatát enaktáló kortárs sorozatsiker *Stranger Things* legkedveltebb karakterével osztozik a keresztnevéen), egészen az olyan hagyományosan textuális tükrözéséig, mint a szövegíró önidézte egy regényéből, amelyet Alex nem ismer fel (p. 101). A regény ezzel párhuzamosan dolgozik azon, hogy eredeti és másolat, személyiség és szerep, szöveg és vendég-szöveg a színdarabok és a sorozat szűzsébe ágyazott szintjén ugyanannyira ne legyenek elválaszthatók egymástól, mint Alex recsitálásai a saját megszólalásától vagy a regény primeren alkalmazott intertextusai a Térey-prózától. Az egymást követő mise-en-abyme-okkal a Líviával készült interjútól – ahol az volt rendezői utasításként adva, hogy meg kell mutatnia a szenvedést, amit a szereptől való elszakadása vált ki (p. 330 sk.) – Növényi és Borombovics tévés szereplésén keresztül – ahol a horror értelmezési irányait fejtegetik (p. 393) – Alex gyomorrontásáig – amelynek legintenzívebb szimptomái pont a mérgezéses csúcsjelentben jelentkeznek a színpadon (p. 426 [a regény végén az Alex felé érkező megjegyzés Lucától, miszerint bele fog halni a szerepbe [p. 517], már más fénytörésbe helyezi ezt az eseményt az olvasó szemében]) – minden túl van dramat(urg)izálva; nem csoda, hogy a maszkmester majdnem átvette a sorozat rendezését. A horror mint a transzgresszió prototipikus zsánere (p. 26) pedig metafigurájává válik minden metafikciós aktusnak, ahol az oldás és a kötés, a szövegben reflektáltan színre vitt összeérés és szegregáció kerül a középpontba. Ezért nem meglepő, hogy a textuális mechanizmusok kulcsát éppen abban a kommentben találjuk meg, amely megállapítja a *Káli holtak*ról, hogy az „nem egy *Holtak hajnala* vagy *Ház az erdő mélyén*. Abból úgyis csak egy van” (p. 333). Való igaz, a *The Cabin in the Woods*nak nincs remakeje, ellentétben Romero filmjeivel, viszont maga egy zsánermixe valamilyen horrorklasszikusnak. Térey regénye nagyon is hajaz erre, amikor változatos szinteken, de Botond és Hamlet összeérnek („mégsem ég és föld a kettő” [p. 78]) Alex önfelmentésében pontosan úgy,

ahogyan a névegyezés motíválttá válik a sorozat technikai eljárásmodjainak és felvállalt honosításainak a révén a *Doom* tervezője, John és a horrorfilmes George A. (p. 127) között – a „Romerók” forma így inog meg egyértelmű denotációjában, és többé már nem pusztán a filmeket jelenti. Nem beszélve arról, hogy alkotó és alkotás viszonya a határátlépés szempontjából hasonlóan markáns módon újfent csak a popkultúra eredendően intermediális volta felől kerül elő, méghozzá Rachel Blake hip-hopjának és twitterüzeneteinek kapcsolatában (p. 370 sk.).

A transzgresszivitás textuális műveleteinek hatásmezeje a regényben még egy szembetűnő viszonyra terjed ki, méghozzá a lokalitás sajátosságának és a globalitás homogenizációs tendenciáinak bevett ellentétét érinti. Ugyanakkor e viszony dekonstrukciója a hely *szellemének* túlhangsúlyozása, a helyszíni forgatások szükségszerűségének ismétlődő felemlítése – a már szintén említett, a változó Káli-medencére irányuló kultúrpresszimizista szólammal megfejeelve – legalábbis lehetséges olvasási útként van ajánlva a regény által. Kiindulási pontként adódik ehhez a nemzettudatnak az ironikus megközelítése miatt fixálhatatlan helyi értéke a művészeti diskurzusban. Az értelmezés ennél fogva a kor- és tájhű ruháktól (p. 25) egészen addig haladhat, hogy „mindenhol mi jövőnk szembe” (p. 13), mégis világsikerként élünk meg néhány száz nemzetközileg eladott példányt egy könyvből (p. 106), és az olyan díjaknak örülünk, amelyeket határain-

kon kívül legfeljebb a Wikipediáról ismerhetnek (p. 424). E provincialitással ellentétes mozgást képviselne a globalizáció, azonban éppen a provincialét erősödik ennek köszönhetően is, hiszen a regény állítása szerint ugyanaz történik Kolozsvárral (p. 155, 515 sk.), mint a Káli-medencével (p. 90) az elbeszélő szerepei szempontjából: a többszörös gyarmatosításnak, a technológiai progresszió nyújtotta sivárságnak köszönhetően a (poszt)kommunista árkádok szilárdulnak meg a természet Árkádiájával szemben. A kérdés csak az, létezik-e feltámadás, és kell-e egyáltalán, továbbá mennyiben járunk jobban a holtak viszatértével? Kolozsvár alternatívaként egy autentikusnak és organikusnak beállított Erdély-eszme kínálkozik, a Káli-medencéé pedig a ludditai hévvel tüzelte ökológiai rehabilitáció: holott a *Káli holtak* forgatása a maga mise-en-scène-jével ugyanazt a környezetformálást valósítja meg, mint a zombik (az újságpárral beburkolt kirakatúvegek az apokalipszis víziójának rögzítéséhez szükséges elemeknek pusztán egyike [p. 18]), csak mellékhatásaként újabb ipari érdekeltségeket vonz a térségbe – nehéz nem úgy olvasni a felkínált szcenáriókat, mint amelyek egyben nem a regény metafikciós logikájának inszcenírozásai is. Ahogy a holtak pora nem törölhető le a lencséről (p. 395), és a káli fauna sem keríthető el úgy, mint egy állatkertben (p. 22), ugyanúgy egyre nehezebben különíthető el a *Káli holtak* a *Káli holtaktól* fikciós működésében. Amikor pedig a Káli-medence lokálitása a zombiparadigma epidemiológiai globalitásának feszül neki, a legfenyegetőbbnek tényleg az mutatkozik, hogy hiába próbálja a regény legalább a saját topográfiáját kiterjeszteni a szentpétervári, isztambuli és kolozsvári vendéglátókkal, az elbeszélő szöveg jövővíziójának konklúziója mégiscsak az marad, hogy túl szűk ez a medence a feltámadt holtainkkal való együttéléshez. ■ ■ ■

■ **Smid Róbert** (1986): AZ MTA-ELTE Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport munkatársa, disszertációját a pszichoanalízis médiumarcheológiai diskurzusából írta. Kritikákat főleg fiatal alkotókról közöl, tanulmányai a mediális kultúratudomány témáit dolgozzák fel.

A behódolás művészete

Daniel Kehlmann *Tyll* című könyve jól illeszkedik az elmúlt évtized legjelentősebb német regényeinek a sorába (Ingo Schulze *Adam und Evelyn*, Robert Menasse *Die Hauptstadt*, Bodo Kirchhoff *Widerfahrnis*. Az utóbbiak a *Tyll*hez hasonlóan a Deutscher Buchpreis nyertesei), de nekem mégis Uwe Tellkamp a rendszerváltás előtti Drezdát bemutató *A Torony* című regénye óta a legérdekesebb és legnagyobb szabású német regény. Történelmi kulisszák mögé bújva mutatja be a csepűragók sorsát. Bár ez egy kissé leegyszerűsítő megfogalmazás. Tyll ugyanis valóban művész lesz, igazi, kiváló, elsőrangú művész, aki ismeri saját magát, és meg tudja mondani a saját maga árát. Művésze lesz a behódolásnak, az életben maradásnak, aminek mindig jól kifejezhető ára van. Mindkét részről. Nevettet, szórakoztat, elfeledteti a gondokat, ha kell még őszinte is megfelelő ellenszolgáltatásért, méltányos juttatásért. Ezt még valahogy érzi magától is az olvasó. A regény azonban ennél többet mond a viselkedésünkről: a behódolásnak ugyanis rettenetes ára van, amit mindkét részről meg kell fizetni. A csepűragó a saját életével fizet, mert a szolgásgot rettenetnek éli meg, és, bár próbálja szabadságnak megélni a mindennapi megalkuvásokat, tudja, hogy ő valójában mindent adott magából, és ezért cserébe legfeljebb aprópénzt kapott, és közben eltelt a szolgáltatások között az élete. De ára van a hódoltatásnak is, mert a művészeti szolgáltatásokat megrendelő uraság nevetség tárgya lesz, amit utóbb sehogy nem lehet visszavonni, a tréfából gúny lesz, a gúnyból tragédia, és hiába indultunk el a nevetéstől, egyszer csak mindenki halott lesz. A regény fő témája valójában tehát nem az állítólagosan elkövetett történelmi csínytevések kitérője, hanem a Thomas Mann-i értelemben vett művészfígura és művészsors tovább gondolása. Hogy milyen árat fizet a művész a művészi szabadságért, és mi a műélvezet ára.

A történelem, a háború, a politika, az anekdoták voltaképpen csak díszletül szolgálnak, a történet sokkal inkább

Daniel Kehlmann: *Tyll*
Magvető, Budapest, 2018
Fodor Zsuzsa fordítása

szól az emberek közötti kapcsolatok mélységéről, meghittségéről, barátságról és összetartozásról. Érdekes, hogy ebből a listából hiányzik a szerelem. A történetek ugyanis mindig szimbolikusak, és mindig érthetők egy elvont szinten is. A mozaikszerűen összeszerkesztett regény minden részletében és egészében is úgy van megkomponálva, hogy az élni akarásnak legyen valami különös példázata. A történetek ennek mentén állnak össze. A szereplőket is ez rendezi hierarchiába. Tyllnek a művészet az életben maradási jelenti. Tyll pedig legfőképpen élni akar. A regény hátterében egy örökös háború van, voltaképpen mindegy is milyen háború. A háború mint létállapot fontos, az emberi életnek nincs értéke, számolatlanul nőnek a hullahegyek. És nemcsak a háború tör az emberek életére, betegségek, járványok pusztítanak, és ha mindez nem elég, és valaki még mindig életben van valami csoda folytán, azt maga az állam és az egyház emészt fel, mondjuk egy inkvizíciós eljárásban. Ez tehát az a közeg, amelyben művészet élve maradni, és ahol Tyll, a tréfacsináló, a csepűragó, a kötéltáncos, a zsonglőr, az udvari bolond, az énekes, a mesemondó, a balett-táncos és színész életben marad.

„Lesz nálam egy meleg szobád, éhezni sem fogsz” – kínálják meg egy ajánlat a már öregedő Tyllt. Mert mi lesz, ha kitör a béke, és Tyll már öreg lesz a kötéltánchoz, és leesik a kötélről, vagy elfelejti a mese kellős közepén a szavakat, leejti a labdákat, zsonglörködés közben? Erre is gondolni kell, nem? Hallgassuk csak, mit mond erre Tyll:

„Kegyelemkenyéren akarsz tartani, kicsi Liz? Napi leves, vastag takaró, meleg papucs, amíg békében meg nem halok?”
„Nem olyan rossz az.”

„De tudod, mi az, ami jobb ennél? Jobb, mint békében meghalni?”

„Mondd meg nekem!”

„Nem meghalni, kicsi Liz. Az sokkal jobb.”

Egyébként a szálak tökéletesen összeforrnak, minden képletes jelentés újabb és újabb értelmet nyer az egyes történetekben, és aztán minden ilyen elvont jelentés újra fizikai értelmet is kap. Tyll iménti beszélgetése a téli királynéval zajlott, ő a kicsi Liz. A regény elején többször emlegetik a téli királyokat, de akkor nem kapunk magyarázatot még az elnevezésre, csak érezzük olvasóként, hogy ez egy annyira különleges fordulat, hogy még lesz jelentősége a történetben. Aztán megkapjuk a magyarázatot, egy anekdotává nemesült történelmi hagyományra utal az elnevezés, az illető pár uralkodó lett, de történelmi perspektívából nézve csak egy pillanatra, egy téltre lettek Csehország urai. A regény végén található az imént idézett párbeszéd, amelynek elhangzása után Liz megállapítja, hogy havazik. Mint mondja, erről ő tehet, hiszen ő a téli királyné. Ezzel pedig egy magasabb szintre emeli a metaforát. Az ember életének van egy csúcspontja, ami lehet akármi, de meghatározza az ember egész életét. Előtte erre készül, utána ezt emlegeti. Nyilván Tyll találta ki az elnevezést, csúfolódásnak szánta. Amikor Liz téli királynénak nevezi magát, akkor azonosul ezzel az elnevezéssel, a tréfában összesűrűsödik egy ember egész életének a tragédiája, élete és halála.

Tyll életútja a fizikai térben is megtett szimbolikus utazás, aminek van mélysége, síkja, közepe és magassága. A művészet jelképe a költőtánc, ez van minden értelemben a legmagasabban, erkölcsi, művészeti és fizikai értelemben egyaránt. A regény egy különös eset elmesélésével kezdődik. Martha szemtanúként meséli el a történetet arról, hogy a háború közben hogyan lépett fel a falujukban Tyll, és aztán hogy pusztítottak a zsoldosok. Különös lezárása ennek a történetnek, hogy az elbeszélő a végén meghal a katonák ténykedésének köszönhetően, így viszont alkalma nyílik beszélni arról, hogy mit jelent a halál, ez a köztársaság magyarázza Tyll felfogását a minden áron élni akarásról. A nyitó jelentben Tyll mutatványokat ad elő, de pi-

masz tréfáival tömegverekedést, gyilkosságot idéz elő, miközben ő maga nyomtalanul elszel. Tyll rendkívül népszerű, de rémesen kegyetlen. A nyomában járó pusztítás az ő életben maradásának az ára. A művészet ára. Mint a művészet letermésményese, megpróbálja megmenteni Marthát a saját sorsától, kétszer is magával akarja vinni, de az nem áll kötélnek (!), Martha szerencsétlenségére a művészet helyett a mindennapi életet választja, gyorsan meg is hal. De mi emlékezünk rá! A költőtánc azért is szép jelképe a művészetnek és az életnek, mert benne van az egész élet illékony-sága, mulandósága. Elég egy aprócska megbillenés, és kész, vége mindennek. Ugyanakkor, ameddig tart, addig bámulatra méltó, csodálatos. A nézőknek is, a költőtáncosnak is. A költő alatt helyezkedik el a föld síkja, a mindennapi életünk tere. A tér szimbolikája úgy válik teljessé, ha elolvassuk *Az aknában* című fejezetet, ahol egy maroknyi társaság, néhány katona mintegy kipróbálja a halált egy szimbolikus térben.

A regény egy másik fontos szimbóluma a számár. Bizarrréjszakai horrortörténet, minden képzeletet alulmúló nincstelenség, egyetlen társ, Tyll hasbeszélő éneke – szinte minden történetmozaikban ott a számár, talán azért, mert a ponyvaregényhős Tyllnek a számár az egyik kísérőfigurája. Nekem leginkább Ottlik jut róla eszembe, mintha azért szerepelne a történetben, hogy állandóan legyen valaki, aki megkérdezi az olvasót, hogy:

„Én vagyok én, te vagy te.

Ki a számár, én vagy te?”

A történet minden eleme, szála egymásba fut, összefonódik. Tényleg minden mellékesnek tűnő szál, minden apró figyelmeztetés vagy jel értelmet nyer a későbbi fejlemények tükrében. A szerző egyfajta sejtetési technikával dolgozik: előjelekkel sejteti engedi a történetet, ami aztán vagy a várakozásainknak megfelelően, vagy azoktól eltérően alakul, de mindenféleképpen ébren tartják az érdeklődésünket. A regény olvasása maximális koncentrációt igényel. A történet és a nyelvezet összetettsége, a képek bonyolultsága figyelmet követel. Az elbeszélés maga alapvetően ironikus, de helyenként – az elbeszélő történethez idomulva – szókimondó és nyers

lesz. A nyelvezet nagyon megemelt szép-irodalmi nyelv, olyan német nyelven íródott, ami Thomas Mann, Hermann Hesse vagy Rainer Maria Rilke öröksége, egyszerűen gyönyörű, szókinccsében kiemelkedően választékos. Említsük meg itt a magyar fordító nevét, Fodor Zsuzsa munkája igazán méltó az eredetihez, emelkedett, választékos, de jól olvasható, hálás lehet neki a magyar nyelven olvasó közönség. A nyelvezet időnként talán túlzottan is artisztikus, talán azért, hogy a nyelv által kifejezésre juttatott borzongató szépség ellensúlyozza a hétköznapi élet durvaságát és ostobaságát.

Kehlmann regényében tehát éppen az a nagyszerű, hogy minden apró kép, mozzanat és történet úgy áll össze egy egészszé, hogy az életben maradás művészetét tárja elénk egy bizonyos aspektusból. Talán ahhoz kellett a szerzőnek Tyll német nyelvterületen közismert figurája, hogy a vándormotívum segítségével eltávolítsa a történetet a mai hétköznapioktól, hogy úgy tudjon rólunk beszélni, hogy legyen rálátásunk magunkra. Kehlmann korábbi fontos regényei kortárs közegben játszódnak (Ich und Kaminski, Ruhm, F, Beerholms Vorstellung), így különösen feltűnő a váltás. Kehlmann megteremt egy újfajta valóságot, ahol meg kell tanulnunk olvasóként eligazodni. És ebben a csínált világban jobban értjük a metaforákat. Az apró képekből összeáll bennünk Tyll művészete, de az összeépítést nekünk magunknak kell elvégezni, az összefüggésekre nekünk kell rájönni. Az egymással párhuzamos epizódok, a mellékszereplők karaktere is segít az olvasónak az eligazodásban. A legmegdöb-

bentőbb azonban ennek a *számárságnak* az ára. Szóval, hogy életben vagyunk, az szinte vak szerencse, még akkor is, ha küzdünk érte, de lakik az emberben, az emberi sorsban valami különös kegyetlenség, ami a másikkban lévő életösztönt, harcikedvet állandóan frissen tartja, és amikor ez az önmagunkért való harcolni akarás lelohad, akkor kénytelenek vagyunk észrevenni, hogy meg-

haltunk. Talán. A még gyermek Tyllt különös kegyetlenséggel belelökik a patkba, majdnem megöli a malomkerék. De élni akarása csodát tesz, küzd, harcol – és győz, ki tud kecmeregni. A katon a föld alá kerül, szinte a saját hájánál fogva emeli ki magát, de megmenekül onnan is, ahonnét senki nem menekül meg. Kész csoda ez is. Tyll élete ilyen csodák sorozata. De küzdenünk

kell, és előfeltételként el kell fogadnunk a felkérést a táncra. Tekintsék ezt a recenzíót is egy ilyen felkérésnek. ■ ■ ■

■ **Mohácsi Árpád** (1966): költő, műfordító. Könyvei a Kalligram Kiadónál: *Portugál tenger* (Fernando Pessoa versei), *Kígyóból a kanyar* (Gottfried Benn), *Hannibál búcsúja* (saját versek).

PETHŐ ANITA

Történjen már végre valami!

Napjainkban gyakran találkozhatunk az ezredvégi vagy millenniumi generáció kifejezéssel, a jelenleg húszas évei második felében, harmincas évei elején járó fiatal felnőtt réteggel, melynek világképe és életmódja jól érzékelhetően eltér az idősebbektől. A közismert marketing alapú besorolás mellett Európa ezen peremén szokták őket történelem utáni nemzedéknek is nevezni. Csillag Lajos *Túló part* című kisregényének szereplői mindkét jellegű felcímkézésnek megfelelnek.

Jelképesnek is mondható tehát, hogy a szlovákiai magyar elsőkötetes író történetének egyik elbeszélője épp az 1989-es forradalom napján született, s az is, hogy ez az egyetlen referenciális utalás nem csupán az egykori Csehszlovákián, de a térségen belüli eseményekre is. A fiú arról beszél, hogy kisgyerek korában úgy hitte, hogy a televízióban az évforduló napján látott ünnepségeket és meséket az ő születésnapja tiszteletére vetítik, sőt: „Sokáig azt hittem, azért váltották le a rendszert, mert én megszülettem.” (6.) Úgy gondolom, ennél nagyobb mértékű beemelés a tényszerű valóságnak nem is szükséges, már ezáltal is érthető a forradalmárok elfásulásáról – vagy ahogyan a szövegben olvasható: viaszmaszkúvá válásáról – szóló gondolatmenetek.

A történelem utáninak is nevezett fenerációhoz leginkább a kilátástalanság, céltalanság, a nihil jelzőit szokás kapcsolni, ezek pedig visszaköszönnek a kötet lapjairól is. Az érettségi előtt álló

Csillag Lajos: *Túló part*
Fiatal Írók Szövetsége, 2018

középiskolások közegeiben játszódó történet – könnyen kiszámíthatjuk, hogy 2007-2008 környékén járunk – egyik szereplője például arról beszél, hogy végeredményben teljesen mindegy, hol tanul tovább, úgysem a végzettsége szerinti munkát fog végezni, s amúgy sem lehet néhány évnél tovább előre tervezni. Könnyen lehet, hogy Csillag Lajos könyvének szereplői az idősebb generáció számára teljesen másfajta fognak látszani, mint a kortársaknak, hiszen az Imola nevű lány kiborulása azon, amikor a tanára arra céloz, felnőttként majd minden nap ugyanazt a munkát fogja egész életében végezni, tűnhet egyfajta hagyományos kamaszos lázongásnak is. Pedig mára már könyvtárnyi mennyiségű elemző cikk foglalkozik azzal, hogy ennek a generációnak a folyamatos szakma- és munkahelyváltás lesz a realitás, ehhez kell megtanulni alkalmazkodniuk. Ha ebből a szempontból figyeljük a történeten belül időről-időre felbukkanó generációs feszültségeket, akkor a „viaszba mártott arcú” felnőttek motívuma kapcsán könnyen találhatunk a megszokott értelmezési klisék alatt mélyebb rétegeket is. Ettől pedig sokkal inkább ká-európai lesz ez a szöveg, mint konkrét helyszínnek és konkrét évszámok felemlegetése által, hiszen hétköznapijainkból is folyamatosan érzékelhetjük, hogy nagyjából a har-

mincöt év alatti korosztály és szülei közötti távolság és az ebből fakadó konfliktus nagyobb és alattomosabban lélektromboló, mint a nyugat-európai társadalmak esetében.

A lázadás motívuma természetesen jelen van a történetben, hiszen mégiscsak kamaszokról van szó, s ez az az életszakasz, amikor mindenki már-már kétségbeesetten szeretné mutatni, van egyénisége. De hogyan lehet lázadni a totális nihilben? Ezt legplasztikusabban Imola és Greg randevúja mutatja meg, ahogyan a lány mindenáron valamiféle konfliktust akar szítani. Szeretné, ha összevesznének anyjával, aminek szobafogság lenne a vége, így nem kellene elmennie a fiúval (ezáltal vele is konfrontálódhatna.) Greg autójában is tovább keresi a balhé lehetőségét, megkérdezés nélkül cigarettára gyújt, vagy éppenséggel kikapcsolatja a zenét. Szimptomatikus az is, ahogyan egy óriásplakáton az „Öljetek meg!” felirat helyett azt olvassa: „Öljetek meg!” A fiúval együtt megnézett filmből pedig egy még az elején látott jelenetet emel ki: amikor az anyák elkezdik falhoz vagdosni a gyermekeiket, s vérükkel feliratokat mázolni. Úgy hiszem, az öltözködéssel kapcsolatos, látszólag felszínes gondolat ragadja meg leginkább a lázadás értelmetlenségét: „Fekete harisnya és piros, skót mintás szoknya, fekete trikóval. Ha még a szemem is kihúznám, valami depressziós csajnak néznének. Ezt viszont nem akarom.” (24) Még az eggyel idősebb generáció esetében sem lett volna kérdés, hogy az erősen feketére kontúrozott szem egyértelműen a lázadás manifestuma. Mostanra viszont mér ez is értelmetlenségbe fűlt.

A könyv első fejezeit olvasva felmerülhet a kérdés, mennyiben lehet ezt a történetet a young adult irodalom kategóriájába besorolni. Kamaszok a fő-

szereplői, az egyes szám első személyű elbeszélő révén az ő szemszögükből ismerhető meg egy történet, mely többek között reflektorfénybe helyezi a köztük és szüleik generációja közti távolságot is. Sokat azonban nem mészárolhatunk rajta, hiszen a szöveg folyamatosan szürreálisabb válik, elmosódnak a regényen belüli valóság és a regényen belüli írott formában létező – vagy talán pontosabb, hogy formálódó – fikció között. A kötet második felében ugyanis egyértelműen egy posztmodern játék kellős közepén találjuk magukat. Kétségtelenül technikás megoldás, s még csak az sem mondhatnánk, hogy a kezdő írókra jellemző erőfitogtatásról, mindez készséget egyszerre az első kötetben megmutatni akarásról lenne szó. Magától értetődő magabiztosság, kiforrottság jellemzi a szöveget. A közelmúlt fiatal irodalmának terméséből Csillag Lajos könyvét e szempontból is leginkább Geröcs Péter *Tárgyak* című kötetéhez hasonlíthatom.

Ugyanakkor ez a technikai megoldás mégsem feltétlenül tesz jót a szövegnek. Olvasóként az elején a realitás talaján mozogva próbáljuk értelmezni az olvasottakat, és ezt a stratégiát nehéz feladni a későbbiekben. A befogadóban rekedt jelentésadási kényszer pedig könnyen felesleges belemagyarázásokhoz vezethet. (E tekintetben még talán soknak is bizonyul a már említett kevés valóságreferencia.) Pedig a stratégiaváltásra készítés fokozatossága elvitathatatlan. A kötet elején a szövegből jó értelemben véve irritálóan kilógó superképesség kifejezés gyakori használata, Imola elbeszélése arról, hogy megölte az anyját, s a hirtelen felbukkanó hajléktalan válassza, egyáltalán, hogy Imola többször is abszurd párbeszédet folytat hajléktalannal, már sejtetik, hogy a befogadás folyamán nem érdemes két lábbal a realitások talaján állni. Gyanús lehet a két külön fejezetben is felbukkanó mondatrészlet (és maga a felbukkanás módja is): „Felhajtom a laptopom, amin meg van nyitva a szövegszerkesztő, a kurzor pedig az »Arra ébredtem, hogy...« kezdetű mondat végén villog.” (15), valamint: „Arra ébredtem, hogy mindenki halott körülöttem.” (19.) Itt érdemes megjegyezni, hogy a hét egységre osztott szövegben váltogatják egymást a címmel ellátott (*Ébredés, Vöröspulóverek és Jácintok, A túlsó parton, Mentés másként*),

illetve a számozott egységek. A fentebb kiemelt két mondat egyike egy szöveggel megjelölt részben, a másik egy számmal ellátottban található.

Szintén a realista olvasási stratégia ellen szól, hogy nagyon kell koncentrálni, hogy helyrerakjuk, ki is épp az elbeszélő (különösen pimasz játék, ahogyan a Vöröspulóver nevű figurát feltehetőleg az olvasók jelentős többsége automatikusan fiúnak gondolja). Másfelől azonban már korábbi publikációi alapján is tudható, Csillag Lajostól egyáltalán nem állnak messze a metafikciós-metanarrációs játékok, s írásait olvasva könnyen érezhetjük úgy, hogy teljesen mindegy, hogyan nevezi, egyáltalán megnevezi-e karaktereit, hiszen a keresztnevek inkább általános alanyként funkcionálnak. (Ebből az aspektusból nem lényeges az sem, kinek az úgynevezett superképessége a láthatatlanság.) Így az sem meglepő, ha az utolsó egységben tulajdonképpen az előző fejezetek egyes motívumaiból áll össze egy komplett történet. Mintha minden, amit addig olvastunk volna egy – a szövegbe implikált fiktív – szerző kíséreltetése lett volna arra, hogy megtalálja egy történet elmondásához a megfelelő formát.

A kötet végére pedig egyértelművé válik, hogy ez a történet nem más, mint egy iskolai lövöldözés története, ami szépen rásimul arra, ahogyan a szereplőkben mindaddig némán üvölt, hogy történjen már végre valami. (lásd pl. korábbi felsorolt példák Imola és Greg közös mozi-zásakor). Bár könnyen elképzelhetőnek tartom azt is, hogy akad olyan olvasói tapasztalat, mely számára mindez végig bizonytalanságban marad (v. ö.: ha egyszer elveszik a bizalom). Hiszen a szöveg is azon a ponton válik a leginkább szürreálissá, amikor először kerül szóba az esemény. Nem lehetünk benne biztosak, mit is olvasunk, hiszen a motívum elmaszatólódik azáltal, hogy a *Benjamin Button különös élete* című filmre igen csak emlékeztető mozzanat kezd kontúrosabbá válni. „Imola apámat szólítja, ő pedig abban a pillanatban belép az ajtón. [...] Valami nagyon furcsa az apámon. Szemmel láthatóan elkezdett fiatalodni.” (71.) Később pedig Imola és az anya (vagy Vöröspulóver és az anya?, ezáltal Imola és Vöröspulóver?) felcserélhetősége, egymással helyettesíthetősége bilent ki bennünket biztosnak tartott ol-

vasói pozíciókból. „Azt játszom, hogy van egy lányom. Épp befejezni készül a középiskolát,” vagy „Most eljátszom, hogy az anyám vagyok.” (84.)

Csak töredékeiben, minden egészet összetörve elmondani az elmondhatatlant, visszaadni egy trauma áldozatának vagy túlélőjének sokkos állapotát (vagy mondjuk úgy, egy esemény abszurditását épp a túlhangsúlyozott fikcionalizáltsággal kézzel foghatóvá tenni) – láttunk már ilyet, nem is keveset. A *Túlsó part* azonban mintha nem engedné, hogy ennyivel letudjuk mindezt. Leginkább a láthatatlanság, mint superképesség motívuma lehet irritáló még jóval azután is, hogy letettük a könyvet, s ebben az utolsó mondatok is inkább ellenünk, mintsem segítségünkre vannak: „Az viszont még mindig nagyon izgat, hogy egyáltalán hall-e, lát-e engem valaki. Például most, ebben a pillanatban. Hallanak engem? Látnak engem? (110) Valami nehezen feltörhető mag marad még a történetben, mert egyszerűen nehezen hihető, hogy a rongyosra használt klisék jelentenék a megoldást.

S talán végül ez a legbecsapósabb a szövegben. Hogy ügyes megkomponáltsága, bátor játéka, magabiztossága ellenére tényleg „csak” ennyi. Ez pedig egyáltalán nem negatívuma, hanem éppen hogy erénye egy elsőkötetes szerző könyvének. ■ ■ ■

■ **Pethő Anita** (1980, Sárvár): irodalomkritikus, kulturális és sportszakíró. Kritikáiban évek óta figyelemmel kíséri a kortárs magyar próza, főképp a fiatalabb generáció könyveit.

Válasz Szilágyi Mártonnak

A Magvető Kiadó örömmel nyugtázza, hogy az elmúlt években számos értő kritikai recenzió jelent meg a 2015-ben újraindított *Tények és Tanúk* sorozat köteteiről. Közülük ebből a szempontból különösen is kiemelkedik Király István naplója, amelyhez – bizonyára a szöveg színvonala, s a szerző ismertsége folytán – számos hozzászólás érkezett. A kiadónak sokat jelentenek e visszajelzések, így Szilágyi Márton recenziója is a *Kalligram* októberi számában, amely fontos módszertani kérdéseket is érint nemcsak az adott kötettel, hanem általában a visszaemlékezések kiadásának elveivel kapcsolatban. Ezeket az észrevételeket köszönettel megfontoljuk, az alábbiakban csupán néhány tárgyszerű kérdés kapcsán szeretnék reagálni.

A recenzens a következő megjegyzést teszi egy „jobb apparátus” érdekében: „Megítélésem szerint szükség van a hiányok szóvá tételére és a helyesbítésekre, még ha nem is azzal az előfeltevéssel, hogy mindez egy majdani újabb kiadást készít elő. Mert persze illik ezt mondani, amikor valaki listázza a hiányzó, pontatlan vagy hibás kommentárokat, de aligha hiheti bárki is, hogy ezek valaha majd belekerülnek egy újabb, jobb kiadás apparátusába. Merthogy ezek az újabb kiadások soha nem készülnek el. (Hozzátenném: lehet, hogy a Király-napló lesz a nagy kivétel, mert a kiadó most forgalmaz egy 2018-as kiadást is, s lehet, hogy ebben bizonyos javításokat elvégeztek, bár azt azért nem hiszem, hogy olyasmit is módosítottak, amihez újra kellett volna tördelni a könyvet.)” E spekulációk kapcsán tanácsos volna a Szilágyi által említett 2018-as kiadás tanulmányozása, amelynek 4. oldalán ez olvasható: „Javított utánnyomás”. Az első megjelenés után ugyanis számos visszajelzést kaptunk valamennyien, akik a kötet szerkesztésében részt vettünk, és a szükségesnek gondolt javításokat az utánnyomás nyomdába adása előtt maradéktalanul végre is hajtottuk, akár azon az áron is, hogy egy-egy oldalt át kellett tördelnünk és ezáltal a névmutatóban javítanunk az oldalszámokat. A szerző által említett Bolvári Takács-féle hibalista nagy részét szintén megfontolásra érdemesnek ítéltük, és amit kellett, javítottunk.

Ennél nagyobb problémának érzem, hogy a szerző kijelenti: „a könyvnek nem volt lektora. Pontosabban: nem volt egy olyan személy, aki teljes felelősséget viselt volna az adatok ellenőrzéséért.” Ez a személy a kötet szerkesztője, Soltész Márton, aki szerkesztőtársaival, Katona Ferencsel és T. Tóth Tündével, valamint a szerkesztésben segédkező Agárdi Péterrel, Babus Antallal és Király Júliával együtt – és ezt Szilágyi sem vitatja – heroikus munkát végzett. A szövegkiadás és az irodalomtörténeti kutatás azonban két külön feladat. A *Tények és Tanúk* sorozatban a személyes emlékezet dokumentumait publikáljuk a sajtó alá rendezők jegyzeteivel, és nem törekszünk a szerző saját személyes emlékezetének értékelésére; adott esetben, ha szükséges, jegyzetben közöljük a kortársak, szemtanúk egykorú vagy utólagos reflexióit. Nem tudom, mire gondol pontosan Szilágyi, amikor hiányolja „egy megbízható, nagy korismerettel rendelkező, külső nézőpontot képviselő lektor” alkalmazását a kiadó részéről, „aki felül tudja vizsgálni azt, hogy a sajtó alá rendezők

vajon körültekintően mérlegelték-e az egymásnak ellentmondó, ugyanarra az eseményre vagy személyre vonatkozó visszaemlékezéseket” – ez ugyanis esetünkben csak azt jelenthetné, hogy a naplóíró és/vagy a még élő, megkérdésezhető kortanúk emlékezetének értékelését egy sokadik, különleges látókörrrel, illetve legitimációval rendelkező személy emlékezetének mérlegelésére bízjuk, a forráskritika ugyanis egy ilyen kiadásnak nem feladata: igyekszünk a legjobb formában elérhetővé tenni a rendelkezésre álló információkat, de ez nem helyettesíti a történelmi forráskritikát. Ez utóbbit nem is érezzük feladatunknak.

Szilágyi Márton kifogásolja azt a sajtó alá rendezői metódust, hogy „bizonyos szöveghegyekhez [...] a napló adott helyén emlegetett személy reflexióját csatolták” – ez az eljárás ugyanakkor érdekes módon épp saját szövegében leli igazolását: „Az 1985. január 5-i bejegyzésben Király a következőt írta: »Egész nap gyermekek vizsgáztatása; kiválasztás a tévészerelésre.« (692.) Ehhez a sajtó alá rendezők nem fűztek jegyzetet. Pedig egyértelmű, hogy Király itt a Ki miben tudós? című televíziós diákvetélkedő második versenyére utalt [...] Magam ennek a televíziós vetélkedőnek a figyelmes nézője voltam (az előző évi, történelemből rendezett vetélkedőnek viszont részese is [...]).” Nos, mivel a közül a valóban nagyon sok ember közül, aki eddig elolvasta és kommentálta a napló kiadását, eddig Szilágyin kívül, akinek személyes emléke van a szóban forgó tévéműsorról, senkinek sem jutott eszébe felhívni a figyelmet a sajtó alá rendezők e mulasztásáról, úgy tűnik, mégiscsak lehet létjogosultságuk a személyes reflexióknak.

A kötetnek kiadói szerkesztője voltam, de a személyes reflexió részemről sem maradhat el. Ami az „igen szomorú, szinte szívbe markoló öncsalás”-t illeti: a nevezetes utolsó óráról személyes, „családi” emlékeim vannak. Elsőéves magyar szakosként ott ültünk ugyanis bezúfolódva, törkülésben későbbi férjemmel együtt mi is az egyik egyetemi nagyelőadó padlóján – nem volt persze stadion méretű terem, de az egyetem Pesti Barnabás utcai épületének nemigen voltak annál nagyobb előadói, és jó sokan elfértünk benne. A másfél hónap alatt, ami a tanév kezdete óta eltelt, hetenként jártunk Királynak erre az órájára, földön ülés mégis csak ekkor, egy alkalommal esett meg, legalábbis emlékeink szerint. Amikor viszont – ahogy Király maga is rögzíti a napló 1988. november 2-i bejegyzésében – a kurzust átadta Fráter Zoltánnak és Bárdos Lászlónak, amúgy kiváló fiatal tanársegédeknek, kiürült a terem. Mi következik mindebből? Véletlenül vagy sem, de tény, hogy *nem* felsőbb, akár nyílt, akár manipulatív „erőszaknak” engedve gyűlt össze aznap az a sok magyar szakos abban a nagyelőadóban. Annyit mindenképpen tudhattunk, hogy egy nagy formátumú, tekintélyes tanár tartja az utolsó előadását.

Végül a Kertész – Ákos vagy Imre? – probléma esetében nem láttuk, és továbbra sem látjuk akadályát, hogy a Bárdos Pál által az „új magyar regény” képviselőiként emlegetett szerzők között az előző évben frissen megjelent *Sorstalanság* írójára gondoljunk, annál is kevésbé, mivel ugyanannál a Szépirodalmi Könyvkiadónál jelent meg ugyanabban az évben, 1975-ben, Bárdos műve is, *Az első évtized* (és itt kénytelen vagyok önkritikát gyakorolni: a napló vonatkozó jegyzetében hibásan szerepel az Európa Könyvkiadó – ezt a javítást is felvesszük a jövőben orvoslendő tévedéseink listájára), amely szintén holokausztregény. Emellett véleményem szerint abban sincs igaza Szilágyi Mártonnak, hogy „nem volt szokás” az új magyar regény eredményei kapcsán említeni Kertész művét. Ha csak a mű első kiadásához kapcsolódó 1975-ös kritikai visszhangot tekintjük át – 1975 májusa és novembere között nyolc írás jelent meg a legfontosabb napilapokban és folyóiratokban –, a kedvező fogadtatás nyilvánvaló, ahogy az is, hogy szinte minden kritikus felfigyelt a regény nyelvi és formai újszerűségére. Mindez természetesen nem zárja ki, hogy Kertész Ákosról legyen szó. Bár e sejtést továbbra sem látjuk alátámasztva, valóban helyes lett volna jelezni a bizonytalanságot. ■ ■ ■

Tisztelt Schmal Alexandra!

Megtisztelő, hogy a Király István naplójáról írott kritikámra a kötet egyik felelős szerkesztőjeként írásban reagált.

S ugyan nem hozzám fordult, nem engem szólított meg, mégis engedje meg, hogy én személyes formában válaszoljak Magának. Annál is inkább, mert a cikkéből látom, hogy ugyanabban az időben jártunk egyetemre, ugyanarra a bölcsészkarra s ugyanarra a szakra. Többszörösen is kollégának tekinthetem tehát. Annak idején ugyan aligha találkoztunk, én biztosan nem ismertem Magát, de írásából úgy sejtem, Maga sem ismert engem, s azóta sem tűnhetett föl Magának, hogy mivel is foglalkozom. Hiszen láthatólag semmit nem tartott fontosnak közölni arról, vajon milyen felhatalmazás alapján fogalmaztam meg véleményt a napló kiadásáról.

Ezért hadd vesztegessenek erre pár szót.

Irodalomtörténész vagyok, s többek között – igen hangsúlyosan – szövegek kiadásával és kommentálásával töltöm az időmet. Rendszeresen vagyok sajtó alá rendező és különböző kritikai kiadások sorozatszerkesztője, illetve lektora. Ilyen módon talán érthető az, hogy feltűnt nekem: a Király-naplónak nem volt lektora. A lektor nem azért kell egy kiadáshoz, mert nem bízánk meg a sajtó alá rendezőben: ez olyan szakmai minimum, amelynek a szükségességéről még csak értelmes vitát sem lehet folytatni. Egyszerűen kell egy hozzáértő, külső személy, aki képes más szemmel rápillantani a munkára, s ilyenformán segíthet kiküszöbölni a hibákat és észrevenni a hiányokat. Ha egy kiadó szakmai szempontból komoly dokumentumokat akar kiadni, nem nélkülözheti szövegkiadásai esetében a lektort (persze ha nem célja a szakmai színvonal, akkor nem kell így tennie). Ez egy olyan evidencia, amely nem is olyan régen még magyarázatra nem szoruló alaptétel volt a magyar könyvkiadásban.

Számomra sokatmondó, hogy most egy neves kiadó szerkesztőjének kell elmagyaráznom a lektor szükségességét. Ez nekem a kritikai szövegkiadások szakmai színvonaláért felelős testület, a Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Bizottságának az elnökeként is fájdalmas tapasztalat.

S még valami apróság.

Nagyon helyes, ha egy szövegkiadásnak egy éven belül megjelenik a jegyzeteiben javított, újabb kiadása a kritikák hatására. De egy újabb nyomtatott kiadás nem törli el mindenestül a régit, amelyet a kiadó korábban késznek nyilvánított és forgalmazott. S így ennek a korábbi változatnak a megítélése teljesen legitim gesztus. Jól látszik belőle a kiadó gondossága és alapossága, hogy milyen állapotú kéziratra tekint elkészült verzióként.

Ha a Magvető Kiadó Tények és tanúk című könyvsorozatának a szerkesztőjeként a továbbiakban gondja van, hogy kiket is lehetne felkérni lektornak, ebben szívesen segítek. Hála Istennek, a történettudomány és az irodalomtudomány nem áll annyira rosszul, hogy ne lehetne megfelelő színvonalú, gondos lektorokat találni. Igaz, az ő munkájukat is meg kell fizetni, de ez aligha lehet akadály.

Sok embert ismerek, szívesen segítek.

Minden jót kívánva tisztelettel üdvözl

Szilágyi Márton